



Prezydent Miasta Zabrze

Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2016-2023

Projekt 1.0 wersja robocza aktualizacji z dn. 06.04.2016r.

Zabrze 2016

Spis treści

Wprowadzenie.

Definicje i pojęcia.

Załączniki z konsultacji społecznych

Załącznik nr 1.

Kwestionariusz ankiety skierowany do interesariuszy (mieszkańców, studentów, turystów, pracujących w Zabrzu) patrz :Ewaluacja Lprom

Załącznik nr 2.

Pytania skierowane do rad dzielnic/osiedli

Załącznik nr 3.

Pytania do beneficjentów

Załącznik nr 4.

Karty projektów

Rozdział I.

Charakterystyka sytuacji Miasta Zabrze.

1.1 Charakterystyka przestrzenno - funkcjonalna

1.2 Charakterystyka społeczna. Zidentyfikowane problemy społeczne miasta Zabrze

1.2.1 Obszar: mieszkańcy miasta (potencjał ludzki).

1.2.2 Obszar: rodzina i jej funkcje

1.2.3 Obszar: rynek pracy, zatrudnienie, bezrobocie

1.2.4 Obszar: ochrona zdrowia

1.2.5 Obszar: bezpieczeństwo

1.2.6 Obszar: aktywność społeczna i kulturalna

1.2.7 Obszar: edukacja

1.3 Charakterystyka gospodarcza

1.3.1 Analiza tkanki mieszkaniowej

1.3.2 Obszary przemysłowe

1.3.3 Obszary powojaskowe

1.4 Systemy komunikacji.

1.4.1 Drogi

1.4.2 Ścieżki rowerowe i ruch pieszy.

1.4.3 Koleje pasażerskie

1.4.4 Koleje towarowe

- 1.5 Transport publiczny
 - 1.5.1 Tramwaje
 - 1.5.2 Autobusy miejskie
- 1.6 Stan systemów infrastruktury technicznej

Rozdział II.

Opis powiązań programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy i regionu.

- 2.1 Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015
- 2.2 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Zabrze
- 2.3 Strategia Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008-2020
- 2.4 Narodowy Plan Rewitalizacji 2022
- 2.5 Krajowa Polityka Miejska 2023
- 2.6 Polityka Spójności Unii Europejskiej 2014-2020

Rozdział III.

Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych w Mieście Zabrze oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.

- 3.1 Rewitalizacja Miasta Zabrze w Strategii Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008-2020
- 3.2 Rewitalizacja Miasta Zabrze w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
- 3.3 Informacje na temat dzielnic Miasta Zabrze, w których zrealizowano lub kontynuuje się projekty rewitalizacyjne w zakresie obszarów rewitalizacji
 - 3.3.1 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej
 - 3.3.2 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie społecznej.
 - 3.3.3 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie gospodarczej
 - 3.3.4 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie środowiskowej
- 3.4 Informacje na temat dzielnic Miasta Zabrze, w których zrealizowano lub kontynuuje się projekty rewitalizacji poza obszarami rewitalizacji
 - 3.4.1 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej
 - 3.4.2 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie społecznej
 - 3.4.3 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie gospodarczej
 - 3.4.4 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie środowiskowej
- 3.5 Diagnoza sytuacji ze względu na zjawiska problemowe zachodzące w przestrzeni miasta
- 3.6 Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych
 - 3.6.1 Wnioski z diagnozy sytuacji ze względu na zjawiska problemowe zachodzące w przestrzeni miasta
 - 3.6.2 Skala i charakter potrzeb w dzielnicach dotychczasowej obszarowej rewitalizacji
 - 3.6.3 Skala i charakter potrzeb w dzielnicach bez dotychczasowej obszarowej rewitalizacji
- 3.7 Potencjał kulturowego dziedzictwa obszarów zdegradowanych lub poprzemysłowych
- 3.8 Skala zdiagnozowanych potrzeb

Rozdział IV.

Zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji.

4.1 Kierunki kształtowania rewitalizacji Miasta Zabrze

4.2 Kryteria wyznaczania obszarów rewitalizacji Miasta Zabrze

4.3 Scenariusze wyznaczania obszarów rewitalizacji Miasta Zabrze

4.4 Projekty z terenów miasta wnioskowane do objęcia obszarami rewitalizacji Miasta Zabrze

4.5 Delimitacja obszarów zdegradowanych przeznaczonych do rewitalizacji Miasta Zabrze

4.5.1 Zakres obszarów rewitalizacji Miasta Zabrze, a konsultacje społeczne

4.5.2 Zakres obszarów rewitalizacji Miasta Zabrze

4.6 Uzasadnienie

Rozdział V.

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji – planowany efekt rewitalizacji.

Rozdział VI.

Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym ~~kierunki~~ (poziom intensywności) działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk.

Rozdział VII.

Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Rozdział VIII.

Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Rozdział IX.

Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami, przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji.

9.1 Komplementarność przestrzenna

9.2 Komplementarność problemowa

9.3 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

9.4 Komplementarność międzyokresowa

9.5 Komplementarność źródeł finansowania

9.6 Podsumowanie

Rozdział X.

Indykatywne ramy finansowe

10.1 Finansowe systemy motywacyjne w rewitalizacji

10.2 Plan finansowy realizacji LPRM na lata 2016-2023

Rozdział XI.

Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.

11.1 Wypracowane metody aktywizacji społeczności wokół problemów rewitalizacji w Mieście Zabrze.

11.2 Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji przy opracowywaniu i wdrażaniu LPRÓM - założenia

11.3 Wdrażanie metody aktywizacji społeczności wokół problemów rewitalizacji w Mieście Zabrze.

Rozdział XII.

System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji.

12.1 Przygotowanie i wdrażanie programu

12.2 Komórka wdrażająca Program.

12.3 Zadania Zespołu ds. wprowadzenia kompleksowego procesu rewitalizacji Miasta Zabrze

Rozdział XIII.

System monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

13.1 Monitorowanie wdrażania programu

13.2 Ocena postępu realizacji LPRÓM

13.3 Ustalenia dot. zasad monitorowania wdrożenia Programu

13.4 Wprowadzanie modyfikacji LPRÓM

Wprowadzenie.

Zgodnie z założeniami Krajowej Polityki Miejskiej, miasta mają być dobrym miejscem do życia, z którym mieszkańcy identyfikują się i w którym chcą mieszkać. W centrum uwagi polityki miejskiej jest człowiek. Takie założenia powinny również leżeć u podstaw planowanej polityki gminy związana z szeroko pojętą rewitalizacją obszarów zdegradowanych.

Cel strategiczny KPM to wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Jest on powiązany z celami dokumentów strategicznych wyższego rzędu.

KPM kładzie nacisk na promowanie idei miasta zwartego, zrównoważone inwestowanie w miastach z preferencją dla wcześniej zagospodarowanych terenów, a także na potrzeby kompleksowej rewitalizacji miast.

Silnie akcentowany jest udział mieszkańców oraz innych „użytkowników” miast w planowaniu i realizacji ich rozwoju oraz kwestia rozwijania wielopoziomowej współpracy w zarządzaniu obszarami miejskimi.

Wskazano także na potrzebę i narzędzia racjonalnego gospodarowania zasobami (ziemi, wody, środowiska, energii), poprawy środowiska w miastach i adaptacji do zmian klimatu, które w znacznym stopniu dotyczą mieszkańców miast oraz na potrzebę odpowiedzi na problemy demograficzne polskich miast.

Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich. Odnowa i rewitalizacja obszarów najbardziej problemowych powinna stanowić element całościowej polityki miasta i powinna być prowadzona w oparciu o wypracowaną wizję jego stanu docelowego.

Podstawowym celem Ustawy z dnia 9 października 2015r. o rewitalizacji jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji, co pozwoli na wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego. Zadaniem ustawy będzie stworzenie skutecznych narzędzi, które pozwolą na sprawniejsze wyprowadzanie zdegradowanych obszarów ze stanu kryzysowego. Efektem wejścia w życie proponowanych rozwiązań będzie funkcjonowanie kompleksowych ram prawnych dla prowadzenia procesów rewitalizacji.

W nowej perspektywie finansowej działania priorytetowe zostaną przeformułowane, dostosowane do nowych wyzwań stojących przed Europą. W ramach priorytetów polityki spójności na lata 2014-2020 wyznaczono następujące ramy tematyczne: badania i innowacje; informacje i komunikacja technologiczna, konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw; redukcja dwutlenku węgla; zapobieganie negatywnym skutkom zmian klimatu; ochrona środowiska; promocja zatrudnienia i wspieranie mobilności pracowników; rozwój zrównoważonego transportu, zatrudnienia i wspieranie mobilności siły robotniczej; zwalczanie społecznego wykluczenia oraz przeciwdziałanie biedzie; edukacja, rozwój umiejętności programu uczenia się przez całe życie oraz zwiększanie wydajność administracji.

Za jedną z największych zmian w polityce spójności uważa się wprowadzanie warunku *ex ante*. W myśl tej koncepcji każdy region i państwo przed otrzymaniem jakichkolwiek środków z budżetu polityki spójności musi mieć pewność, że otrzymane pieniądze zostaną wykorzystane zgodnie z prawnym, instytucjonalnym i politycznym przeznaczeniem, w jak najbardziej efektywny sposób.

Nowe podejście polityki spójności 2014 – 2020 zakłada, że środki dotyczące fizycznej renowacji obszarów miejskich należy łączyć ze środkami promującymi edukację, rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i ochronę środowiska. Ponadto niezbędny jest rozwój silnego partnerstwa między społeczeństwem obywatelskim, lokalną gospodarką i różnymi podmiotami administracji. Jest to szczególnie ważne z uwagi na poważny charakter wyzwań, przed jakimi stają miasta Europy, do których należą zarówno określone zmiany demograficzne, jak również konsekwencje stagnacji gospodarczej w zakresie tworzenia miejsc pracy i postępu społecznego. Reakcja na te wyzwania będzie mieć kluczowe znaczenie dla osiągnięcia inteligentnego, zrównoważonego społeczeństwa sprzyjającego włączeniu, przewidzianego w strategii „Europa 2020”.

Celem polityki spójności na lata 2014-2020 jest wspieranie zintegrowanej strategii na rzecz stymulowania zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich. Ma to poprawić dynamikę rozwoju miast, a także zapewnić powstanie efektu synergii między inwestycjami finansowanymi z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Zintegrowane inwestycje terytorialne to nowy model realizacji celów, który pozwala łączyć w pakiety środki finansowe pochodzące z kilku osi priorytetowych co najmniej jednego programu na potrzeby podejmowania interwencji wielowymiarowych lub międzysektorowych.

Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich traktowany jest jako długookresowe narzędzie realizacji polityki Miasta Zabrze, zmierzającej do rewitalizacji i efektywnego wykorzystania wskazanych w nim obszarów. Dla potrzeb realizacji dokumentu został wyznaczony zasięg terytorialny programu rewitalizacji. Jednakże, w razie potrzeb i rozwoju Miasta istnieje możliwość ewaluacji programu rewitalizacji. Wszelkie zmiany muszą być zgodne ze szczególnymi kryteriami RPO Województwa Śląskiego oraz dokonane poprzez odpowiednie uchwały Rady Miasta w Zabrzu i w trybie przewidzianym przepisami.

Miasto Zabrze przyjęło i wdrożyło do realizacji Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007 – 2015. Celami głównymi tego programu było przywrócenie dawnej świetności charakterystycznym obiektom Zabrza, których zarówno stan techniczny jak i przeznaczenie powinny ulec radykalnej poprawie, ale także stworzenie unikalnego na skalę regionu, kraju i Europy, szlaku zabytków przemysłowych, z takimi „perełkami” jak Kopalnia Guido, skansen Królowa Luiza, czy unikatowe osiedla patronackie – Zandka czy Borsig. Kolejnym celem działań rewitalizacyjnych było stworzenie i ożywienie przestrzeni publicznej, której w poprzemysłowym mieście brakowało. Przestrzeni dedykowanej dla mieszkańców, turystów, odbiorców sztuki w Zabrzu (korzystających z ofert Teatru Nowego, Filharmonii Zabrzeńskiej, Domu Muzyki i Tańca). Poprawa estetyki miasta, polegająca na adaptacji terenów zdegradowanych, poprzemysłowych na cele rekreacyjne, stworzenie dla mieszkańców obszarów spacerowych, aktywności rodzinnej, przyjemnego środowiska. Sumarycznie wyżej wymienione działania miały na celu uatrakcyjnienie miasta Zabrze wśród miast regionu i kraju. Stworzenie miasta nowoczesnego, przyjaznego, konsolidującego mieszkańców, inwestorów, uczących się i studiujących w Zabrzu, z własną ugruntowaną tożsamością, wyrazistym obliczem i nowoczesną wizją przyszłości.

Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich (LPROM) Miasta Zabrze na lata 2007-2015, konsolidując działania wielu beneficjentów, miał stworzyć warunki do kompleksowej odnowy miasta. Wyznaczony został obszar do rewitalizacji, obejmujący centralną część miasta, na którym głównym beneficjentem miały zostać jednostki publiczne – Zabrzeńskie Muzeum Górnictwa Węglowego, Dom Muzyki i Tańca, Politechnika Śląska – Wydział Organizacji i Zarządzania, Stadion Górnika Zabrze, a także Zabrzeńska Spółdzielnia Mieszkaniowa, realizująca projekt w tzw. Kwartale Broniewskiego – Pośpiecha. Obszar do rewitalizacji objął także osiedla Borsig i Zandka. Do LPROM włączono również projekty innych beneficjentów, zlokalizowane w dziesięciu dzielnicach Zabrza, poza priorytetowym obszarem rewitalizacji.

Ewaluacja LPRÓM została wykonana przez Pracownię Zintegrowanej Strategii Rozwoju przy Wydziale Zamiejscowym w Zabrzu Szkoły Wyższej im. B. Jańskiego w drugiej połowie 2014 roku.

Autorzy celowo wykroczyli poza obszar wytypowany do rewitalizacji i przygotowali diagnozę zjawisk delimitujących obszar do rewitalizacji we wszystkich dzielnicach. Miało to na celu wykazanie, że mieszkańcy w stopniu minimalnym uczestniczą w procesie rewitalizacji, tak zamieszkiwanych dzielnic, jak i centralnej części miasta, która ma służyć nie tylko mieszkańcom ale także turystom, uczącym się i studiującym w Zabrzu, potencjalnym inwestorom i innym interesariuszom. Zwłaszcza z uwagi na fakt, iż projekty włączone w LPRÓM Miasta Zabrze na lata 2007 - 2015 realizowane były w 10 dzielnicach, dokonano analizy tak wiedzy jak i zaangażowania w działania rewitalizacyjne. Zarówno wyniki badań ankietowych jak i uzyskane odpowiedzi na pytania ustrukturyzowane, skierowane do rad dzielnic, wykazały, że ani radni dzielnicowi, ani mieszkańcy, ani organizacje pozarządowe nie posiadały gruntownej wiedzy na temat samego procesu rewitalizacji jak i na temat realizowanych na ich obszarach projektów.

Ostatnie lata pokazują, że mieszkańcy stają się coraz bardziej zainteresowani uczestniczeniem w ważnych dla miasta przedsięwzięciach, chcą decydować o inwestycjach zwłaszcza w dzielnicach, które zamieszkują. Wyraźnym odzwierciedleniem tej tendencji jest aktywność w opracowaniu budżetu partycypacyjnego (obywatelskiego) w Zabrzu, które na tle miast śląskich odnotowało najwyższy procentowy odsetek uczestniczących w głosowaniu mieszkańców.

Odnotowany wzrost aktywności obywatelskiej powinno się wykorzystać w angażowaniu mieszkańców do innych działań o strategicznym znaczeniu dla miasta. Nowy program rewitalizacji powinien w jeszcze większym stopniu zapewnić partycypację Zabrzejan, nie tylko w wytyczaniu jego kierunków, ale także w konsumowaniu jego efektów.

Definicje i pojęcia.

Lokalny Program Rewitalizacji - oznacza opracowany, przyjęty przez radę miasta i koordynowany przez samorząd wieloletni program działań w sferze przestrzeni, środowiska, społeczeństwa i gospodarki, zmierzający do wyprowadzenia danego obszaru z sytuacji kryzysowej oraz stworzenie warunków do jego dalszego rozwoju.

Zrównoważona odnowa miast (synonim do rewitalizacji) - dążenie do osiągnięcia i utrzymania zaspokojenia potrzeb środowiskowych współczesnych i przyszłych pokoleń. Prowadzenie działań przygotowanych pod względem instytucjonalnym, w sposób ekonomicznie uzasadniony, akceptowany społecznie, uwzględniający uwarunkowania lokalne i ponadlokalne.

Strategia zrównoważonej odnowy miast-rewitalizacji - działanie akcentujące się nie bezpośrednio na terenie zdegradowanym, ale na rezultacie, jaki chce się osiągnąć w rozwoju miasta. Związane jest z przeznaczeniem terenu i funkcją struktur przestrzennych wyznaczonych do danego obszaru w dokumentach planistycznych miasta. Przykładowo dotyczyć może inwestowaniu w zagospodarowanie przestrzeni na: terenach zieleni, terenach usług, terenach przemysłowych, terenach składów i magazynów, zabudowy mieszkaniowej, etc., korytarzy i węzłów aktywności przestrzennej, związanych z komunikacją, ekologią i .in.

Harmonia przestrzenna - działania mające na celu utrzymanie jednorodności, równowagi kompozycyjnej, tworzywa zabudowy oraz związków z otaczającym środowiskiem, w tym: zachowania właściwych proporcji, wzajemnych relacji kształtów, barw i faktur, materiałów, rozplanowania funkcji terenu, w celu zaspokojenia potrzeb użytkowników z poszanowaniem wartości artystycznych, kulturowych i środowiska.

Renowacja - działania odnowienia, odświeżenia. W budownictwie dotyczyć może elewacji budynku, dachu lub innego elementu budynku.

Restauracja - w odniesieniu do architektury, zespół działań zmierzających do przywrócenia uszkodzonej lub zmienionej budowli, jej pierwotnej formy architektonicznej, przywrócenia wartości artystycznej i użytkowej.

Rewaloryzacja - działania konserwatorskie, mające na celu przywrócenie wartości użytkowych i ekspozycję dziedzictwa kulturowego zabytków architektury, jak i zespołów urbanistycznych.

Rehabilitacja - działania inwestycyjne podejmowane w osiedlach mieszkaniowych, często z wielkiej „płyty”, obejmujące poprawę warunków życia mieszkańców przez rekompozycję, sanację czy rekonstrukcję.

Restrukturyzacja - działania mające na celu zagospodarowanie terenów zurbanizowanych oraz nadanie im nowych funkcji społecznych i gospodarczych.

Rekonstrukcja - działania mające na celu przebudowę i wprowadzenie nowych elementów do istniejącej zabudowy przy zachowaniu układów przestrzennych i parcelacyjnych oraz skali istniejącej zabudowy tak, jak tego wymaga charakter i wartość historycznego zespołu zabudowy; przebudowa lub rozbudowa układów ulicznych i infrastruktury technicznej; podniesienie jakości przestrzeni publicznych poprzez : renowację nawierzchni, oświetlenia, zadbanie o jakość zieleni i małej architektury; uzupełnienia aranżacji przestrzennej, placów, ulic i wnętrz kwartałów.

Restytucja - działania polegające na przywróceniu autentycznej substancji w przypadku istnienia rozproszonej zabudowy historycznej w zespole zabudowy na podstawie istniejącej ikonografii oraz innych dokumentów na w pełni odtworzenie niedokończonych założeń urbanistycznych, czy budynków.

Rekompozycja - działania mające na celu przywrócenie walorów kompozycyjnych, wtedy gdy oczyszczenie jest niewystarczające, na podstawie istniejącej ikonografii oraz innych dokumentów.

Sanacja - działania mające na celu likwidację budynków o niskich wartościach historycznych, szpecących zespół i jego otoczenie, a także nadmiernie zagęszczających otoczenie.

Remediacja - działania mające na celu oczyszczenie gleb i gruntów z zanieczyszczeń substancjami niebezpiecznymi i szkodliwymi dla zdrowia i życia.

Rekultywacja - działanie mające na celu przywracanie wartości użytkowych i przyrodniczych terenom (przede wszystkim leśnym i rolniczym) zdewastowanym i zdegradowanym przez działalność człowieka. Metody rekultywacji: in situ, ex situ. Wybrane metody rekultywacji gruntów: zalesianie, zalewanie, zasypywanie terenów kopalnianych. Pojęcie odnosi się również do wód. Celem rekultywacji jezior jest przywrócenie ich poprzednich funkcji, a także cech fizycznych, chemicznych i biologicznych jak najbardziej zbliżonych do naturalnych. Dobór odpowiedniej metody, uwarunkowany jest odmiennością poszczególnych jezior, różnic w sposobach i zakresach zanieczyszczenia, a także ich położenia w zlewni.

Renaturyzacja - działanie mające na celu przywrócenie środowisku stanu naturalnego, możliwie bliskiego stanowi pierwotnemu sprzed wprowadzenia w nim zmian przez człowieka, np. przywrócenie rzece naturalnego, meandrującego koryta. Wymaga realizacji

działań technicznych i dlatego dotyczy przedsięwzięć inżynierskich (z reguły z zakresu melioracji i hydrotechniki). Może stanowić część rekultywacji.

Gentryfikacja - pojęcie odnosi się do społecznego aspektu odnowy terenów zdegradowanych. Polega na tzw. uszlachetnianiu rewitalizowanych obszarów miasta, którego wynikiem jest zmiana przekroju społecznego, zamieszkującego dawne tereny zdegradowane.

Monitoring - proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji, dotyczących postępów i efektów wdrażania programu.

Załączniki z konsultacji społecznych

Załącznik nr 1.

Kwestionariusz ankiety skierowany do interesariuszy (mieszkańców, studentów, turystów, pracujących w Zabrzu) patrz :Ewaluacja Lprom

Załącznik nr 2.

Pytania skierowane do rad dzielnic/osiedli

Załącznik nr 3.

Pytania do beneficjentów

Załącznik nr 4.

Karty projektów

Rozdział I. Charakterystyka sytuacji Miasta Zabrze.

1.1 Charakterystyka przestrzenno - funkcjonalna

Zabrze charakteryzuje się dużą koncentracją zabudowy. W szczególności dotyczy to centrum miasta. Charakterystyczne jest również zachowanie tożsamości przestrzennej miejscowości włączonych do granic administracyjnych miasta. Wyraźnie widoczne są zagospodarowane obszary takich historycznych miejscowości jak Biskupice, Helenka, Kończyce, Makoszowy, Mikulczyce, Pawłów, Rokitnica. Widoczny jest również pas osadniczy zlokalizowany wzdłuż ulicy Wolności począwszy od Zaborza poprzez centrum miasta do Maciejowa. Przestrzenie między dawnymi wyodrębnionymi miejscowościami i pasem centralnym zajmują tereny zielone. W południowej części miasta są to głównie lasy i parki zaś w części północnej, tereny dawnych obszarów rolnych. Kształt obszaru miasta w obecnych granicach administracyjnych zbliżony jest do wrzeciona. Wyraźnie widoczne są większe odległości w kierunku południkowym (maksymalnie 15 km w linii prostej) niż równoleżnikowym (9 km). Wzdłuż południkowej osi miasta zlokalizowane są wyraźnie identyfikowane w przestrzeni dzielnice: Makoszowy, Kończyce, Pawłów, Centrum, os. Kopernika, Mikulczyce, Rokitnica, Helenka. Równoleżnikowa oś miasta to oś ulicy Wolności będąca fragmentem historycznego ciągu, łączącego Gliwice z Katowicami. Na tej osi zlokalizowana jest najintensywniejsza część zabudowy miasta. Począwszy od wielorodzinnych osiedli Zaborza, terenów przemysłowych (Elektrociepłownia, Koksownia, d. POWEN) i poprzemysłowych (nieistniejąca zabudowa kopalni Bielszowice), centrum miasta po zabudowę mieszkaniową i usługową dzielnicy Maciejów. Układ przestrzenny miasta jest efektem historycznego rozwoju polegającego na włączaniu w jego granice poszczególnych miejscowości. Do dzisiaj miejscowości te są czytelne w przestrzeni miasta. Gmina konsekwentnie dąży do rozwoju miasta z zachowaniem historycznych uwarunkowań, mając na celu stworzenie zharmonizowanego organizmu miejskiego, spójnego przestrzennie i dobrze funkcjonującego jako całość. Współgranie ze sobą określonych elementów krajobrazu (*obiektów stworzonych przez człowieka z elementami przyrody*) niejednokrotnie dalekie jest od harmonii. Zachwiane są właściwe proporcje, wzajemne relacje kształtów, barw i faktur. Obecność często w nowoczesnym budownictwie miasta substancji, w tworzywach przypisanych do danej formy, a będących jedynie substytutem szlachetnych materiałów takich jak kamień, drewno, materiał ceramiczny, wpływa negatywnie na jakość odbieranych wrażeń i krajobrazu. Harmonia tak charakterystyczna dla wspomnianych wcześniej osiedli patronackich, gdzie dominowały; szlachetne materiały, rozsądnie rozplanowane funkcje terenu, szacunek dla natury (*osiedle-*

ogród Bellestremów), rytmiczne pierzeje utworzone z „familoków”, została niewątpliwie zagubiona. Industrialny krajobraz przyjmuje nowy charakter i rolę. Przemysł, który wyznaczał rytm miasta, narzucał rozwiązania architektoniczne, a także kształtował życie mieszkańców przyjmuje nowe role m.in. w ramach rozwoju turystyki poprzemysłowej. *(zabrzańskie obiekty o wyjątkowych walorach historycznych i architektonicznych należące m.in. do Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego to: Skansen Górniczy” Królowa Luiza”; Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego „ Guido”, Szyb” Maciej”)*.

Pomimo tego jest na terenie miasta jeszcze wiele obiektów, pamiątek czasów wielkiego rozkwitu przemysłu, które znajdują się, jakby w okresie hibernacji, czekając na możliwość nowego przebudzenia i rozwój, może w przekształconej formie lub funkcji, ale obrazującej piękno krajobrazu śląskiego i być świadectwem dbałości pokoleń o wizerunek miasta. Doświadczenia historyczne Zabrze wskazują, iż miasto opierające swój rozwój na monokulturze nie jest odporne na zaburzenia w gospodarce. Górnictwo i hutnictwo będące podstawą rozwoju Zabrze przestało nim być po roku 1990. Strategia rozwoju miasta wskazuje na nowe kierunki rozwoju w szczególności związane z turystyką i nauką. Z uwagi na tradycyjny związek rozwoju miasta z przemysłem należy zachować możliwości rozwoju przemysłu istniejącego oraz stworzyć warunki dla lokalizacji nowych obiektów. Tereny poprodukcyjne, podobnie jak zdegradowane tereny zabudowy mieszkaniowej wymagają działań rewitalizacyjnych skierowanych w stronę poprawy warunków technicznych, likwidacji zagrożeń środowiska i działań poprawiających warunki społeczne. Zachowania wymagają również tereny zielone, w tym w szczególności lasy i zieleń wysoka, zlokalizowane w południowej i północnej części miasta.

1.2 Charakterystyka społeczna. Zidentyfikowane problemy społeczne miasta Zabrze

W polityce społecznej terminem „problemy społeczne” oznacza się wszelkiego rodzaju dolegliwości, zakłócenia, niedogodności występujące w życiu zbiorowym. Natomiast określeniem „kwestia społeczna” wyróżnia się wśród nich te, które: odznaczają się szczególną dolegliwością dla potencjału osobowego społeczeństwa; są następstwem niedostosowania sposobu, w jaki funkcjonuje społeczeństwo, do podstawowych potrzeb indywidualnych i zbiorowych; nie są możliwe do rozwiązania siłami pojedynczych grup ludzkich.

W węższym znaczeniu termin „kwestia społeczna” oznacza konkretny problem o szczególnie wysokim stopniu dotkliwości dla życia i współdziałania członków społeczności. W szerszym

znaczeniu termin ten oznacza natomiast sprzeczność pomiędzy zasadami obowiązującymi w danym społeczeństwie, formacji ustrojowej czy nawet cywilizacji, a dążeniami jednostek i zbiorowości do godnego życia. Przyjmuje się, że źródła kwestii społecznych tkwią wewnątrz społeczeństwa, w mechanizmach życia zbiorowego i mogą być – jak każdy problem społeczny – ograniczane i rozwiązywane we wszystkich skalach współżycia: od rodziny poprzez środowiska lokalne i zawodowe po skalę ogólnopolską czy międzynarodową.

Mechanizmów powstawania problemów społecznych i kwestii społecznych upatrywać należy w funkcjonowaniu społeczeństwa. Są nimi przede wszystkim:

- dezorganizacja społeczeństwa;
- gwałtowna zmiana społeczna;
- przemiany gospodarcze wyprzedzające przemiany w sposobie myślenia i działania;
- złe funkcjonowanie instytucji politycznych czy administracyjnych;
- dysfunkcjonalność instytucji społecznych;
- dominacja grup społecznych, eksploatacja, wyzysk;
- nierówności społeczne, niesprawiedliwość społeczna;
- złe funkcjonowanie instytucji edukacyjnych;
- nieprzystosowanie do pełnienia określonych ról społecznych.

Uwidaczniające się w środowisku lokalnym kwestie i problemy społeczne prowadzą do wykluczenia społecznego, czyli sytuacji uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej jednostce lub grupie zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Środkiem umożliwiającym przeciwdziałanie tej sytuacji jest integracja społeczna oparta na zasadach dialogu, wzajemności i równorzędności.

Podejmowane w tym celu działania wspólnotowe służą budowie społeczeństwa opartego na demokratycznym współuczestnictwie, rządach prawa i poszanowaniu różnorodności kulturowej. W społeczeństwie tym obowiązują i są realizowane podstawowe prawa człowieka

i obywatela oraz skutecznie wspomaga się jednostki i grupy w realizacji ich celów życiowych.

1.2.1 Obszar: mieszkańcy miasta (potencjał ludzki).

Główny Urząd Statystyczny (GUS) odnotował, iż w 2013 r. Miasto Zabrze liczyło 178 357 mieszkańców. Dane dotyczące ludności publikowane przez GUS prezentują liczbę ludności, która nie uwzględnia mieszkańców zameldowanych czasowo w innych gminach na terenie Polski. W porównaniu z 2012 r. odnotowana w 2013 r. liczba mieszkańców była mniejsza o 1095 osób. Przebieg zmian liczby ludności Zabrze w poszczególnych latach 2005-2013 na podstawie danych statystycznych zaprezentowano w poniższych zestawieniach i zobrazowano w poniższej tabeli.

Tabela: Liczba ludności Miasta Zabrze w latach 2005-2013

Liczba ludności Miasta Zabrze	Rok/ilość osób	Faktyczne miejsce zamieszkania	mężczyźni	kobiety
	2005 r.	191 247	92 586	98 661
	2006 r.	190 110	91 957	98 153
	2007 r.	189 062	91 419	97 643
	2008 r.	188 401	91 006	97 395
	2009 r.	187 674	90 608	97 066
	2010 r.*	181 399	87 810	93 589
	2011 r.	180 332	87 206	93 126
	2012 r.	179 452	86 736	92 716
	2013r.	178 357	86 163	92 194

* GUS skorygował wcześniej opublikowane dane

Źródło: <http://www.stat.gov.pl/>. RAPORT O STANIE MIASTA ZA 2013

Liczba mieszkańców miasta Zabrze wg danych GUS z 2015 rok wynosi 176 825 osób w tym 91 515 osób to kobiety i 85 310 to mężczyźni.

Dane GUS uwzględniają osoby przebywające w mieście w tym zameldowane na pobyt stały i czasowy oraz przebywające w mieście.

Liczba mieszkańców Zabrze zgodnie ewidencją ludności Urzędu Miejskiego w Zabrzu na dzień 31 grudnia 2013 r. wynosiła 168 514 osób.

Tabela: Gęstość zaludnienia Miasta Zabrze w 2013 r.

Dzielnica	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia [os/km²]	% wszystkich mieszkańców miasta
Biskupice	10 575	897,7	6,28
Centrum Południe	39 310	5 078,8	23,33
Centrum Północ	24 467	5 401,1	14,52
Grzybowice	2 217	334,4	1,32
Guido	8 039	1 782,5	4,77
Helenka	9 738	6 955,7	5,78
Kończyce	2 185	1 114,8	1,30
Maciejów	3 586	914,8	2,13
Makoszowy	2 195	248,3	1,30
Mikulczyce	13 911	1 820,8	8,26
Os. Mikołaja Kopernika	4 755	958,7	2,82
Os. Młodego Górnika	1 206	655,4	0,72
Os. Tadeusza Kotarbińskiego	6 805	4 567,1	4,04
Pawłów	2 201	1 177,0	1,31
Rokitnica	14 375	2 951,7	8,53
Zaborze Południe	4 367	1 775,2	2,59
Zaborze Północ	16 145	5 491,5	9,58
Zandka	2 437	2 343,3	1,45
Miasto Zabrze:	168 514	2 095,4	100,00

Źródło: Zespół Planowania Strategicznego i Analiz Statystycznych, Wydział Strategii Rozwoju Miasta, Urzędu Miejskiego w Zabrzu. RAPORT O STANIE MIASTA ZA 2013

1.2.2 Obszar: rodzina i jej funkcje

Wśród najczęstszych powodów udzielanej pomocy były następujące dysfunkcje: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, alkoholizm. Obok świadczeń

pieniężnych i zasiłków w naturze MOPR oferuje klientom pomoc w postaci usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, ośrodków wsparcia w postaci mieszkań chronionych i adaptacyjnych, domów pomocy społecznej, świetlic środowiskowych. Na szeroką skalę prowadzono działania rehabilitacyjne dla niepełnosprawnych, a także udzielano pracy socjalnej.

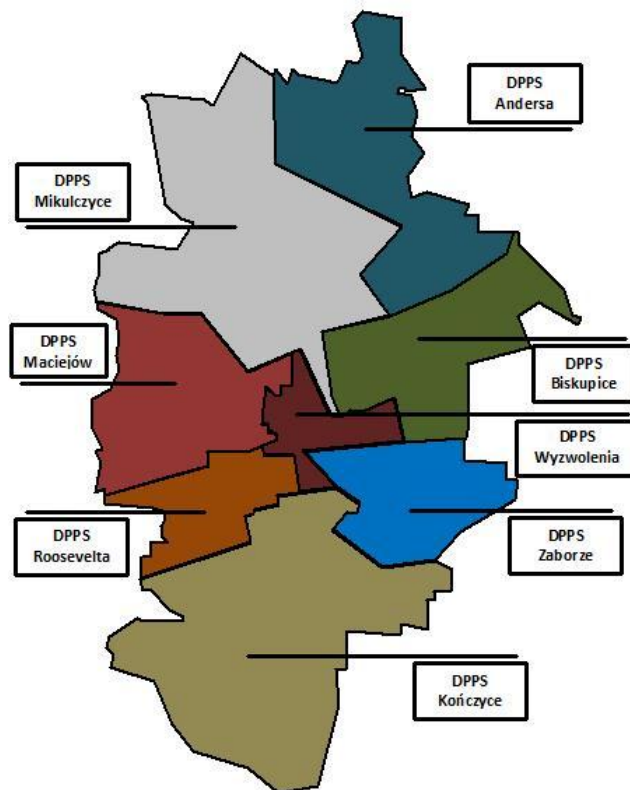
Świadczeniem pomocy społecznej w mieście zajmuje Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Zabrze. Działa on na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz.U. z 2004 r. Nr 64 poz. 593 z późn. zmianami) oraz na podstawie innych ustaw, aktów wykonawczych, uchwał samorządowych oraz Statutu Miasta Zabrze.

W 2013 r. z pomocy udzielanej przez MOPR skorzystało 5 992 rodzin. Najczęstszą przyczyną udzielania pomocy było bezrobocie. Działania podejmowane przez MOPR realizowane były przez 8 dzielnicowych punktów pomocy społecznej (DPPS):

- 1) Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Andersa (dzielnica Rokitnica), mieszczący się przy ul. Andersa 34.
- 2) Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Mikulczyce, mieszczący się przy ul. Tarnopolskiej 57.
- 3) Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Biskupice, mieszczący się przy ul. Bytomskiej 28.
- 4) Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Maciejów, mieszczący się przy ul. Wyzwolenia 7.
- 5) Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Wyzwolenia (dzielnica Centrum Północ), mieszczący się przy ul. Wyzwolenia 7.
- 6) Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Roosevelta (dzielnica Centrum Południe), mieszczący się przy ul. 3-go Maja 20 a.
- 7) Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Zaborze (dzielnica Centrum Południe), mieszczący się przy ul. Wolności 321
- 8) Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Kończyce, mieszczący się przy ul. Miłej 4.

Obszar działania poszczególnych DPPS nie jest tożsamy z podziałem dzielnicowym Zabrze.

Rysunek: Obszary działania dzielnicowych punktów pomocy społecznej



Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

W ramach MOPR funkcjonuje również 5 świetlic zlokalizowanych w kilku dzielnicach (Centrum Południe, Centrum Północ, Biskupice, Mikulczyce, Rokitnica)

Pomoc osobom bezdomnym na terenie miasta udziela Dom Noclegowy w dzielnicy Centrum Północ (ul. Trocera 63), który na koniec roku dysponował 28 miejscami. W ramach pomocy osobom bezdomnym, na terenie miasta działa również Ogrzewalnia dla Osób Bezdomnych w dzielnicy Centrum Północ (ul. Stalmacha 7), która jest udostępniona bezdomnym mężczyznom przez cały rok, w godz. 20⁰⁰ - 8⁰⁰.

Pomoc osobom bezdomnym w Zabrzu prowadzi również Towarzystwo Św. Brata Alberta, które prowadzi:

- Dom Św. Brata Alberta „Przytulisko” dla bezdomnych mężczyzn przy ul. Kochanowskiego 26 (dzielnica Centrum Północ),
- Ośrodek Wsparcia dla Kobiet przy ul. Ofiar Katynia 48 (dzielnica Rokitnica).

W celu zapewnienia pomocy osobom starszym, chorym lub niepełnosprawnym na terenie miasta funkcjonuje 5 domów pomocy społecznej:

- 1) Dom Pomocy Społecznej Nr 1 przy ul. Matejki 62 (dla osób w podeszłym wieku) - dzielnica Centrum Południe.
- 2) Dom Pomocy Społecznej Nr 2 przy ul. Jaskółczej 11 (dla osób przewlekle somatycznie chorych) - dzielnica Centrum Południe.
- 3) Dom Pomocy Społecznej Nr 3 przy ul. Brysza 3 (dla osób przewlekle somatycznie chorych) - dzielnica Centrum Południe.
- 4) Dom Pomocy prowadzony przez Zakon Kamilianów przy ul. Cisowej 6 (dla osób przewlekle somatycznie chorych) - dzielnica Guido.
- 5) Dom Pomocy Społecznej (dla osób przewlekle psychicznie chorych) przy ul. Knurowskiej 17 (osoby kierowane są do ww. Domu na podstawie umowy nr CRU/2875/2013 z dnia 24.10.2013 r.) – dzielnica Maciejów.

Działania z zakresu minimalizowania skutków wykluczenia społecznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym są realizowane poprzez Zapobieganie marginalizacji społecznej wybranych obszarów miasta .W odniesieniu do powyższego z uwagi na brak sformułowania *minimum socjalne* oraz *zasilek socjalny* w ustawie pomocy społecznej w opracowaniu przyjęto tzw. kryterium dochodowe uprawniające do otrzymania pomocy finansowej oraz sumę wypłacanych świadczeń tj. zasiłków celowych, okresowych, stałych itp.

Ilości uczestników biorących udział w poszczególnych projektach realizowanych przez MOPR w Zabrze w roku 2013:

1. Reintegracja, Aktywność, Praca. Program na rzecz integracji społeczno-zawodowej w gminie Zabrze. Liczba uczestników projektu: 351 osób.
2. Projekt Otwarte drzwi, realizowany w ramach GSWB. Liczba uczestników projektu: ponad 200 osób.
3. Projekty na rzecz społeczności Romów w Polsce:

- Projekt dotyczący poprawy sytuacji zdrowotnej Romów - działania animatora zdrowotnego. Liczba uczestników: 13 rodzin;
 - Projekt na rzecz poprawy sytuacji mieszkaniowej Romów w Zabrze przez działania animatora aktywizującego. Liczba uczestników: 76 rodziny;
 - Projekt sportowy (skierowany do dzieci romskich). Liczba uczestników: 20 osób;
 - Drużyna pływacka. Liczba uczestników: 20 osób;
 - Drużyna piłkarska FC ROMA - kontynuacja. Liczba uczestników: 35 osób;
 - Projekt na rzecz podniesienia poziomu edukacji Romów. Liczba uczestników: 13 osób;
 - Projekt na rzecz podniesienia integracji społecznej Romów . Liczba uczestników: 15 osób;.
4. Projekty świetlic działających w strukturze MOPR Zabrze. Wsparcie jednostki samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie:
 - W pogoni za marzeniami. Liczba uczestników: 7 osób;
 - W zdrowym ciele zdrowy duch, ruszaj mamó, ruszaj tato i ja twój druh. Liczba uczestników: 35 osób.
 5. Projekty realizowane przez Zespół ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej. Liczba uczestników: 55 osób;
 6. Projekt Aktywny samorząd. Liczba uczestników: 15 osób.
 7. Rządowy program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” Liczba uczestników: 13 217 osób.
 8. „Program wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej w Zabrze, w latach 2012-2014” Liczba uczestników: 281 rodzin zastępczych.
 9. „Miejski Program Przeciwdziałania i Wychodzenia z Bezdomności” Liczba uczestników: 330 osób.

Ważniejsze inicjatywy organizacji pozarządowych na rzecz pomocy społecznej, wspierane przez Miasto Zabrze:

1. Stowarzyszenie Polski Czerwony Krzyż, współpraca z MOPR w Zabrzu na podstawie zawieranych umów w drodze konkursu na odpłatność za wykonywanie usług opiekuńczych realizowanych z zadań własnych Gminy oraz specjalistycznych usług opiekuńczych realizowanych w ramach zadań zleconych Gminie dla klientów MOPR. Liczba uczestników w roku 2013 (osób objętych pomocą w zakresie sprawowania usług opiekuńczych na zlecenie MOPR w Zabrzu): 169 osób.
2. Stowarzyszenie św. Brata Alberta, współpraca z MOPR w Zabrzu na podstawie zawieranych porozumień na określenie zasad przekazywania przez MOPR środków finansowych za pobyt osób bezdomnych przebywających w Przytulisku oraz w Ośrodku wsparcia. Liczba uczestników w roku 2013 (bezdolnych mężczyzn skierowanych przez MOPR oraz kobiet z dziećmi): 159 osób.
3. Stowarzyszenie na rzecz adaptacji osób uzależnionych i ich rodzin do społeczeństwa „Żyj i Daj Życie”, Dom Pokora dla bezdomnych i uzależnionych w Zabrzu ul: Pawliczka. Liczba uczestników w roku 2013 (osób bezdomnych skierowanych przez MOPR): 10 osób.

Tabela. Najczęstsze problemy mieszkańców całego Zabrza (powody udzielania pomocy) w 2013.

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	2 307	5 976
Sieroctwo	2	8
Bezdolność	348	486
Potrzeba ochrony macierzyństwa	575	2 966
W tym: wielodzietność	292	1 767
Bezrobocie	3 460	10 623
Niepełnosprawność	1 607	3 774
Długotrwała lub ciężka choroba	1 013	2 545
Bezradność w sprawach opiekuńczych i prowadzenia gosp. domowego-	396	1 695

ogółem		
W tym:		
Rodziny niepełne	311	1191
Rodziny wielodzietne	128	781
Przemoc w rodzinie	52	201
Alkoholizm	273	642
Narkomania	14	27
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	157	380
Zdarzenie losowe	4	10
Sytuacja kryzysowa	19	34
Kłęsa żywiołowa lub ekologiczna	2	6

1.2.3 Obszar: rynek pracy, zatrudnienie, bezrobocie

Wskaźnik bezrobocia rejestrowanego tj. stosunek procentowy liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym we wrześniu 2013 r. wynosił 7,1.

Wskaźnik obciążenia bezrobociem - liczba bezrobotnych przypadająca na 100 osób pracujących we wrześniu 2013 r. wynosił 20.

Tabela: Kształtowanie się stopy bezrobocia (%)

Rok 2013	I	II	III	IV	V	VI	VI	VIII	IX	X	XI	XII
Zabrze	14,7	14,8	14,9	14,6	14,1	13,8	13,6	13,6	13,5	13,4	13,6	brak danych
woj. śląskie	11,9	12,1	12,0	11,9	11,5	11,2	11,1	11,1	11,1	11,0	11,1	brak danych
Kraj	14,2	14,4	14,3	14,0	13,6	13,2	13,1	13,0	13,0	13,0	13,2	13,4

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu

Liczba bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy: 7933 osób

Liczba bezrobotnych w wieku mobilnym (18-44 lata) w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Bezrobotni w wieku mobilnym to osoby w wieku 18-44 lat niezależnie od płci. W dniu 31.12.2013 r. w ewidencji figurowało 5 160 osób w tym 3 129 kobiet. Z tej grupy:

- 2 807 osób to długotrwale bezrobotni,
- 2 187 osób nie posiada kwalifikacji zawodowych,
- 1 962 osoby są bez doświadczenia zawodowego,
- 3 300 bez wykształcenia średniego,
- 1 330 samotnie wychowuje co najmniej 1 dziecko w wieku do 18 lat
- 252 osoby po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia
- 189 bezrobotnych to osoby niepełnosprawne.

Powyższe liczby nie sumują się, gdyż jedna osoba może należeć do kilku grup.

Tabela: Liczba bezrobotnych

Stan w dniu: 31.12. 2013 r.	
Liczba bezrobotnych z prawem do zasiłku	762
Liczba bezrobotnych bez prawa do zasiłku	7760

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu

Tabela: Liczba szkoleń dla osób bezrobotnych – PUP Zabrze

Rok 2013	liczba osób, które rozpoczęły szkolenie		liczba osób, które ukończyły szkolenie		liczba osób, które podjęły pracę po szkoleniu	
	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety
ogółem	679	288	649	281	201	79

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu

Ogółem pracodawcy zgłosili w okresie od stycznia do grudnia 2013 r. 3 676 ofert pracy, i miejsc aktywizacji zawodowej. Liczba wydanych skierowań na wymienione oferty wyniosła 4 785. W 2013 r. 117 osób złożyło wnioski o przyznanie środków z Funduszu Pracy na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Dotacje przyznano 70 osobom, w łącznej kwocie 1

364,5 tys. zł. Koszty utworzenia 48 nowych miejsc pracy zrefundowano 26 pracodawcom, w łącznej kwocie 640,0 tys. zł. Maksymalna kwota o jaką mogą ubiegać się osoby bezrobotne na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz pracodawcy z tytułu refundacji kosztów utworzenia miejsc pracy wynosi 6-krotność przeciętnego wynagrodzenia.

Tabela: Liczba bezrobotnych wyłączonych z ewidencji w związku z podjęciem pracy i rozpoczęciem działalności gospodarczej

Rok	Osoby bezrobotne wyrejestrowane w związku z podjęciem pracy	Osoby bezrobotne wyrejestrowane w związku z rozpoczęciem działalności gospodarczej
2013	4 997	223

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu

W roku 2013 na realizację zadań na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu dysponował środkami Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (projekty systemowe i konkursowe). Realizowane były następujące programy, których celem jest aktywizacja osób bezrobotnych i poszukujących pracy:

Tabela: Programy – PUP Zabrze

Lp.	Projekt - źródło finansowania	Kwota w tys. zł
1.	Fundusz Pracy – środki przyznane na podstawie algorytmu	5.313,90
2.	Europejski Fundusz Społeczny "Krok do przodu"	4.792,70
3.	Rezerwa MPiPS „Program aktywizacji zawodowej osób powyżej 50 roku życia”	206,20
4.	PFRON- środki przeznaczone na aktywizację osób niepełnosprawnych	330,37
	Projekty konkursowe współfinansowane ze środków UE	
1.	„Innowacyjne wsparcie dla ciebie”	689,66
2.	„Doradzamy zawodowo”	876,66

3.	„Doświadczenie jest w cenie”	222,98
4.	„Kierunek Przedsiębiorczość”	178,44
5.	„Doradzamy zawodowo II”	115,46
6.	„Praca na celu”	83,53
7.	„Aktywny Mikroprzedsiębiorca”	10,06
8.	„Metamorfoza”	29,55

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu

1.2.4 Obszar: ochrona zdrowia

Jednym z ważniejszych dziedzin gospodarki w Zabrzu jest medycyna, gwarantująca wysoką jakość życia w mieście. W Zabrzu opieka ambulatoryjna podstawowa i specjalistyczna prowadzona jest przez podmioty lecznicze (przychodnie i ambulatoria) oraz praktyki lekarskie. Ponadto w Zabrzu działają renomowane w kraju i zagranicą instytucje ochrony zdrowia.

Poniżej znajdują się szczegółowe dane na temat instytucji zajmujących się opieką zdrowia oraz stanu zdrowia mieszkańców:

Tabela: Personel służby zdrowia Zabrze, Województwo Śląskie, Polska. Lata 2011-2012. Liczby bezwzględne i liczba ludności na 1 osobę personelu

Wyszczególnienie	2011	2012	2011			2012		
	Zabrze		Polska	Śląskie	Zabrze	Polska	Śląskie	Zabrze
	liczby bezwzględne		liczba ludności na 1 osobę personelu					
lekarze	608	635	468	431	297	465	432	283
lekarze dentyści	58	56	2967	3272	3109	3097	3367	3205
pielęgniarki ^c	1438	1366	198	177	125	193	185	131
położne ^c	112	112	1695	1591	1610	1601	1764	1602
farmaceuci	116	126	1470	1472	1555	.	1423	1424
Uwaga: Pielęgniarki i położne łącznie pielęgniarkami i położnymi z wyższym wykształceniem								
^a zatrudnienie według podstawowego miejsca pracy								

^b zatrudnienie w publicznych i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej

^c dane skorygowane

Źródło: Opracowano na podstawie sprawozdania MZ-88 - Roczego sprawozdania o zatrudnieniu wybranego personelu służby zdrowia. Źródło: Ochrona zdrowia w województwie śląskim 2012 – Powiaty, www.katowice.uw.gov.pl

W 2013 roku Zabrze osiągało następujące wskaźniki:

Tabela1: Wskaźniki służby zdrowia, na 10 000 ludności w 2013 r.

Personel ochrony zdrowia – lekarze na 10 000 ludności. Stan w dniu 31.XII 2013	35,9
Personel ochrony zdrowia - pielęgniarki	70,2
Szpitalne ogólne. Łóżka ogółem. Wskaźnik łóżek ogółem na 10 000 ludności	70,4

Źródło: Raport o stanie zdrowia mieszkańców województwa śląskiego. 2013 r. Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach. Wydział Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej.

Poniżej zamieszczono informację na temat wykazu łóżek i miejsc według poszczególnych rodzajów jednostek opieki zdrowotnej i oddziałów szpitalnych¹, tj.: szpitale ogólne, podmioty wykonujące działalność leczniczą w zakresie psychiatrycznej opieki stacjonarnej, podmioty wykonujące działalność w zakresie długoterminowej stacjonarnej opieki zdrowotnej, na stan 31.12.2013 roku. W podziale tym wliczono również łóżka na oddziałach neonatologicznych oraz inkubatory. Podział oparto o system kodów wynikających z rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 17 maja 2012 r. w sprawie systemu resortowych kodów identyfikacyjnych oraz szczegółowych zasad ich nadawania.²

Podmioty wykonujące działalność leczniczą w zakresie stacjonarnej długoterminowej opieki zdrowotnej w Zabrzu.

Tabela : Podmioty wykonujące działalność leczniczą w zakresie stacjonarnej długoterminowej opieki zdrowotnej w Zabrzu. Stan w dniu 31.12.2013 r.

Nazwa podmiotu	Nazwa	Nazwa oddziału	Kod	Miejsca
----------------	-------	----------------	-----	---------

1 Na podstawie ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej nastąpiła zmiana definicji szpitala:

- szpital – przedsiębiorstwo podmiotu leczniczego, w którym podmiot ten wykonuje działalność leczniczą w rodzaju świadczenia szpitalnego. świadczenia szpitalne – wykonywane całą dobę kompleksowo świadczenia zdrowotne polegające na diagnozowaniu, leczeniu, pielęgnacji i rehabilitacji, które nie mogą być realizowane w ramach innych stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych lub ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych; świadczeniami szpitalnymi są także świadczenia udzielane z zamiarem zakończenia ich udzielania w okresie nieprzekraczającym 24 godzin.

2 Dz.U. z 2012 r., poz. 594), stan prawny na dzień 31.12.2013 r.

	przedsiębiorstwa	/komórki	resortowy	stacjonarne	dziennie	
PODMIOTY/ODDZIAŁY OPIEKUŃCZO-LECZNICZE						
Zakon Posługujących Chorym Ojcowie Kamilianie ul. Bytomska 22, 42-606 Tarnowskie Góry e-mail: centrum@kamilianie.eu Regon: 040001646	Kamiliańskie Centrum Opiekuńczo-Lecznicze ul. Dubiela 10, 41-800 Zabrze. Tel. 32 271 22 88	Zakład opiekuńczo-leczniczy	5170	68		
Szpital Miejski w Zabrzu Spółka z o.o. ul. Zamkowa 4 41-803 Zabrze e-mail: sekretariat@szpitalzabrze.pl ; Regon: 241127857	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zakład Opiekuńczo-Leczniczy ul. Janika 18, 41-806 Zabrze Te. 32 271 84 06	Zakład Opiekuńczo-leczniczy	5170	45		
SZPITALA – WEDŁUG PODMIOTÓW TWORZĄCYCH						
Samorząd województwa						
Nazwa podmiotu	Nazwa przedsiębiorstwa	Podmiot tworzący	Nazwa oddziału	Kod oddziału	Liczba łóżek rzeczywistych	Liczba miejsc pobytu dziennego
Szpital Specjalistyczny w Zabrzu ul. C. Skłodowskiej 10 41-800 Zabrze Tel. 32 373 23 00 e-mail: klinika@klinika-zabrze.med.pl Regon 272735162	Szpital Specjalistyczny w Zabrzu ul. C. Skłodowskiej 10 41-800 Zabrze Tel. 32 373 23 00	31 – województwo	Oddział otolaryngologiczny	4610	50	0
			Oddział chirurgiczny ogólny	4500	37	0
			Oddział kardiologiczny	4100	51	0
			Oddział dermatologiczny	4200	48	0

			RAZEM	186	0	
Minister właściwy ds. zdrowia, inny minister						
<p>Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrzu ul. Marii Curie-Skłodowskiej 9 Zabrze 41-800</p> <p>tel. 32 27 17 654</p> <p>Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrzu ul. Marii Curie-Skłodowskiej 9 Zabrze 41-800</p> <p>tel. 32 27 17 654</p> <p>e-mail: sekretariat.ekonomiczny@sccs.pl</p> <p>Regon : 001071806</p>	<p>Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrzu ul. Marii Curie-Skłodowskiej 9 Zabrze 41-800</p> <p>tel. 32 27 17 654</p>	<p>11 - minister właściwy do spraw zdrowia</p>	Oddział transplantologiczny	4650	13	0
			Oddział intensywnego nadzoru kardiologicznego	4106	15	0
			Oddział kardiologiczny	4100	40	0
			Oddział intensywnego nadzoru kardiologicznego	4106	12	0
			Oddział kardiologiczny dla dzieci	4101	16	0
			Oddział intensywnego nadzoru kardiologicznego dla dz.	4107	10	0
			Oddział kardiologiczny	4100	38	0
			Oddział kardiochirurgiczny	4560	34	0
			Oddział diabetologiczny	4020	4	0
			Oddział chirurgii naczyniowej	4530	4	0
			Oddział kardiochirurgiczny	4560	36	0
			Oddział kardiologiczny	4100	26	0
			Oddział anestezjologii i intensywnej terapii	4260	30	0

			RAZEM	278	0	
Publiczna uczelnia medyczna						
<p>Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny Nr 1 im. Prof. Stanisława Szyszko Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach ul. 3-go Maja 13/15 41-800 Zabrze</p> <p>e-mail: sek_sk1@szpital.zabrze.pl</p> <p>Regon 271566088</p>	<p>Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny Nr 1 im. Prof. Stanisława Szyszko Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach ul. 3-go Maja 13/15 41-800 Zabrze</p>	<p>80 - publiczna uczelnia medyczna</p>	Oddział anestezjologii i intensywnej terapii	4071	7	0
			Oddział anestezjologii i intensywnej terapii dla dzieci	4133	11	3
			Oddział anestezjologii i intensywnej terapii dla dzieci	4132	11	8
			Oddział chirurgiczny dla dzieci	4131	24	0
			Oddział chirurgiczny ogólny	4000	5	0
			Oddział chirurgii klatki piersiowej	4520	30	0
			Oddział chorób wewnętrznych	4501	25	0
			Oddział endokrynologiczny dla dzieci	4130	11	0
			Oddział gastroenterologiczny dla dzieci	4031	18	0
			Oddział hematologiczny dla dzieci	4261	25	0
			Oddział nefrologiczny	4640	17	0
			Oddział nefrologiczny dla dzieci	4261	16	0
			Oddział neonatologiczny	4272	20	0
			Oddział neurologiczny	4401	28	0

			Oddział pediatryczny	4260	25	0
			Oddział pulmonologii	4421	83	0
			Oddział urologiczny	4051	25	0
			Stacja dializ	4500	0	0
			Stacja dializ dla dzieci	4220	0	0
			RAZEM		381	11
NIEPUBLICZNE						
Szpital Miejski w Zabrze Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością ul. Zamkowa 4 41-803 Zabrze tel. 32 27 76 100 e-mail: sekretariat@szpitalzabrze.pl ; Regon: 241127857	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Szpital Miejski w Zabrze ul. Zamkowa 4 41-803 Zabrze tel. 32 27 76 100		Oddział chirurgii urazowo-ortopedycznej	4580	74	0
			Oddział ginekologiczno-położniczy	4450	67	0
			Oddział chirurgiczny ogólny	4500	69	0
			Oddział neonatologiczny	4421	30	0
			Oddział neurologiczny	4220	30	0
			Oddział anestezjologii i intensywnej terapii	4260	7	0
			Oddział dermatologiczny	4200	25	0
			Oddział chorób wewnętrznych	4000	103	0
			RAZEM		405	0
Szpital Zabrze - Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością ul. Stanisława Moniuszki 78 41-	Szpital Specjalistyczny Sanvimed ul. Stanisława Moniuszki 78 41-807 Zabrze tel. 32 271 04 00		Oddział chirurgii urazowo-ortopedycznej	4580	7	0
			Oddział leczenia jednego dnia	4670	0	6

807 Zabrze e-mail: zpital@sanvimed. pl Regon 278316897			RAZEM		7	6
Centrum medyczne "silesiana" spółka z ograniczoną odpowiedzialności ą ul. Szybowa 2 41-808 Zabrze e- mail:sekretariat@s ilesiana.info.pl Regon 276209750	Centrum Medyczne "Silesiana" Zespół Chirurgii Jednego Dnia ul. Szybowa 2A 41-808 Zabrze Tel. 32 2744756		Oddział leczenia jednego dnia	4670	0	15
			RAZEM		0	15
Centrum Medycyny Sportowej- Spółka z ograniczoną odpowiedzialności ą ul. Zwrotnicza 11G 41-807 Zabrze e-mail: cms@cms- zabrze.com Regon: 240887253	CMS - Szpital Rubryka ul. Zwrotnicza 2. 11G 41-807 Zabrze Tel. 32 27 43 211		Oddział chirurgiczny dla dzieci	4501	7	0
			Oddział leczenia jednego dnia	4670	0	4
			RAZEM		7	4

Zdrowie mieszkańców

Długość życia i umieralność ludności w Polsce – wg informacji Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego obserwuje się w ostatnich latach wzrost przeciętnej długości życia |w Polsce. Długość życia w 2011 r. mężczyzn wynosiła 72,4 lat a kobiet 80,9 lat. Mężczyźni w Polsce przeżywają w zdrowiu (bez ograniczonej sprawności) 81% (58,6 lat) długości życia, natomiast kobiety 77% (62,3 lat).

W stosunku do krajów Unii długość życia mieszkańców Polski jest krótsza o 4,8 lat – u mężczyzn, u kobiet o 2,1 lat. Możliwe jest osiągnięcie średniej długości życia dla krajów UE w przypadku mężczyzn dopiero w latach 2031-2032, a kobiet w latach 2021-2022 jeśli zostanie utrzymane tempo wzrostu trwania życia mieszkańców Polski. Długość życia jest zależna od czynników społecznych – w Polsce w 2010 r. osoby z wyższym wykształceniem, w wieku 30 lat, mogły oczekiwać dłuższego życia w porównaniu do osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub niższym – mężczyźni o około 12 lat i kobiety o około 5 lat.

Najmniej korzystnym do zamieszkania środowiskiem w Polsce są miasta poniżej 5 tys. mieszkańców, w których mieszkańcy żyją najkrócej, natomiast w największych miastach – żyją przeciętnie najdłużej. Największym zagrożeniem życia w Polsce są choroby układu krążenia odpowiedzialne w 2010 r. za 46% ogółu zgonów Polaków. Drugą co do częstości przyczyną zgonów są nowotwory złośliwe (24,5% ogółu zgonów w 2010 r.).

W 2010 roku wskaźnik liczby lekarzy na 1 000 osób wynosił 2,1 co sytuuje Polskę na jednym z ostatnich miejsc w porównaniu do krajów UE. Wskaźnik liczby pielęgniarek na 1 000 osób w 2010 roku wynosił 4,87 i był około o 1/3 niższy niż średnia dla wszystkich państw UE.

Według Wskaźnika Rozwoju Społecznego, będącego miarą ogólnej sytuacji społecznej danego kraju, Polska dla roku 2011 plasuje się na 22 miejscu w UE. Wskaźnik ten określa skrajne, docelowe wartości z następujących sfer życia: Zdrowia (oceniana poprzez wskaźnik przeciętnej długości życia), edukacji (wskaźnik przeciętnej liczby lat nauk i oczekiwanej liczby lat nauki) oraz zamożności tzn. dochodu przypadającego na głowę mieszkańca z uwzględnieniem parytetu siły nabywczej.³

3 „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania” – pod red. B. Wojtyniaka, P. Goryńskiego, B. Moskalewicz – Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny.

Tabela: Przeciętne trwanie życia w 2012 i 2013 roku

	MĘŻCZYŹNI						KOBIETY					
	W wieku lat											
	0		30		60		0		30		60	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Polska	72,7	73,1	43,9	44,3	18,6	18,7	81,0	81,1	51,7	51,8	23,8	23,9
Śląskie	72,0	72,4	43,2	43,6	18,1	18,4	80,0	80,1	50,6	50,8	23,0	23,1
Podregion Gliwicki ^b	72,4	73,0	43,8	44,1	18,7	18,8	80,1	80,2	50,8	51,0	23,1	23,3
Zabrze ^a	69,8		42,1		17,3		77,0		48,5		21,6	

^a ostatnie dostępne dane dla powiatów za 2002 rok

^b dane z stat.gov.pl

Źródło: Wydział Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej, UM Zabrze

Zaspokajanie potrzeb mieszkańców- zdrowie. Usługi medyczne i ich baza materialna i instytucjonalna:

Podstawowa opieka zdrowotna:

- Świadczenia lekarza Podstawowej Opieki Zdrowotnej – 37 podmiotów na terenie Miasta Zabrze ogółem
- Świadczenia pielęgniarki Podstawowej Opieki Zdrowotnej – 31 podmiotów
- Świadczenia pielęgniarki szkolnej – 50 podmiotów
- Świadczenia położnej Podstawowej Opieki Zdrowotnej – 29 podmiotów
- Transport sanitarny Podstawowej Opieki Zdrowotnej – 2 podmioty
- Na terenie Miasta Zabrze nocna i świąteczna opieka zdrowotna realizowana jest przez jeden podmiot zlokalizowany w Centrum Zabrze

- Leczenie stomatologiczne jest odrębną usługą składającą się z 10 świadczeń kontraktowanych z NFZ. Świadczenia ogólnie stomatologiczne realizuje 37 podmioty

Profilaktyka zdrowotna, promocja zdrowia 2013 r.

W ramach profilaktyki zdrowotnej w 2013 r. został ogłoszony otwarty konkurs ofert na realizację programów zdrowotnych dofinansowanych z budżetu Miasta Zabrze. Wykonane badania profilaktyczne w ramach programów zdrowotnych to :

- Program badań przesiewowych dla wczesnego wykrywania patologii tarczycy z elementami profilaktyki uzależnień dla 800 kobiet mieszkanek Zabrze w wieku 35-65 roku życia
- Program badań przesiewowych dla wczesnego wykrywania raka gruczołu krokowego z elementami profilaktyki uzależnień dla 775 mężczyzn mieszkańców Zabrze |w wieku 45 – 75 roku życia
- Program profilaktyki wad postawy u dzieci klas V i VI szkoły podstawowej z elementami profilaktyki uzależnień dla 1000 dzieci
- Program profilaktyczny zapobiegania próchnicy dla dzieci klas II zabrzańskich szkół z elementami profilaktyki uzależnień dla 1000 dzieci
- Program promocyjno-edukacyjny dla 120 potencjalnych rodziców (60 par) w zakresie edukacji przedporodowej w szkole rodzenia z elementami profilaktyki uzależnień.

W ramach promocji zdrowia realizowanej przez Zespół ds. Promocji Zdrowia działający przy Urzędzie Miejskim w Zabrzu podejmowano następujące inicjatywy:

- zorganizowano we współpracy ze Śląskim Centrum Chorób Serca w Zabrzu Konferencję Szpitali Promujących Zdrowie
- współorganizowano szkolne konkursy promujące zachowania prozdrowotne
- zorganizowano akcję edukacyjną dla seniorów pod nazwą „Zabrzeński Dzień Seniora”,
- zorganizowano w Centrum Handlowym Platan wystawę planszową dot. stosowania antybiotyków.

1.2.5 Obszar: bezpieczeństwo

W latach 2008-2013 w celu realizacji działań ukierunkowanych przede wszystkim na wzmocnienie poziomu bezpieczeństwa w najbardziej zagrożonych dzielnicach wykonano m. in. następujące zadania:

1. Stworzenie strefy bezpieczeństwa w Zabrzu, poprzez zakup i instalację systemu monitoringu wizyjnego,
2. Monitoring wizyjny w Przedszkolu nr 14,
3. Monitoring wizyjny w Szkole Podstawowej nr 24,
4. Monitoring wizyjny w Szkole Podstawowej nr 31,
5. Monitoring w Zespole Szkół Specjalnych nr 39,
6. Budowa i przebudowa oświetlenia ulicznego na terenie miasta Zabrze.

W 2013 r. w ramach działań podjętych w zakresie realizacji założenia wzmocnienia poziomu bezpieczeństwa w najbardziej zagrożonych dzielnicach system Monitoringu Wizyjnego Miasta Zabrze obsługiwany był przez kamery z których obraz do Centrum Nadzoru Wizyjnego przesyłany jest za pomocą dzierżawionych traktów światłowodowych. Nadzorem monitoringu wizyjnego objęte są:

1. miejsca publiczne wskazane przez służby mundurowe i jednostki miejskie jako szczególnie niebezpieczne,
2. mienie publiczne narażone na dewastację i niszczenie,
3. ulice i skrzyżowania strategiczne dla ruchu drogowego.

W 2013 dyżurni Centrum Nadzoru Wizyjnego zaobserwowali 631 zdarzeń. W roku 2013 rozpoczęły się także prace związane ze szkieletową siecią światłowodową w ramach projektu E-Zabrze. W związku z powyższym w momencie zakończenia prac zostaną zintensyfikowane działania związane z rozbudową systemu monitoringu miejskiego poprzez zwiększenie liczby punktów kamerowych zgodnie z etapizacją zadań uwzględnionych w koncepcji Monitoringu Wizyjnego Miasta Zabrze na lata 2010 -2016.

W ramach współpracy z policją w roku 2013 Wydział Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności Urzędu Miejskiego w Zabrzu zawarł trzy porozumienia (ze Szkołą Policji - jedno, oraz dwa z Komendą Miejskiej Policji w Zabrzu - jedno na służby dodatkowe realizowane w ramach programu „Lepiej Razem niż Osobno” oraz dodatkowe służby patrolowo - interwencyjne pełnione przez funkcjonariuszy poza godzinami służbowymi). Patrole prewencji w ramach codziennej służby, jak również służb ponadnormatywnych oraz siły wsparcia OPP Katowice - kierowane są w miejsca najbardziej zagrożone, które są wskazywane przez poszczególne komisariaty w comiesięcznych analizach stanu bezpieczeństwa. W oparciu o dyslokację służby oraz siły wsparcia OPP Katowice na terenie Miasta Zabrza i jego obrzeżach realizowane są między innymi działania „Zero tolerancji”, „Osiedle”, „Auto”, „Centrum”, „Dycha”, „Rejon 16”. Celem działań jest ograniczenie przestępczości oraz popełnianych wykroczeń szczególnie uciążliwych dla mieszkańców Miasta Zabrza. Ponadto w ramach współpracy z Policją w roku 2013 realizowano program dla uczniów klas I do III szkół podstawowych, pod kątem bezpieczeństwa uczniów w drodze do i ze szkoły.

Tabela: Bezpieczeństwo w Zabrzu I

Jednostka terytorialna	ogółem	o charakterze kryminalnym	o charakterze gospodarczym	drogowe	przeciwko życiu i zdrowiu	przeciwko mieniu
	2012	2012	2012	2012	2012	2012
	jd	jd	jd	jd	jd	jd
POLSKA	1119803	781340	141483	155906	28553	598898
ŚLĄSKIE *	167573	118852	29194	13366	5206	93454
ZABRZE	8013	6244	817	606	622	5064

Źródło: Zespół Planowania Strategicznego i Analiz Statystycznych, Wydział Strategii i Rozwoju Miasta, Urząd Miejski w Zabrzu.

Tabela: Bezpieczeństwo w Zabrzu II

Jednostka terytorialna	wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - ogółem	wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - o charakterze	wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - o charakterze	wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - drogowe	ogółem na 1000 mieszkańców
------------------------	--	---	---	---	----------------------------

		kryminalnym	gospodarczym		
	2012	2012	2012	2012	2012
	%	%	%	%	jd
POLSKA	0,0	0,0	0,0	0,0	32,17
ŚLĄSKIE *	66,3	55,5	96,7	99,2	36,27
ZABRZE	60,5	52,1	95,0	99,7	44,55

Źródło: Zespół Planowania Strategicznego i Analiz Statystycznych, Wydział Strategii i Rozwoju Miasta, Urząd Miejski w Zabrzu.

Tabela: Przestępstwa stwierdzone na terenie miasta Zabrze

	Jednostka miary	2013
PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE		
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych wg powiatów		
ogółem	-	7344
o charakterze kryminalnym	-	5740
o charakterze gospodarczym	-	677
drogowe	-	456
przeciwko życiu i zdrowiu	-	513
przeciwko mieniu	-	4615
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - ogółem	%	60,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - o charakterze kryminalnym	%	53,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - o charakterze gospodarczym	%	94,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - drogowe	%	99,1
ogółem na 1000 mieszkańców	-	41,06
o charakterze kryminalnym na 1000 mieszkańców	-	32,10

o charakterze gospodarczym na 1000 mieszkańców	-	3,79
drogowe na 1000 mieszkańców	-	2,55
przeciwko życiu i zdrowiu na 1000 mieszkańców	-	2,87
przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców	-	25,80

Źródło: Zespół Planowania Strategicznego i Analiz Statystycznych, Wydział Strategii i Rozwoju Miasta, Urząd Miejski w Zabrzu.

Komenda Miejska Policji w Zabrzu

Działania w zakresie poprawy bezpieczeństwa, prewencja kryminalna, działania profilaktyczne.

1) Prowadzenie działań kontrolno rozpoznawczych.

Zgodnie z art. 14 Ustawy o Policji - W granicach swych zadań Policja w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń wykonuje m.in. czynności operacyjno-rozpoznawcze. Uzyskane informacje są na bieżąco wykorzystywane w toku podejmowanych czynności dochodzeniowo - śledczych i administracyjno - porządkowych, szczególnie w zakresie ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

2) Prowadzenie działań prewencyjnych poprzez edukację wszystkich grup wiekowych.

Komenda Miejska Policji w Zabrzu w ramach realizacji programu „Razem Bezpieczniej” oraz Powiatowego Programu Zapobiegania Przestępczości prowadziła w 2013 roku kampanię edukacyjno – informacyjną „Nasze Bezpieczeństwo”. Celem nadrzędnym tej kampanii był wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Zabrze we wszystkich obszarach życia społecznego. Programem zostały objęte te obszary, które mają najistotniejszy wpływ na bezpieczeństwo oraz jego odbiór w społeczności lokalnej, tj:

- bezpieczeństwo w miejscach publicznych,
- ograniczanie szczególnie uciążliwych przestępstw i wykroczeń.

Ideą tej kampanii było również skonsolidowanie działań wielu podmiotów oraz włączenie w jej realizację każdego mieszkańca miasta jako rodzica, pracownika, społecznika, zwykłego obywatela.

Na bieżąco są przeprowadzane akcje, prelekcje i pogadanki w szkołach, placówkach oświatowych.

"Bezpieczeństwo na wesoło", "Bezpieczna Droga do Szkoły"

W zakresie działań profilaktycznych skierowanych do dzieci, Komenda Miejska Policji w Zabrzu realizuje program „Bezpieczna Szkoła” oraz „Bezpieczna droga do szkoły”. Celem akcji jest podniesienie wiedzy na temat bezpiecznych postaw w szkole, na ulicy, podczas pobytu w domu oraz w drodze do szkoły.

Ponadto funkcjonariusze Wydziału Prewencji KMP Zabrze, zajmujący się prewencją kryminalną, odwiedzili zabrzańskie przedszkola, gdzie prowadzili zajęcia

z najmłodszymi mieszkańcami Zabrza. W czasie spotkań rozmawiali z dziećmi na temat poprawy ich bezpieczeństwa w trakcie drogi do przedszkola, jazdy na rowerku jak również zabawy na podwórku. Przypomnieli zasady poruszania się po ulicy, sygnalizowania zmiany kierunku jazdy oraz bezpiecznego zatrzymywania się.

"Przyjaciel Pies – bezpieczeństwo dzieci podczas kontaktów z psem"

Program skierowany został głównie do uczniów klas I do III oraz do przedszkolaków. Ponadto program był realizowany podczas trwania różnego rodzaju festynów rodzinnych na terenie miasta Zabrze organizowanych przez podmioty współuczestniczące (Urząd Miejski w Zabrzu, Wydział Oświaty UM Zabrze, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji

w Zabrzu, zabrzańskie szkoły i przedszkola), w których to imprezach uczestniczyli uczniowie klas starszych oraz osoby dorosłe. Prowadzone działania mają na celu uświadomienie rzeczywistej przyczyny niebezpiecznych zdarzeń z udziałem psów, uświadomienie konieczności sprawowania właściwego nadzoru nad psami przez ich właścicieli, tworzenie pozytywnego wizerunku Policji w społeczeństwie oraz promowanie pozytywnego wizerunku psa.

"Nie daj się okraść złodziejowi"

Na terenie podległym KMP Zabrze prowadzone były działania w związku z programem profilaktyczno – prewencyjnym „Nie daj się okraść”. Funkcjonariusze Komendy Miejskiej Policji w Zabrzu wraz z pracownikami KZK GOP prowadzili działania

w środkach komunikacji miejskiej, mające na celu m.in. zapobieganie oraz ograniczenie kradzieży kieszonkowych w środkach komunikacji miejskiej (dworcach PKP, PKM), podniesienie poziomu bezpieczeństwa pasażerów podróżujących środkami komunikacji miejskiej, uświadomienie społeczeństwu rzeczywistych przyczyn kradzieży mienia

w środkach komunikacji miejskiej oraz uświadomienie zagrożenia bezpieczeństwa pasażerów podróżujących środkami komunikacji miejskiej i konieczność sprawowania właściwego nadzoru nad przewożonym mieniem.

"Cała Polska Czyta Dzieciom"

W ramach kampanii Fundacji ABCXXI „Cała Polska czyta Dzieciom” Wydział Prewencji KMP Zabrze przeprowadził Akcję profilaktyczną „Jesteśmy bezpieczni” adresowaną do najmłodszych. Akcja prowadzona była na terenie zabrzańskich przedszkoli.

Celem akcji było m.in.:

- rozwijanie umiejętności zapewniających bezpieczeństwo;
- kształtowanie u dzieci właściwego zachowania się na drodze;
- ograniczenie zaufania do obcych ludzi;
- unikanie zagrożeń wynikających z zabaw w niewłaściwych miejscach;
- poszerzenie wiadomości na temat pracy policjanta;
- przybliżenie dzieciom pracy Policji, jako instytucji przyjaznej społeczeństwu;
- wskazanie możliwości kontaktu z Policją m.in. poprzez promowanie maskotki Śląskiej Policji “Sznupka”;

- 3) Dokonywanie okresowych analiz i ocen bezpieczeństwa na terenie miasta.**
- 4) Zwiększenie częstotliwości patrolowania miejsc newralgicznych.**
- 5) Współpraca z OPP Katowice, w celu zwiększenia liczby patroli na terenie miasta.**
- 6) Współpraca z radami dzielnic w celu przepływu informacji o zagrożeniach.**

7) Współdziałanie służb w ramach monitoringu wizyjnego.

Miasto Zabrze wspólnie z Policją podjęło inicjatywę zmierzającą do poprawy bezpieczeństwa publicznego polegającą na budowie w mieście systemu monitoringu wizyjnego. Uznano, | że monitoring wizyjny jest narzędziem zwiększającym szansę na wykrycie sprawców przestępstw i wykroczeń już w momencie ich popełniania oraz jest świetnym narzędziem prewencyjnym odstrasżającym domniemyanych sprawców.

Zgodnie z przyjętą koncepcją, monitoringiem wizyjnym obejmowane są etapowo miejsca uznane za niebezpieczne, ze szczególnym uwzględnieniem ciągów komunikacji pieszej, skrzyżowań o dużym natężeniu ruchu, wiaduktów i przystanków komunikacji miejskiej. Miejsca te są typowane w drodze wspólnych uzgodnień władz miasta z przedstawicielami służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny oraz przedstawicielami samorządów pomocniczych.

1.2.6 Obszar: aktywność społeczna i kulturalna

Aktywność obywateli przejawia się na różne sposoby. Uczestnictwo w organizacjach pozarządowych jest przyjmowane jako jeden z podstawowych wskaźników aktywności obywatelskiej i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Społeczeństwo obywatelskie jest charakteryzowane jako „społeczeństwo, w którym istnieją aktywni, myślący o interesach społeczności obywatele, zależności polityczne oparte na zasadach równości i stosunki społeczne polegające na zaufaniu i współpracy”. Idea stowarzyszania się jest charakterystyczna dla społeczeństwa obywatelskiego i łączy się z ideą samorządności, wedle której instytucje państwa pełnią przede wszystkim rolę jednego z partnerów w realizacji celów społecznych. Organizacje pozarządowe stwarzają warunki dla zaspokajania potrzeb ludzi na poziomie psychologicznym (np. potrzeba przynależności), społeczno-ekonomicznym (np. obrona interesów grupowych, mniejszościowych, wspólne zaspokajanie potrzeb) oraz politycznym (np. możliwość bezpośredniej aktywności w sferze publicznej). Coraz częściej realizują także zadania publiczne: z zakresu pomocy społecznej, kultury czy rynku pracy. W Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie dookreślono, iż aktywność obywatelska musi w nowoczesnym społeczeństwie przyjąć jakieś ramy prawne: formę

stowarzyszenia, fundacji lub jednostek kościelnych. Organizacje pozarządowe są także buforem pomiędzy samorządem, a społeczeństwem. Rozwiązują one bowiem trudne problemy społeczne, zmniejszają napięcia i sytuacje konfliktowe w społeczeństwie. Dobrze współpracujące z samorządem organizacje mogą być cennym partnerem przy rozwiązywaniu kwestii społecznych oraz - jak podkreśla E.Leś - dają obywatelom możliwość reagowania na problemy społeczne zanim zdąży zareagować państwo i stosowania narzędzi lobbingsowych w ważnych kwestiach społecznych.

Rozwój różnych form i aktywności kulturalnych mieszkańców osiągnęto w Zabrzu przede wszystkim poprzez tworzenie warunków dla działalności kulturalnej. W tym celu w latach 2008-2013 wykonano i realizuje się następujące zadania:

1. Adaptacja budynku Biblioteki Donnensmarków dla potrzeb Filharmonii Zabrzeńskiej,
2. Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej w Zabrzu,
3. Rozbudowa, nadbudowa, przebudowa i remont Teatru Nowego w Zabrzu wraz z infrastrukturą techniczną i elementami zagospodarowania terenu,
4. Modernizacja i remont budynku Dzielnicowego Ośrodka Kultury w Zabrzu,
5. Przebudowa i modernizacja pomieszczeń w budynku po lokalu usługowym „Komfort” przy ul. Powstańców Śląskich na potrzeby Muzeum Miejskiego w Zabrzu i punktu obsługi przedsiębiorców,
6. Modernizacja obiektów Miejskiego Ośrodka Kultury w Zabrzu,
7. Modernizacja budynku Teatru Nowego w Zabrzu,
8. Rewitalizacja obiektów poprzemysłowych Gminy Zabrze wraz z adaptacją na cele kulturalne, turystyczne i oświatowe,
9. Modernizacja i zakupy inwestycyjne dla Domu Muzyki i Tańca,
10. Budowa obiektów rekreacyjnych osiedlowo – sportowych,
11. Budowa Centrum Kultury.

Do najważniejszych instytucji kultury w Zabrzu należą:

- Dom Muzyki i Tańca w Zabrzu

- Filharmonia Zabrzeńska
- Teatr Nowy
- Miejska Biblioteka Publiczna
- Muzeum Miejskie
- Miejski Ośrodek Kultury
- Szkoły artystyczne
- Muzeum Górnictwa Węglowego
- Kina

1.2.7 Obszar: edukacja

Zabrze posiada rozwinięte zasoby instytucjonalne na różnych poziomach kształcenia (od przedszkoli po szkoły wyższe). W mieście funkcjonują liczne placówki edukacyjne kształcące zarówno mieszkańców, jak i osoby spoza Zabrza.

Tabela: Samodzielne szkoły podstawowe na terenie miasta Zabrze (stan na 2013)

Dzielnica	Nr lub nazwa szkoły	Liczba					Liczba nauczycieli	
		uczniów	absolwentów w 2012 r.	absolwentów w 2013 r.	oddziałów w	pomieszczeń do nauczania	osób	etatów
Guido	SP 1	463	70	83	21	23	46	41,01
Centrum Południe	SP 5	378	84	66	18	21	43	40,92
Centrum Południe	SP 6	375	55	47	18	16	37	32,88
Centrum Północ	SP 7	480	80	88	19	20	41	37,04
Centrum Północ	SP 8	256	46	47	14	16	55	50,67
Centrum Północ	SP 14	465	73	80	23	22	78	77,73
Centrum Południe	SP 15	212	23	30	11	13	24	22,17

Zaborze Południe	SP 16	214	44	38	12	19	24	21,05
Zaborze Północ	SP 17	292	46	35	14	14	31	23,61
Zaborze Północ	SP 18	291	55	52	14	13	29	27,06
Biskupice	SP 21	310	60	58	13	12	30	26,54
Biskupice	SP 22	296	53	52	14	5	29	27,07
Maciejów	SP 23	166	24	26	9	11	19	15,90
Mikulczyce	SP 24	330	55	48	16	16	36	30,15
Osiedle Tadeusz Kotarbińskiego	SP 25	247	44	39	12	17	30	26,49
Mikulczyce	SP 26	286	42	42	13	13	31	24,01
Rokitnica	SP 28	345	69	64	17	21	39	37,40
Helenka	SP 30	363	73	75	17	18	34	33,12
Rokitnica	SP 31	324	75	80	15	17	38	31,54
Centrum Południe	SP 36	483	82	74	20	23	44	39,40
Centrum Południe	SP 43	376	62	63	16	20	40	37,87

Większość mieszkańców Zabrze podejmujących studia wyższe wyjeżdża do pobliskich Gliwic lub Katowic, które są większymi ośrodkami akademickimi. Ci jednak, którzy decydują się pozostać w Zabrzu mogą wybrać jedną z uczelni:

- Śląski Uniwersytet Medyczny,
Wydział Lekarski z Oddziałem Lekarsko – Dentystycznym w Zabrzu,
Pl. Traugutta 2, 41-800 Zabrze, tel. 271-72-19 w 252, 271 73 10, 271 26 41,
- Politechnika Śląska,
Wydział Organizacji i Zarządzania,
ul. Franklina Roosevelta 26, 41-800 Zabrze, , nr tel. 32 277 73 86,

- Politechnika Śląska,
Wydział Inżynierii Biomedycznej,
ul. Charlesa De Gaulle'a 66, 41-800 Zabrze,
- Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach,
Wydział Mediów, Aktorstwa i Reżyserii,
ul. Park Hutniczy 3-5, 41-800 Zabrze
- Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego,
Wydział Zamiejscowy w Zabrzu,
ul. Marii Curie- Skłodowskiej 40, 41-800 Zabrze,
tel./fax.(0-32) 273 31 94, tel. (0-32) 797 97 24 - 25,

Na terenie miasta Zabrze działają znane i cenione, także poza granicami kraju ośrodki naukowe:

- Centrum Materiałów Polimerowych i Węglowych PAN,
- Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla,
- Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska PAN,
- Instytut Techniki Aparatury Medycznej ITAM,
- Śląskie Centrum Chorób Serca,
- Fundacja Rozwoju Kardiologii.

Instytucje naukowe działające na terenie Zabrza są wiodącymi ośrodkami badawczymi w Polsce w specjalnościach które reprezentują.

Wydział Oświaty wraz ze szkołami i innymi placówkami oświatowymi realizuje projekty edukacyjne w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Projekty te mają na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych nauczycieli i pracowników administracji oświaty – projekt „Nowe kompetencje dla nauczycieli...”, uatrakcyjnienie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci „Bądź mądry - bądź cool”, stypendia dla uczniów uzdolnionych „Nauka droga do sukcesu na Śląsku” oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu uczniów „Dolina kreatywna”. Poza tym realizowane są programy rządowe „Radosna szkoła”, mający na celu poprawę warunków nauczania i wychowania, „Program romski” oraz stypendia socjalne.

Zabrzańskie szkoły biorą też udział w różnego rodzaju akcjach, np. dotyczących promocji zdrowia, ekologii, czy w badaniach przesiewowych. Działa także Zespół ds. bezpieczeństwa i zapobiegania patologii wśród dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców Zabrze. Szkoły włączone są także do opracowanego w Zabrzu programu profilaktyczno-interwencyjnego „Lepiej Razem niż Osobno”. W szkole organizowane są różnorodne zajęcia pozalekcyjne, których plan uwzględnia potrzeby edukacyjne i wychowawcze uczniów, część z nich dofinansowana jest ze środków Unii Europejskiej. Uczniowie ponadto mają możliwość uczestniczenia w licznych imprezach kulturalnych, konkursach i zawodach. Program wychowawczy szkół wspomaga rodziny uczniów w procesie wychowania. Realizowane są liczne programy wychowawcze i profilaktyczne (AIDS, narkotyki i używki, Internet i inne zagrożenia). W rozwiązywaniu problemów wychowawczych szkoła korzysta ze statutowych możliwości instytucji wspomagających oraz zapewniają uczniom opiekę pedagogiczną i psychologiczną.

Wzrasta w Zabrzu liczba osób dorosłych podnoszących poziom wykształcenia w szkołach wyższych oraz średnich dla pracujących, zwłaszcza w liceach ogólnokształcących i wieczorowych. Zauważalny jest również wzrost liczby szkół niepublicznych.

Do zabrzańskich instytucji umożliwiających edukację ustawiczną w firmach pozaszkolnych należą: Centrum Edukacji w Zabrzu, Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego oraz Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego w Zabrzu. Realizowanych jest coraz więcej projektów w oparciu o zewnętrzne źródła finansowania, w tym EFS.

1.3 Charakterystyka gospodarcza

Główne wnioski płynące z przeprowadzonych analiz i opracowanego Programu Rozwoju Przedsiębiorczości dla Zabrze na lata 2016-2020 to:

- Potrzeba wspierania rozwoju kluczowych branż dla Zabrze, tj. medycyny, turystyki, sportu.
- Potrzeba opracowania strategii dla każdej z kluczowych branż.
- Potrzeba większej integracji środowisk przedsiębiorców w celu wspomagania nawiązywania jak największej liczby kontaktów biznesowych.
- Potrzeba kontynuacji działalności doradczo-szkoleniowej Zabrzańskiego Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości oraz jej szerszej promocji wśród przedsiębiorców.

- Potrzeba wsparcia myślenia globalnego wśród przedsiębiorców, wychodzącego poza obszar kraju.
- Potrzeba budowania pozytywnego PR, zarówno wewnętrznego jak i zewnętrznego poprzez bardziej efektywną komunikację samorządu w zakresie narzędzi jakimi wspiera przedsiębiorców.
- Potrzeba wykorzystania szczególnej pozycji sektora medycznego na skalę międzynarodową w przekazach promocyjno-marketingowych,
 - działalności inwestycyjnej (w tym w startupy),
 - w rozwoju produkcji oraz sektora B+R w zabrzańskiej części KSSE.
- Potrzeba wdrożenia systemu wspierania rozwoju innowacji w Zabrzu poprzez startupy, w tym medyczne.
- Potrzeba promocji dostępności zewnętrznych źródeł finansowania przedsiębiorstw jak np.: fundusze unijne, pożyczkowe, poręczeniowe, inwestycyjne czy środki finansowe na działania prewencyjne i szkoleniowe.
- Potrzeba propagowania przez samorząd korzystania przez zabrzańskich przedsiębiorców z gotowych narzędzi wspierania innowacyjności firm takich jak np. Platforma Transferu Technologii, czy też centra transferu technologii przy uczelniach wyższych.
- Potrzeba propagowania wśród zabrzańskich przedsiębiorców szerszego wykorzystania nowoczesnych technologii komunikacyjnych i narzędzi marketingowych do komunikacji z otoczeniem.

Ciągle doskonalenie i dążenie do poprawy klimatu dla przedsiębiorczości to postawa, jaką od dawna przyjęły władze miasta Zabrze. Niech jednym z przejawów tej postawy będzie przyjęty Lokalny Program Rozwoju Przedsiębiorczości dla Zabrza na lata 2016-2020. Wychodząc naprzeciw potrzebom przedsiębiorców, którzy stanowią zdecydowanie jedną z najważniejszych grup kształtujących jakość i poziom życia gospodarczego Miasta, zdiagnozowano kluczowe priorytety i zaproponowano do realizacji listę działań. Mają one na celu dynamiczny rozwój przedsiębiorczości w Zabrzu.

1.3.1 Analiza tkanki mieszkaniowej

Rozwój struktury przestrzennej Zabrze rozpoczął się w czasach prehistorycznych (ślady epoki kamiennej odnalezione w piaszczystych brzegach Bytomki w okolicy Biskupic) i wczesnego średniowiecza. W tym czasie osadnictwo skupiło się początkowo nad brzegami Bytomki i Potoku Rokitnickiego (Mikulczyckiego). Kształtowanie się tkanki mieszkaniowej Zabrze (Sadbre - „Zadebrze”), nastąpiło już w średniowieczu (Mikulczyce – 1163 r., Biskupice – 1243 r. , Grzybowice – 1305 r., Rokitnica – 1310 r.)

Od lat 40 XIX wieku następował coraz szybszy rozwój przemysłu, który powodował z kolei rozwój urbanistyczny Zabrze. Inwestycją krystalizującą przestrzeń miasta było przeprowadzenie 1845 r. przez Zabrze głównej na Górnym Śląsku linii kolejowej z Wrocławia do Mysłowic. Wówczas, w najbliższym sąsiedztwie dworca rozpoczął się proces kształtowania Centrum Zabrze.

Okres w XIX wieku charakteryzuje się, oprócz tworzenia się niewielkich grup budynków i koloni powstaniem kompleksowo zaprojektowanych osiedli, takich jak:

- osiedle Bellestremów w Rokitnicy (1906-1910), zaprojektowane przez Hansa von Poellnitz charakteryzowało się wiejskim układem przestrzennym, tzw. koncepcja miasta-ogrodu. Osiedle to, jako jedno z nielicznych przed pierwszą wojną światową posiadało ścieżki rowerowe.
- Osiedle zakładów Borsiga w Biskupicach, charakteryzowało się na koniec lat sześćdziesiątych XIX wieku wysokim standardem mieszkań oraz okazałymi dwukondygnacyjnymi budynkami mieszkalnymi z odpowiednim rozmieszczeniem zabudowy gospodarczej
- Zespół zabudowy patronackiej huty Donnesmarcka. Unikalna zabudowa w swym wyrazie powstała u zarania XX wieku, na którą składają się Kolonia Piaskowa, grupy domów pracowniczych zlokalizowane na zachód od ul. Mikulczyckiej oraz kompleks zabudowań administracyjnych i socjalnych rozmieszczonych na terenie obecnie nieistniejącej huty „Zabrze”. Zespół budynków mieszkalnych dla pracowników zakładu powstał pomiędzy starą „Kolonią Zamkową” (dawne „Małe Zabrze”), a drogą prowadzącą do Biskupic (obecna ul. Bytomska). Gmach dyrekcji huty (obecnie Ratusz Miejski), straż pożarna i domy wyższego nadzoru technicznego wzniesiono wzdłuż obecnej ul. Stalmacha i Bytomskiej. Zabudowa patronacka obejmowała również budynki wielorodzinne i

hotel hutniczy położone między ul. Londzina i Niedziałkowskiego oraz Mikulczycką a dawnym szpitalem Wiktorii Augusty (przy ulicy Marii Skłodowskiej-Curie), a także kompleks zabudowań wzniesionych w miejscu dawnego „zamku”. Tworzyły je kasyno (obecnie Teatr Nowy), budynki biblioteki (obecnie Filharmonia Zabrzeńska), szkoły gospodarstwa domowego, hala sportowa, kryty basen (obecnie Restauracja - Galeria Impresja”.

Osadnictwo XIX wieczne charakteryzowało wyważone zagęszczenie zabudowy oraz harmonia pomiędzy przestrzenią publiczną półpubliczną i prywatną.

W rozwoju budownictwa mieszkaniowego nowe perspektywy nastąpiły po podziale Górnego Śląska w 1922 roku. W związku z tym po obydwu stronach podzielonego terenu dzisiejszego Zabrze nastąpiła konkurencyjna akcja budowlana.

Zostają ogłoszone konkursy na zagospodarowanie centrum miasta, w których udział wzięli znani architekci, ówczesnych czasów. Niestety zaproponowane pomysły nie doczekały się ich realizacji, niektóre z nich w bardzo przeobrażonej postaci można odnaleźć w przestrzeni centrum miasta.

W tym czasie powstają osiedla: „Philips-Siedlung, Siedlung der 4. „Juli, „Osiedle Południe” w ramach „miasta południowego” wybudowano osiedla towarzystw budowlanych m.in. osiedle DEWOG itd.

Układy osiedli pod względem urbanistycznym były oparte na prostej siatce ulic czasami układzie liniowym. Ład przestrzenny wynikał z ujednolicenia formy budynków, często bliźniaczych lub szeregowych. Monotonie neutralizowano poprzez zakrzywienie przebiegu ulicy, ciekawym zakończeniem osi widokowych, bramami u wylotu lub wprowadzeniem minimalistycznej dekoracji.

Lata powojenne, to budownictwo w lukach budowlanych oraz tworzenie zespołów zabudowy na wolnych terenach miasta w tym budowa dużych osiedli mieszkaniowych częściowo w technologii „wielkiej płyty”. Okres do końca lat czterdziestych, to przede wszystkim budownictwo realizowane przez indywidualnych inwestorów, skupiających się na budowie domów jednorodzinnych.

Ważnym etapem w rozwoju budownictwa mieszkaniowego w kolejnych latach było przystąpienie gminy w 2000 roku do Międzygminnego Towarzystwa Budownictwa

Spółecznego, którego efektem było oddanie do użytku budynku z 72 mieszkaniami a w roku kolejnego z 29 mieszkaniami. W 2005 roku przekazano klucze do nowych mieszkań na wybranym Osiedlu Jodłowa. W 2007 roku oddano do użytku 158 nowych mieszkań zawierających 512 izb o powierzchni użytkowej 15 036m², co daje przeciętnie na 1 mieszkańca 88,8 m² powierzchni. W ramach budownictwa indywidualnego oddano 47 mieszkań z 283 izbami o powierzchni użytkowej 7625 m², co daje przeciętnie na 1 mieszkanie na 1 mieszkanie 162,2m² powierzchni.

1.3.2 Obszary poprzemysłowe

W 1790 roku pomiędzy Zabrzem a Pawłowem odkryto bogate złoża węgla kamiennego, które zdecydowały w późniejszym czasie o rozwoju przemysłu w tym ciężkiego. Po 1945 roku na terenie Zabrze funkcjonowało wiele zakładów mających swe początki w XIX i pocz. XX wieku były to m.in. Zabrzeńska Fabryka Maszyn Górniczych „Powen” (dawna huta „Raden”), „Huta Zabrze” (dawna Huta Donnersmarkhütte), Zakłady Koksochemiczne „Zaborze” (dawne Zakłady Skalley), Zakłady Koksochemiczne „Concordia” (dawna koksownia zbudowana przez hrabiego Donnersmarcka w 1852 r.), Zakłady Koksochemiczne „Makoszowy” (zbudowana w latach 1906-1908 dawna koksownia „Delbrück”), Zakłady Koksownicze „Jadwiga” (koksownia z 1884 r. „Hedwigswunsch” w Biskupicach), Fabryka Lin i Drutu (dawny mały zakład A. Deichsel z 1855 r.).

Obecnie wiele z nich zakończyło produkcję. Do takich terenów zaliczają się następujące obszary poporzemysłowe:

- teren w rejonie ul. Piotra Skargi, ul. Wolności, ul. Lompy,
- teren w rejonie ul. Lompy, ul. Wolności do granicy miasta z Rudą Śląską,
- teren w rejonie DK – 88, ul. Ziemskiej do granicy miasta z Bytomiem,
- teren w rejonie DK – 88, ul. Drzymały, ul. Bytomskiej, ul. Szyb Franciszek,
- teren w rejonie ul. Szyb Franciszek, ul. Bytomskiej do granicy miasta z Bytomiem,
- teren w rejonie osiedla Borsig,
- teren w rejonie ul. Bytomskiej, ul. Szyb Wschodni
- teren w rejonie ul. Bytomskiej, ul. Mikulczyckiej, ul. Hagera

- teren w rejonie osiedla Zandka
- teren w rejonie DK – 88, ul. Grunwaldzkiej, ul. Ziemskiej, ul. Młodego Górnika do granicy miasta z Bytomiem od strony północno-wschodniej.
- teren w rejonie bocznicy kolejowej kopalni (od strony południowo – wschodniej), ul. Ziemskiej, ul. Młodego Górnika, ul. Pod Borem, ul. Kopalnianej na granicy dzielnic Mikulczyce, Biskupice (rejon PGR Wesola),
- teren w rejonie linii kolejowej relacji Opole – Bytom (od strony południowej)
ul. Kopalnianej, ul. Ofiar Katynia, PGR Wesola

1.3.3 Obszary powojkowe

W granicach administracyjnych miasta Zabrze występują nieliczne obszary mogące być zaliczone do obszarów wojkowych:

- teren położony w rejonie ul. Legnickiej i ul. Lubuskiej w dzielnicy Makoszowy (teren po byłej jednostce wojskowej - obecnie stanowi obszar na którym powstają liczne małe i średnie przedsiębiorstwa).
- teren położony w rejonie ul. Roosevelta i ul. Reymonta (teren po byłej jednostce wojskowej – obecnie podlega przekształceniom z przeznaczeniem na obiekty dydaktyczne Politechniki Śląskiej).

Ww. obszary podlegają stałym przekształceniom od początku procesu transformacji ustrojowej, m.in. w zakresie rewitalizacji.

Niezagospodarowane tereny przemysłowe i powojkowe są nieatrakcyjne gospodarczo oraz stanowią duży problem ekologiczny. Z tego względu przywrócenie ich do użytkowania jest ważnym elementem polityki gospodarczej oraz ochrony środowiska i powinno przyczynić się do rozwoju lokalnego. Odzyskanie terenów przemysłowych i powojkowych, które są atrakcyjne ze względu na położenie i funkcję oraz przeznaczenie ich na cele inwestycyjne (w tym również infrastrukturalne) pozwoli na bardziej racjonalne gospodarowanie przestrzenią. W tym celu dla zdiagnozowania jakości zanieczyszczenia terenów przemysłowych należy podjąć działania zmierzające do remediacji obszarów przemysłowych. Ponowne wykorzystanie tych terenów spowoduje ograniczenie zapotrzebowania na tereny nowe, niezbędne dla rozwoju przemysłu, usług i mieszkalnictwa.

Jest to szczególnie ważne w związku z zachodzącymi procesami głębokiej restrukturyzacji przemysłu, które skutkują zmianami w sposobie wykorzystania terenu oraz zmianami właścicielskimi.

1.4 Systemy komunikacji.

1.4.1 Drogi

Powiązania z krajem, regionem.

Miasto Zabrze jest powiązane z krajem oraz regionem poprzez drogi krajowe i wojewódzkie przebiegające przez miasto lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Do najważniejszych należą:

- autostrada A4
- autostrada A1
- DK 88 relacji: Strzelce Opolskie - Nogowczyce - Gliwice – Bytom;
- DK 94 relacji: Krzywa - Chojnów - Legnica - Prochowice - Wrocław - Brzeg - Opole - Strzelce Opolskie - Toszek - Pyskowice - Bytom - Będzin - Sosnowiec - Dąbrowa Górnicza - Olkusz - Kraków - Radzikowskiego – Balice;
- DK 78 granica państwa - Chałupki - Wodzisław Śląski - Rybnik - Gliwice - Tarnowskie Góry - Świerklaniec - Siewierz - Zawiercie - Szczekociny - Nagłowice - Jędrzejów – Chmielnik;
- Drogowa Trasa Średnicowa (DTŚ)
- droga wojewódzka nr 921 o długości 38 km łącząca Zabrze z Rudami i przebiegająca ulicami: Mikulczycką, K. Miarki, Wolności, de’Gaullea, Roosevelta, 3 Maja, Makoszowską, Legnicką.

Ww. istniejące drogi częściowo obsługują również ruch wewnątrz miejski.

Powiązania wewnątrzmijskie

Charakterystycznym dla Zabrze są wyraźnie wyodrębnione dzielnice które kiedyś stanowiły samodzielny organizm administracyjny. Powiązania między tymi dzielnicami jest jedną z najistotniejszych cech wewnątrz miejskiego układu komunikacyjnego. Do najważniejszych połączeń wewnątrz miejskich należą ulice:

11 listopada, 3 Maja, Brygadzystów, Bytomska, Chopina, De’Gaullea, Drzymały, Franciszkańska, Ziemska, Grunwaldzka, Hagera, Heweliusza, Jordana, Kasprowicza, Kokota, Kopalniana, Korfanteo, Krakowska, Legnicka, Makoszowska, Miarki, Mikulczycka, Moniuszki, Ofiar Katynia, Paderewskiego, Pawliczka, Pestalozziego, Piłsudskiego, Pod Borem, Roosevelta, Sikorskiego, Składowa, Tarnopolska, Trocera, Witosa, Wolności

1.4.2 Ścieżki rowerowe i ruch pieszy.

Komunikacja rowerowa spełnia wymogi spójności, bezpośredniości, atrakcyjności i wygody:

- Spójność jest realizowana poprzez połączenie sieci ścieżek rowerowych z wszystkimi źródłami i potencjalnymi celami podróży rowerowych.
- Bezpośredniość poprzez stworzenie oferty najbardziej bezpośrednich połączeń takich, aby objazdy były jak najkrótsze.
- Atrakcyjność poprzez takie zaprojektowanie dopasowanie tras do otoczenia aby jazda na rowerze była atrakcyjna.
- Bezpieczeństwo dzięki czytelnej segregacji ruchu rowerowego i kołowego
- Wygoda albowiem infrastruktura rowerowa umożliwia szybki i wygodny przepływ ruchu a użytkownikom daje możliwie duży komfort przemieszczania się po mieście.

1.4.3 Koleje pasażerskie

Na terenie miasta Zabrze znajduje się dworzec kolejowy obsługujący bezpośrednie połączenia krajowe z Katowicami, Warszawą, Poznaniem, Wrocławiem, Gdańskiem, Gdynią, Kołobrzegiem i Krakowem. Dworzec obsługuje także ruch pasażerski o znaczeniu lokalnym

i regionalnym. Na podstawie danych PKP INTERCITY S. A. Maksymalna średniodzienna liczba pociągów jadących przez stację Zabrze w latach 2010 – 2013 przedstawion w poniższej tabeli.

Tabela: Dzienna liczba pociągów jadących przez stację Zabrze w latach 2010 -2013

rozkład jazdy	EC	IC, Ex	TLK
---------------	----	--------	-----

2010/2011	2	8	29
2011/2012	2	8	33
2012/2013	0	8	22

Źródło: PKP Intercity S. A., Biuro Zarządzania Oferta Przewozową i Taryfową

W 2012 roku na terenie miasta Zabrze funkcjonowały stacje: Zabrze, Zabrze Biskupice i Zabrze Makoszowy (1 stacja pasażerska i 2 stacje towarowe) otwarte dla odprawy przesyłek wagonowych oraz sześć bocznic kolejowych umiejscowionych w ich obrębie. Całkowita długość linii sieci kolejowej na terenie miasta Zabrze wynosi 39, 871 km. Główny dworzec PKP zlokalizowany jest w ścisłym centrum miasta i wraz z terenami otaczającymi jest przewidywany pod lokalizację dużego centrum przesiadkowego łączącego różne formy komunikacji zbiorowej oraz usług. Dworzec kolejowy jest często traktowany jako wizytówka miasta. Dlatego też staraniem władz miasta dokonano gruntownej jego modernizacji. Obecny stan dworca PKP jak i jego sposób użytkowania stanowi właściwe dla rangi Zabrze miejsce pierwszego kontaktu osób przyjeżdżających. Pasażerska komunikacja kolejowa nie pełni żadnych funkcji w komunikacji wewnątrz miejskiej.

1.4.4 Koleje towarowe

Według stanu na grudzień 2012 roku, na terenie miasta Zabrze funkcjonowały dwie stacje towarowe tj. Zabrze Biskupice i Zabrze Makoszowy. z 6 bocznicami kolejowymi usytuowanymi w ich obrębie. Ponadto na terenie Zabrze usytuowane są towarowe linie kolejowe administrowane przez Kopalnię piasku „Kotłarnia”. Linie te w przeważającej mierze służą do komercyjnego przewozu różnego rodzaju towarów.

Zakres planowanych modernizacji.

Głównym połączeniem kolejowym biegnącym przez Zabrze jest linia kolejowa relacji Wrocław – Kraków (nr 137 – E-30).

- Linia kolejowa E 30 należy do III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego łączącego między innymi Drezno (Niemcy), Wrocław, Katowice, Kraków z Lwowem (Ukraina). Polski odcinek tej linii o długości 677km łączy najważniejsze centra i regiony ekonomiczne południowej Polski: Dolny Śląsk, Górny Śląsk, Małopolskę i Podkarpackie. Celem modernizacji jest dostosowanie parametrów linii do nowych

standardów oraz wymogów umów międzynarodowych AGC (o głównych międzynarodowych liniach kolejowych) i AGTC (o głównych międzynarodowych liniach kolejowych transportu kombinowanego). Zakres modernizacji linii obejmuje m.in.:

- wykonanie na szlakach i stacjach robót w zakresie wymiany szyn i podkładów, odwodnienia, wymiany podtorza,
- modernizację sieci trakcyjnej i linii potrzeb nietrakcyjnych,
- modernizację przejazdów kolejowych w zakresie nawierzchni oraz tam, gdzie jest to konieczne budowy dróg równoległych,
- modernizację obiektów inżynierskich,
- modernizację urządzeń łączności i urządzeń sterowania ruchem kolejowym w zakresie umożliwiającym zdalne sterowanie odcinkami linii kolejowej.

Linia kolejowa E-30 na terenie Zabrze jest częścią programu „Modernizacja i rozbudowa Katowickiego Węzła Kolejowego TEN-T 2008-PL-92001-S”. Przewiduje się również modernizację do standardów AGTC, korytarza międzynarodowych przewozów kombinowanych (intermodalnych) C-E 30

- linii nr 142 na odcinku Panewniki – Gliwice,
- linii nr 132 na odcinku Bytom Bobrek – Zabrze Biskupice
- linii nr 147 na odcinku Zabrze Biskupice – Maciejów Północny,
- linii nr 672,
- linii nr 677

oraz odtworzenie odcinka linii kolejowej nr 132 Zabrze Biskupice – Pyskowice do układu linii dwutorowej, zelektryfikowanej.

1.5 Transport publiczny

1.5.1 Tramwaje

Miasto Zabrze jest obsługiwane przez 5 linii tramwajowych o numerach: 3, 4, 5 i 35. Linie tramwajowe biegną przez miasto w kierunku południe – północ i wschód – zachód, krzyżując się w centrum miasta. Od punktu centralnego kierunek wschodni rozgałęzia się kierując ruch w stronę Rudy Śląskiej ulicą Wolności i Bytomia ulicą Bytomską. Linie w kierunku wschód – zachód realizowały głównie połączenia tranzytowe łączące Katowice – Świętochłowice – Rudę Śląską – Zabrze i Gliwice. Po decyzji Gliwic o rezygnacji z komunikacji tramwajowej Zabrze jest miastem w którym linie tramwajowe kończą swój bieg. Linie biegnące w kierunku północ – południe realizują połączenia wewnątrz miejskie i są ważnym elementem wewnętrznego układu sieci komunikacji zbiorowej. Kierunek ten jest dla Zabrza bardzo wartościowy albowiem wrzecionowaty kształt obszaru miasta skłania do preferowania połączeń biegnących południkowo. Ważnym aspektem preferowania tego kierunku jest fakt dużych zaległości inwestycyjnych w układzie komunikacyjnym realizowanym na tych kierunkach. Linie tramwajowe północ – południe mogą łącznie z komunikacją autobusową być bardzo dobrym rozwiązaniem dla połączeń wewnątrz miejskich. Aktualnie trwa na terenie Miasta Zabrza duża modernizacja torów tramwajowych.

1.5.2 Autobusy miejskie

Podstawową obsługę komunikacyjną autobusową z miastami GOP realizuje według Raportu o stanie miasta w 2012 roku, 36 linii autobusowych. Zabrze posiada bezpośrednie lub pośrednie połączenia autobusowe z wszystkimi miastami GOP. Sieć linii autobusowych jest bardzo rozbudowana również w zakresie relacji wewnętrznych. Funkcję dworca autobusowego pełni plac przy ul. Goethe'go. W tym miejscu koncentruje się ponad połowa linii autobusowych. Dworzec autobusowy pełni funkcję centrum przesiadkowego z linii wewnątrz miejskich na międzymiastowe. Pobliski dworzec PKP i przystanki tramwajowe na ul. Wolności również stanowią o atrakcyjności tego miejsca jako węzła komunikacji zbiorowej.

1.6 Stan systemów infrastruktury technicznej

Na podstawie analizy stanu istniejącego zdefiniowano uwarunkowania infrastruktury technicznej które determinują rozwój miasta. Są to:

- wymiana sieci wodociągowej w złym stanie technicznym na terenach nie objętych programem poprawy gospodarki wodno ściekowej

- wyposażenie w sieć wodociągową terenów nowej zabudowy mieszkaniowo usługowej i przemysłowej nie uwzględnionych w programie poprawy gospodarki wodno-ściekowej realizowanym w ramach funduszu spójności
- wymiana sieci kanalizacyjnej w złym stanie technicznym na terenach nie objętych programem
- wyposażenie w sieć kanalizacji w systemie rozdzielczym nowych terenów wyznaczonych pod rozwój funkcji mieszkaniowo usługowej i przemysłowej
- objęcie systemem ciepłowniczym terenów przeznaczonych pod dalszą rozbudowę miasta
- ograniczenie niskiej emisji z lokalnych i indywidualnych źródeł ciepła poprzez stosowanie ekologicznych paliw takich jak energia elektryczna, gaz i inne
- rozwój sieci elektroenergetycznej dla zasilania w energię elektryczną terenów przeznaczonych pod nową zabudowę mieszkaniowo – usługową oraz przemysłową

Rozdział II. Opis powiązań programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy i regionu.

2.1 Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015

Przedmiotowy dokument jest aktualizacją obecnie obowiązującego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miast Zabrze na lata 2007-2015. W wielu aspektach stanowi on jego kontynuację, przede wszystkim pod względem nakreślonych wizji spójnych z obowiązującą Strategią Rozwoju Miasta, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta. Obszary rewitalizacji wyznaczone w poprzednim programie pokrywają się w większości z obszarem wyznaczonym w drodze aktualnej analizy co umożliwia kontynuację prowadzonych działań rewitalizacyjnych i osiągnięcie lepszego efektu. Rewitalizacja jest procesem długotrwałym, kosztownym i wymagającym zachowania ciągłości oraz konsekwencji. Gmina Zabrze w 2015r. przyjęła dokument pt. Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze, który zawiera aktualną ocenę realizacji założonych celów w tym konkretnych projektów. Przeanalizowano sytuację w poszczególnych dzielnicach i osiedlach Zabrze, ze szczególnym uwzględnieniem

obszarów wytypowanych do rewitalizacji. Celem tej analizy było uzyskanie informacji na temat potrzeb mieszkańców poszczególnych dzielnic w zakresie ożywienia obszarów z ich najbliższego otoczenia, występujących zagrożeń różnego rodzaju dysfunkcjami społecznymi, zainteresowania i osobistego zaangażowania w rozwój miasta. Realizacja LPRM przyniosła wiele pozytywnych rezultatów: przede wszystkim zdecydowanie poprawiła się estetyka miasta dzięki wielu odnowionym budynkom – zarówno publicznym jak i prywatnym. Zwiększyła się także oferta turystyczna i kulturalna, poprawiając tym samym wizerunek miasta na zewnątrz. Przede wszystkim szeroka i atrakcyjna oferta Kopalni Guido oraz rozszerzająca się oferta Sztolni Dziedzicznej i Skansenu Królowa Luiza, stanowią unikatową atrakcję turystyczną, która stała się marką Zabrze. Dziś nie tylko Dom Muzyki i Tańca, ale także Teatr Nowy oraz Filharmonia Zabrzeńska przyciągają do miasta miłośników i amatorów wydarzeń kulturalnych z regionu. Dzięki uporządkowaniu zdegradowanych terenów zielonych – parki, obszar w Maciejowie nad Bytomką, mieszkańcy otrzymali przestrzeń na rodzinne spacerunki i miejsca do uprawiania sportu.

Powierzchnia obszarów przeznaczonych do rewitalizacji Miasta Zabrze, określona w LPRM na lata 2007-2015 wynosiła: 373.88 ha, co stanowiło 4,65 % powierzchni Miasta Zabrze; Obszar rewitalizowany zamieszkiwało 31 928 osób (2009r.).

Powyższe opracowania zawierają istotne informacje pomocne przy sporządzaniu na terenie miasta dokumentów stanowiących prawo miejscowe. W ten sposób gmina może skutecznie kontrolować i stymulować proces rewitalizacji.

2.2 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Zabrze

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Zabrze, określa kierunki kształtowania rewitalizacji w mieście, wskazując na uwarunkowania społeczne w tym w szczególności demograficzne oraz socjalne.

Studium określa cel rewitalizacji jako odzyskanie (lub pozyskanie) dla potrzeb społeczności obszarów (przestrzeni) zdegradowanych lub przeżywających kryzys. Prawdziwa i skuteczna rewitalizacja wytwarza przestrzeń społecznie odpowiedzialną. Przywraca i nadaje jej sens kulturowy i społecznie konstruktywne funkcje, umożliwiając aktywne zaangażowanie wielosektorowych podmiotów w realizację tych funkcji. Rewitalizacja bez udziału czynnika społecznego nie istnieje, ponieważ demokratyczny charakter organizacji życia publicznego i jego współczesne aspiracje obywatelskie determinują konieczność uspołecznienia

i demokratyzacji procesów rewitalizacji przestrzeni miejskiej. Istotnym jest, by mieszkańcy byli nie tylko użytkownikami i „konsumentami” przestrzeni urbanistycznej i społecznej, ale jej odpowiedzialnymi, przedsiębiorczymi kreatorami i właścicielami w możliwie jak najszerszym zakresie.

2.3 Strategia Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008-2020

W Strategii Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008-2020 wizję rozwoju miasta sformułowano w następujący sposób: *„Zabrze będzie miastem kreującym swój rozwój oparty na równowadze pomiędzy historią i nowoczesnością, śląską tożsamością i metropolitalnym kontekstem oraz atrakcyjnością mieszkaniową i inwestycyjną.”*.

Wskazanie rewitalizacji jako jednego z celów horyzontalnych ma szczególną wartość informacyjną dla mieszkańców, władz miasta, pozostałych podmiotów funkcjonujących na jego terenie, a także dla potencjalnych inwestorów a przede wszystkim stanowi wyznacznik dla prac nad programem rewitalizacji i szeroko pojętym planowaniem przestrzennym. Realizacja tego celu ma przebiegać poprzez realizację wyznaczonych priorytetów: P1 - Środowisko gospodarcze; P2 - Nowoczesne społeczeństwo miejskie; P3 - Atrakcyjne przestrzenie publiczne; P4 – Usługi metropolitalne. Określenie celów strategicznych i horyzontalnych, spójnych ze strategią województwa, to także podstawa dla identyfikacji kierunków działań oraz kryteriów oceny i wyboru przedsięwzięć.

2.4 Narodowy Plan Rewitalizacji 2022

Narodowy Plan Rewitalizacji powstały w oparciu o dokument Krajowa Polityka Miejska, jako element polityki kraju umożliwia ujednolicenie i koordynację działań podmiotów na poszczególnych szczeblach administracji. Określa również zasady dotyczące sporządzania lokalnych programów rewitalizacji przez gminy. Lokalny program został opracowany zgodnie z wytycznymi planu i zawiera:

- diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych,
- określenie terytoriów wymagających wsparcia,
- wizję wyprowadzenia obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej ze wskazaniem kierunków działań i wynikających z nich najważniejszych przedsięwzięć,

- mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na danym obszarze zdegradowanym,
- opis zaangażowania społeczności i innych partnerów w przygotowanie i realizację programu,
- ramy finansowe, z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania tj. oprócz finansowania unijnego także finansowanie krajowe czy środki prywatne (z uwzględnieniem zróżnicowania wynikającego ze stopnia pewności co do uzyskania/zapewnienia danych środków), - system monitorowania zmiany i skuteczności działań.

Program rewitalizacji będzie stanowić podstawę prowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie miasta, będzie tworzył ramy operacyjne i płaszczyznę koordynacji działań rewitalizacyjnych. Program rewitalizacji, jako wieloletni plan działań zmierzający do wyprowadzenia ze stanu kryzysowego wybranych obszarów wymaga uchwalenia przez radę gminy.

Objęcie danego obszaru programem rewitalizacji będzie stanowiło podstawę wspierania go poprzez programy unijne i instrumenty krajowe lub korzystania z preferencji w innych instrumentach, programach i działaniach sektorowych.

2.5 Krajowa Polityka Miejska 2023

Krajowa Polityka Miejska 2023 jest dokumentem strategicznym o wysokiej randze stanowiącym istotny element składowy ogółu dokumentów strategicznych państwa. W wielu miejscach nawiązuje do problematyki rewitalizacji obszarów miejskich stawiając jednocześnie człowieka w centrum zainteresowania. Rewitalizacja, na obszarach zurbanizowanych, o cechach zdegradowanych i obarczonych problemami o charakterze skumulowanym powinna być jednym z priorytetów gminy. Działania powinny cechować się kompleksowością podejścia w celu eliminowania zjawisk kryzysowych z nastawieniem na pobudzenie rozwoju społeczno-gospodarczego i poprawę jakości życia. Władze miasta powinny inicjować procesy naprawy indywidualne dla poszczególnych obszarów problemowych, poprzedzone dogłębną i przekrojową diagnozą i badaniami.

Dokument wskazuje na konieczność wykorzystania potencjału i aktywności lokalnych społeczności skupionych wokół organizacji pozarządowych, rad dzielnic, podmiotów gospodarczych i włączenia ich w proces rewitalizacji: „Najbardziej zaawansowanym procesem przemian jest kompleksowa rewitalizacja, realizowana na obszarach zdegradowanych, odnosząca się do konkretnego, wyznaczonego w oparciu o obiektywne kryteria, terytorium i łącząca wysiłki różnych podmiotów, których suma ma spowodować trwałe ożywienie społeczne i gospodarcze obszaru, zwiększenie jego atrakcyjności dla mieszkańców i przedsiębiorców oraz poprawę jakości życia. W ten sposób należy wypracować przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i powstające we współpracy z lokalną społecznością.”⁴

Polityka określona w ww. dokumencie powinna mieć swoje odzwierciedlenie w polityce prowadzonej przez miasto, podejmowanych przez gminę działaniach i uchwalanych dokumentach.

2.6 Polityka Spójności Unii Europejskiej 2014-2020

Za najważniejsze cele polityki spójności w latach 2007 -2013 uznano trzy cele:

- konwergencję (koncentracja na unowocześnieniu struktur gospodarczych i utrzymaniu miejsc pracy),
- konkurencyjność i zatrudnienie w regionach (gospodarka oparta na wiedzy, miejsca pracy zwłaszcza w nowoczesnych branżach),
- europejską współpracę terytorialną (wsparcie rozwoju transgranicznego).

W nowej perspektywie finansowej działania priorytetowe przeformułowano, dostosowano do nowych wyzwań stojących przed Europą. W ramach priorytetów polityki spójności na lata 2014-2020 wyznaczono następujące ramy tematyczne: badania i innowacje; informacje i komunikacja technologiczna, konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw; redukcja dwutlenku węgla; zapobieganie negatywnym skutkom zmian klimatu; ochrona środowiska; promocja zatrudnienia i wspieranie mobilności pracowników; rozwój zrównoważonego transportu, zatrudnienia i wspieranie mobilności siły robotniczej; zwalczanie społecznego

4 Krajowa Polityka Miejska 2023, Warszawa, październik 2015

wykluczenia oraz przeciwdziałanie biedzie; edukacja, rozwój umiejętności programu uczenia się przez całe życie oraz zwiększanie wydajność administracji.

W materiałach informacyjnych Komisji Europejskiej wydanych 6 X 2011 roku, w pakiecie legislacyjnym dla polityki spójności 2014 – 2020 opisane zostały różne wymiary życia miejskiego: środowiskowe, ekonomiczne, socjalne i kulturowe, które są ze sobą ściśle powiązane, a sukces w rozwoju obszarów miejskich można osiągnąć jedynie poprzez zintegrowane podejście. Nowe podejście zakłada, że środki dotyczące fizycznej renowacji obszarów miejskich należy łączyć ze środkami promującymi edukację, rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i ochronę środowiska. Ponadto niezbędny jest rozwój silnego partnerstwa między społeczeństwem obywatelskim, lokalną gospodarką i różnymi podmiotami administracji. Jest to szczególnie ważne z uwagi na poważny charakter wyzwań, przed jakimi stają miasta Europy, do których należą zarówno określone zmiany demograficzne, jak również konsekwencje stagnacji gospodarczej w zakresie tworzenia miejsc pracy i postępu społecznego. Reakcja na te wyzwania będzie mieć kluczowe znaczenie dla osiągnięcia inteligentnego, zrównoważonego społeczeństwa sprzyjającego włączeniu, przewidzianego w strategii „Europa 2020”.

Celem polityki spójności na lata 2014-2020 jest wspieranie zintegrowanej strategii na rzecz stymulowania zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich. Ma to poprawić dynamikę rozwoju miast, a także zapewnić powstanie efektu synergii między inwestycjami finansowanymi z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Zintegrowane inwestycje terytorialne to nowy model realizacji celów, który pozwala łączyć w pakiety środki finansowe pochodzące z kilku osi priorytetowych co najmniej jednego programu na potrzeby podejmowania interwencji wielowymiarowych lub międzysektorowych.

Może to być idealny instrument wspierania zintegrowanych działań w obszarach miejskich, ponieważ umożliwia łączenie środków powiązanych z różnymi celami tematycznymi, w tym łączenia środków finansowych ze wspomnianych osi priorytetowych i programów operacyjnych finansowanych przez EFRR, EFS i Fundusz Spójności. Istnienie ZIT zapewni państwom członkowskim zarówno elastyczność w zakresie tworzenia Programów operacyjnych, jak i umożliwi skuteczne wdrażanie zintegrowanych działań poprzez uproszczone finansowanie.

Programowanie rewitalizacji powinno również brać pod uwagę, że począwszy od 2014 roku ze środków EFS z tzw. poziomu regionalnego będzie najprawdopodobniej istniała możliwość

uzyskania dofinansowania projektów: zapewniających dostęp do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowania lokalnych inicjatyw; trwałej integracji na rynku pracy ludzi młodych, samozatrudnienia, przedsiębiorczości oraz tworzenie nowych miejsc pracy; wspierania zdolności przystosowania się przedsiębiorstw i pracowników do zmian oraz zwiększenia inwestycji w kapitał ludzki.⁵

Rozdział III. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych w Mieście Zabrze oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.

3.1 Rewitalizacja Miasta Zabrze w Strategii Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008-2020

Wizję rozwoju miasta Zabrze, jakim ma być oraz w oparciu o realizację jakich zasad, ma stać się miasto w przyszłości określa Strategia Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008- 2020. Wizję rozwoju sformułowano następująco: **„Zabrze miastem kreującym swój rozwój w oparciu o równowagę pomiędzy historią i nowoczesnością, śląską tożsamością i metropolitarnym kontekstem oraz atrakcyjnością mieszkaniową i inwestycyjną”**.

Jednym z priorytetów rozwojowych jest stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, poprzez wyznaczenie obszaru interwencji strategii, związanego z szeroko rozumianym planowaniem przestrzennym. Został on zidentyfikowany m.in. na podstawie wartości obejmujących: zagospodarowanie wolnych przestrzeni, zabytki, kultura osobista i estetyka, ranga Zabrze jako dużego miasta śląskiego.

Działania realizujące priorytety to implementacja projektów w dziedzinach: zapewnienia ładu przestrzennego, poprawy standardu infrastruktury komunalnej, polepszenia dostępności komunikacyjnej miasta, rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Priorytety służą realizacji wyzwania strategicznego: „Poprawić funkcjonalność przestrzeni miasta”.

Realizacja tego celu w pełni zakłada skoordynowanie i skorelowanie z działaniami rewitalizacyjnymi, szczególnie w strefie społecznej i gospodarczej.

Rewitalizacja miasta została zapisana jako cel horyzontalny służący realizacji wyznaczonych priorytetów (P1. Środowisko gospodarcze; P2. Nowoczesne społeczeństwo miejskie; P3. Atrakcyjne przestrzenie publiczne; P4. Usługi metropolitalne).

5 Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015

Poprawa wizerunku miasta, wyeliminowanie negatywnych zjawisk oraz poprawa jakości życia mieszkańców, to priorytety Strategii Rozwoju Miasta komplementarne z założeniami rewitalizacji. Zakłada się, że w najbliższych latach spójne działania w istotny sposób poprawią szanse rozwojowe Zabrze. Miasta, w którym już teraz nie brakuje atutów, których wykorzystanie w połączeniu z rewitalizacją zdegradowanych obszarów, może znacząco poprawić jego pozycję.

Szlak Zabytków Techniki z unikatową Kopalnią Guido, Śląskie Centrum Chorób Serca, wiele zrewitalizowanych obszarów w latach do 2015 r. zapewne są już tymi atutami miasta, które zdecydowanie podnoszą jego atrakcyjność i tworzą pozytywny wizerunek.

Zdiagnozowaną potrzebą realizowanej już w Zabrzu rewitalizacji na podstawie Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich (Uchwała Nr LVII/745/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015 wraz z późn.zm.) jest wzmocnienie działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców (m.in. w dziedzinie zatrudnienia, edukacji, zdrowia, bezpieczeństwa...) i aktywności mieszkańców (m.in. przedsiębiorczości, rekreacji i sportu, kultury). W kolejnych latach warunkiem będzie prowadzenie zrównoważonej odnowy miasta wraz z jego rozwojem w sferze, który opierać się będzie tak na nowoczesności, jak i na tradycji.

Jednym z priorytetów rozwojowych jest stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, poprzez wyznaczenie obszaru interwencji w sferze społeczno-gospodarczej, związanej z szeroko rozumianym planowaniem.

Został on zidentyfikowany m.in. na podstawie czynników obejmujących: estetykę i zagospodarowanie wolnych przestrzeni w tkance zurbanizowanej, ochronę zabytków, kształtowanie pozytywnych postaw społecznych i kultury osobistej, zdrowia, zatrudnienia, rangę Zabrze jako dużego miasta śląskiego.

3.2 Rewitalizacja Miasta Zabrze w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Obszary objęte rewitalizacją uwzględnione są w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Kwestie te unormowane zostały Uchwałą Nr XII/126/11 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 4 lipca 2011 r. w sprawie: uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze.

Powierzchnia obszarów rewitalizacji w LPROM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 wynosiła 373,88 ha, co stanowiło 4,65 % powierzchni Miasta Zabrze. Powierzchnia obszarów LPROM, na których prowadzone były działania z zakresu rewitalizacji, objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp) wynosiła do 2012 roku 152, 61 ha. Na skutek uchylenia w 2014 roku warunków miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla tzw. Obszaru „C”, powierzchnia wynosiła 33,17 ha. Stosownie do stanu prawnego z 2012 roku obszar LPROM był w 40,82% pokryty mpzp, jednak w 2014 roku pokrycie to zmalało do 8,5%.

Część obszarów LPROM, dla jakiej wydawano decyzje o warunkach zabudowy zagospodarowania terenu wynosiła w 2012 roku 59,18% , natomiast w 2014 roku 91,5 %.

Obszary rewitalizacji ujęte w LPROM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 z obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, według stanu na 2012 rok to:

- OBSZAR A o powierzchni 33,17 ha – Uchwała Nr XXVIII/289/04 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 5.07.2004 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrze - obszar „A”,
- OBSZAR C o powierzchni 119,44 ha – Uchwała Nr XXV/261/04 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 27.04.2004 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrze - obszar „C”.

Obszary rewitalizacji ujęte w LPROM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 z obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, wg stanu na 2014 rok, to:

OBSZAR A o powierzchni 33,17 ha – Uchwała Nr XXVIII/289/04 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 5.07.2004 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrze - obszar „A”.

Obszary rewitalizacji ujęte w LPROM Miasta Zabrze na lata 2007-2015 z uchwałami o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, według stanu na 2015 rok, to:

- OBSZAR B o powierzchni 59,27 ha – Uchwała Nr XV/193/07 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 15.10.2007r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrze – obszar „B”.

- OSIEDLE BORSIG o powierzchni 25,10 ha – Uchwała Nr XLIX/665/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze dla terenów osiedla Borsig..
- tzw. CENTRUM PRZY RELIGI część OBSZARU C o powierzchni 22,30 ha – Uchwała nr VIII/72/15 Rady Miasta Zabrze z dnia 16 marca 2015 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod nazwą: "Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego centrum Zabrze przy ul. prof. Zbigniewa Religi".

Powierzchnia obszarów LPROM, na których były prowadzone i w dalszym ciągu kontynuowane są działania z zakresu rewitalizacji, z uchwałami o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, wynosi 106,67 ha.

W 2015 roku 28,53% powierzchni stanowiły obszary LPROM z podjętymi uchwałami o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

W trakcie opracowania jest projekt zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze – Uchwała Nr XIX/234/12 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 16 stycznia 2012 r. w sprawie: przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze.

W nowej perspektywie na lata do 2023 wg wytycznych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju przewiduje się prowadzenie działań rewitalizacyjnych w najbardziej zdegradowanych obszarach w gminie, czyli tam gdzie skala problemów zjawisk kryzysowych jest największa.

Kluczowym priorytetem w nowej perspektywie finansowej jest koncentracja działań, co powoduje ograniczenie powierzchni obszarów do rewitalizacji do maksymalnie 20% powierzchni obszaru gminy, w tym obejmujących do 30% liczby mieszkańców z całej gminy.

3.3 Informacje na temat dzielnic Miasta Zabrze, w których zrealizowano lub kontynuuje się projekty rewitalizacyjne w zakresie obszarów rewitalizacji

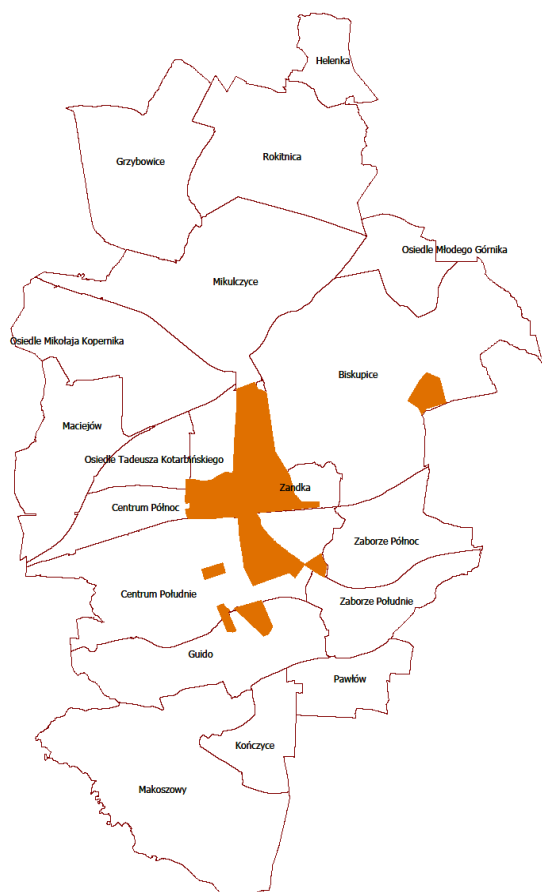
Projekty rewitalizacyjne były realizowane na obszarach 10 dzielnic: Rokitnicy, Mikulczyc, Biskupic, Maciejowa, Centrum Północ, Centrum Południe, Zandki, Zaborza Północ, Guido, Makoszowy (oraz w nieznacznym stopniu ok. 1,32 ha- na Osiedlu Tadeusza

Kotarbińskiego). W pozostałych dzielnicach nie realizowano działań rewitalizacyjnych ujętych w LPRM Miasta Zabrze na lata 2007 – 2015.

W ramach niniejszego podrozdziału scharakteryzowano wytypowane w okresie 2007-2015 w Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze obszary do rewitalizacji (Mapa nr.....: Obszary rewitalizacji lat 2007-2015, na tle podziału administracyjnego Zabrze- dzielnic i osiedli), ze szczególnym uwzględnieniem rozkładu przestrzennego, rozmieszczenia w strukturze miasta, wielkości obszarów oraz ich funkcji przed i po realizacji działań rewitalizacyjnych. Dokonano także charakterystyki dzielnic pod kątem zajmowanej powierzchni, liczby ludności, a także występowania zjawisk kryzysowych na ich terenie, takich jak bezrobocie, przestępczość, interwencje straży miejskiej czy pobierane zasiłki z pomocy społecznej. Charakterystyki tej dokonano w oparciu o wykaz projektów zawartych w LPRM Miasta Zabrze przyjęty Uchwałą nr LVII/745/2010 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 23 sierpnia 2010 roku oraz na podstawie Uchwały NR LX/798/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007- 2015 roku (aktualizacja dotycząca kwartału Broniewskiego- Pośpiecha). *

Podział administracyjny Zabrze to 18 jednostek- dzielnic i osiedli, w których oprócz obszarów rewitalizacji były wskazane w LPROM też inne projekty o cechach rewitalizacji przedstawione w pkt.3.4

*Źródło: Ewaluacja LPROM



Mapa nr.....: Obszary rewitalizacji lat 2007-2015, na tle podziału administracyjnego Zabrza- dzielnic i osiedli

3.3.1 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

- **Dzielnica Biskupice** – powierzchnia 11,8 km²

Dzielnica Biskupice jest najstarszą dzielnicą Zabrze wzmiankowaną od 1234 r. W Biskupicach z pośród układu urbanistycznego i zabudowy wyróżnia się osiedle wybudowane przy zakładach Borsiga z lat 1863–1878, rozbudowane po 1900 r. Osiedle Borsig charakteryzuje się regularną siatką ulic i rozróżnieniem domów przeznaczonych dla kadry urzędniczej – w luźnej zabudowie, o bogatszej dekoracji elewacji natomiast dla robotników – wolnostojące budynki w zabudowie typu koszarowego.

Problemem występującym na tym terenie jest znaczna dewastacja zabudowy i nieuregulowany stan prawny posiadłości.

- **Dzielnica Centrum Południe** – powierzchnia 7,7 km².

Dzielnica **Centrum Południe**, to część Śródmieścia, obejmująca dawne kolonie: Stare Zabrze, Małe Zabrze i gminę Dorota. Obszar dzielnicy pełni następujące funkcje: mieszkaniową, rekreacyjną, transportową, handlowo-usługową, turystyczną, oświatową, kulturową, integracyjną, administracyjną.

Przełom stuleci zaznaczył się również powstaniem na tym obszarze sporej ilości gmachów publicznych, niezbędnych do funkcjonowania dużego miasta. W tej kategorii budowli wymienić należy: klasycyzującą siedzibę Starostwa Powiatowego (ob. Muzeum Górnictwa Węglowego) z roku 1875, mieszczącą tzw. „salę witrażową” z dekoracyjnie



polichromowanym sklepieniem, szpital spółki brackiej z 1858 r., pierwotnie wzniesiony w stylu neorenesansu, w XX w. rozbudowywany w stylu neobarokowym (Poliklinika)



wczesnosecesyjnym (wieża). Wybitnym przykładem nowoczesnej architektury sakralnej jest kościół św. Józefa, dzieło architekta z Kolonii, Dominikusa Böhma. Budowla o surowej, monumentalnej, kubicznej formie, rozluźnionej przez ażurową arkadową fasadę, prezentuje nurt ekspresjonistyczny modernizmu. Ogromną rolę w kompozycji wnętrza kościoła odgrywa światło, wpadające przez wydłużone otwory okienne i rozbijane przez wydatne wewnętrzne filary, dzielące i rytmiczujące przestrzeń wewnętrzną.

Na terenie Dzielnicy Centrum Południe na podstawie analizy wartości historycznych wyznaczono obiekty i przestrzenie ujęte w dokumencie LPRM z przeznaczeniem do rewitalizacji: fragment obszaru priorytetowego „A” – kwartał Broniewskiego – Pośpiecha (60 ha), Muzeum Górnictwa Węglowego, Dom Muzyki i Tańca, Stadion Górnika Zabrze,

budynek przy ul. Roosevelta 32, adaptowany na potrzeby Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej. Uwzględnione zostały także zabytki m. in. zespół zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego nr 1, Kościół parafialny pod wezwaniem świętego Józefa, budynek Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego im. Pokoju, Kościół Parafialny św. Anny, ZSO nr 1, budynek Sądu i Prokuratury, Willa (obecnie komisariat policji), Budynek Zakładu Kąpielowego, budynek kina ROMA, dawne Technikum Górnicze.

Zgromadzono także dane na temat wartości zasobów mieszkaniowych. Zgodnie z przyjętą definicją wskaźnika, budynki wybudowane przed 1989 rokiem są zasobem o znacznie niższej wartości od budynków wybudowanych w latach późniejszych. Budynki z zasobów ZSM włączone do LPR zlokalizowane w kwartale ulic Broniewskiego – Pośpiecha powstały w roku 1976 roku, w technologii budownictwa wielkopłytkowego. W wytypowanym obszarze dominują budynki wybudowane przed II wojną światową. Są to w większości budynki komunalne, których bardzo zły stan techniczny wymagał generalnych remontów. Wyjątek to dwa budynki wybudowane w 2003 roku, należące do Międzygminnego Towarzystwa Budownictwa Społecznego, zlokalizowane przy ul. Opolskiej o numerach 15,17,22,24,26,28,30. W całym kwartale ulic Broniewskiego – Pośpiecha budynki wybudowane przed rokiem 1989 stanowią 98,29% zasobów. Wartość wskaźnika jest więc większa od referencyjnego, ustalonego na poziomie 88%.

W okresie lat 2007-2015r. stan uległ znacznej poprawie w wyniku działań rewitalizacyjnych, finansowaniu ze środków UE i zrealizowanemu projektowi remontów zasobu mieszkaniowego ZSM.

- **Dzielnica Centrum Północ** – powierzchnia 4,5 km².

W Dzielnicy Centrum Północ występującymi funkcjami są m.in.: mieszkaniowa, transportowa, handlowo – usługowa, administracyjna. W ścisłym centrum dla potrzeb społeczności osiedla Zandka na pocz. XX wieku stworzono rozległy kompleks budynków socjalnych, wśród których znalazły się: biblioteka, kasyno, szkoła gospodarstwa domowego, hala sportowa, kryty basen. W późniejszym czasie obiekty te zmieniały swoje przeznaczenie i użytkowników. W ostatnim czasie objęte zostały zasięgiem rewitalizacji i projektem stworzenia tzw. „Kwartалу Sztuki”, w tym działania dot. m.in.: adaptacji budynku biblioteki Donnersmarcków dla potrzeb Filharmonii Zabrzeńskiej, przebudowy sceny i widowni Teatru Nowego w Zabrzu. W dzielnicy do rewitalizacji należał też fragment obszaru priorytetowego

tzw. „A” oraz obszar priorytetowy nr III, Europejskiego Ośrodka Kultury Turystycznej i Przemysłowej oraz obszar tzw. „C” w centrum miasta.

Przy ulicy Karola Miarki powstał już również w ramach rewitalizacji obiektów poprzemysłowych budynek do obsługi ruchu turystycznego obiektów Europejskiego Ośrodka Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej.

- **Dzielnica Zandka** – powierzchnia 1,0 km².

Dzielnica Zandka została wyznaczona w 2012 roku jako odrębna jednostka administracyjna. Obszar ten pełni funkcje mieszkaniowe, handlowo – usługowe, rekreacyjne, turystyczne, sportowe.

Zandka, zwana też Małym Zabrzem, to też w części zabytkowe osiedle patronackie dawnej huty Donnersmarcka znajdujące się w granicach dzielnicy. Osiedle (37,13 ha) wzniesione przy hucie Donnersmarcka w latach 1903–1927, wg projektu architektów berlińskich, obecnie wpisane jest do rejestru zabytków. Jest obszarem objętym nadzorem Miejskiego Konserwatora Zabytków z uwagi na szczególny charakter zabudowy – osiedle patronackie – posiadające wiele zabytków architektury, wśród nich unikatowy stalowy dom, a także stary cmentarz żydowski. Osiedle powstawało etapami i zostało zaprojektowane z wielkim rozmachem. Prócz domów mieszkalnych, stworzono rozległy kompleks budynków socjalnych⁶. Tu także odrębną formę nadano domom urzędniczym. Architektura Zandki cechuje się zróżnicowanymi bryłami budynków, mieszaną konstrukcją ścian – ceglana z elementami drewnianej konstrukcji szkieletowej. Budynki otoczone zielenią, rozmieszczone są w luźnej zabudowie.



Tworzy je około 40 domów mieszkalnych z lat 1903-22. Mieszkali tam na początku XX wieku nie tylko przedstawiciele nadzoru huty, ale i zwykli robotnicy. Wiele lat później Zandka należała do zasobów Huty Zabrze. Teraz właścicielem domów jest miejska spółka ZBM-TBS, która przeprowadza remonty w zasobie. Jednakże zabudowa mieszkaniowa: ogrzewana piecami węglowymi, w większości pozbawiona łazienek, z sanitariatami niejednokrotnie znajdującymi się na korytarzu wymaga nadal sukcesywnego podnoszenia standardów. Kolonię cechuje autentyzm substancji zabytkowej – z różnych

⁶ zostały ulokowane poza ścisłym terenem osiedla mieszkalnego, w okolicy dzisiejszego Parku Hutniczego

przyczyn budynki zespołu nie były remontowane, a co za tym idzie nie uległy przebudowom i modyfikacjom zacierającym ich autentyczny i wyjątkowy charakter.

W latach 2007-2015 osiedle Zandka było objęte programem rewitalizacji.

- **Dzielnica Guido** – powierzchnia 4,5 km².

W Dzielnicy Guido pełnione są funkcje: rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo – usługowe, sportowe.

Zabudowę w większości stanowią dwupiętrowe lub czteropiętrowe budynki, o niskim standardzie mieszkań, pozbawionych łazienek, z toaletami znajdującymi się na półpiętrach lub podwórkach. Wszystkie domy ogrzewane są węglem kamiennym. Wiele z nich to lokale socjalne.

W aspekcie wizerunkowym Dzielnica Guido zyskuje – jak i całe miasto głównie– dzięki realizacji projektu rewitalizacji zabytkowej Kopalni Guido, która jest już teraz obecnie najczęściej odwiedzanym zabytkiem w Zabrzu.

3.3.2 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie społecznej.

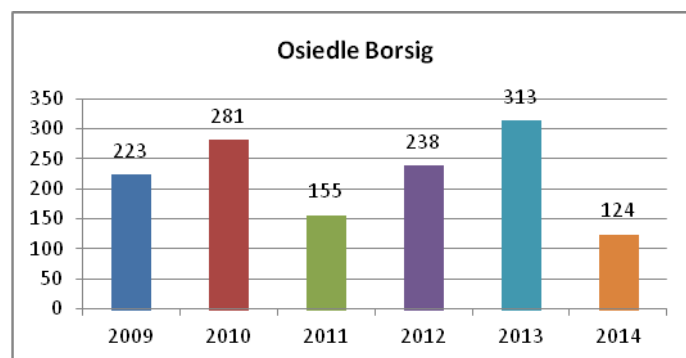
- **Dzielnica Biskupice**

Liczba mieszkańców – 10706 (2012r)⁷

Dzielnica Biskupice charakteryzuje się jednym z najwyższych stopni bezrobocia. Ponadto osiedle Borsig znajdujące się na tym obszarze, charakteryzuje się bardzo wysokim wskaźnikiem przestępczości. Świadczenia MOPR-u rozkładają się równomiernie na terenach zabudowanych dzielnicy, nie tylko w wytyczonym obszarze rewitalizacji w LPRM 2007-2015– Osiedla Borsig.

Identyfikacja zjawisk kryzysowych występujących w dzielnicy Biskupice, ze szczególnym uwzględnieniem osiedla Borsig przedstawia się następująco:

⁷ Dane na temat stanu ludności zamieszkującej poszczególne dzielnice Zabrza pochodzą z „Raportu o stanie miasta z 2012 roku”, źródło: Wydział Spraw Obywatelskich, Urząd Miejski w Zabrzu.



Wykres. Suma interwencji straży miejskiej na osiedlu Borsig

Z pomocy Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej w Biskupicach od stycznia 2014r. skorzystało 359 rodzin. W Dzielnicy najpoważniejszą dysfunkcją jest bezrobocie (występuje w 274 rodzinach), następnie niepełnosprawność (w 90 rodzinach), długotrwała choroba (101 rodzin) oraz alkoholizm, który dotyka 32 rodziny.

Z analizy danych oraz informacji pracowników socjalnych wynika, że głównym skupiskiem, gdzie mieszkają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym jest przede wszystkim osiedle Borsig, na terenie którego objęte pomocą są często wszystkie rodziny z kamienicy. Jednakże na terenie całej dzielnicy widoczne są miejsca szczególnie narażone na wykluczenie. Należą do nich: rejon ul. Bytomskiej, ul. Kasprowicza, ulice boczne od ulicy Bytomskiej. Z danych wynika, że oprócz dwóch ulic, na każdej innej są rodziny korzystające z systemu wsparcia. Żadna z tych ulic nie ma szczególnej dysfunkcji, jest to cały wachlarz problemów. Każda rodzina zgłasza inne problemy, a dominującym jest niski dochód. Można zauważyć, że wsparcie z pomocy społecznej dotyczy również rodzin bez wyraźnych dysfunkcji, ale posiadających niższe dochody kwalifikujące je do pomocy finansowej. Ponadto zauważono, że rodziny wykazane jako usamodzielnione w latach poprzednich, wracają do systemu pomocy społecznej ponieważ wystąpiła, któraś z dysfunkcji, np. długotrwała choroba. Wsparciem społeczności lokalnej była realizacja Programu Aktywności Lokalnej – PAL oraz programu Urbact Conet.

- **Dzielnica Centrum Południe**

Liczba mieszkańców – 39 860.⁸

Na skomplikowaną sytuację społeczną w dzielnicy Centrum Południe wskazują dane z Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej (DDPS) przy Roosevelta. Spośród korzystających z pomocy duża liczba zamieszkuje lokale socjalne (głównie przy ul. Łokietka, Krasieńskiego i Buchenwaldczyków). Podstawowe problemy diagnozowane na tym obszarze to: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz uzależnienie od alkoholu. Spora część pracy socjalnej prowadzona jest także z rodzinami, gdzie występuje bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Specyficzną grupą klientów DDPS Roosevelta są przedstawiciele społeczności romskiej zamieszkujący ulice Buchenwaldczyków oraz Wallek – Walewskiego. Osoby te są również najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym. Spowodowane jest to głównie odmiennością kulturową, bardzo niskim poziomem wykształcenia, brakiem perspektyw na podjęcie stałego zatrudnienia, brakiem odpowiedniego poziomu motywacji do zmiany swojej sytuacji życiowej, dość powszechne w środowisku uzależnienie od otrzymywanego wsparcia socjalnego.

Szczególne wysoki poziom ubóstwa, przekładający się na liczbę osób pobierających zasiłki z MOPR, występował w obszarze śródmieścia w budynkach komunalnych zbudowanych przed 1939 rokiem. Wg danych uzyskanych z MOPR, ówczesne Śródmieście (obecnie częściowo teren pokrywa się z dzielnicami Centrum Północ i Centrum Południe) zajmowało pierwsze miejsce pod względem wysokości odsetka zamieszkania osób pobierających zasiłki. Zgodnie z udostępnionymi danymi, dla kwartału ulic Broniewskiego – Połpiecha wskaźnik przyjął wartość 106,97 na 1000 mieszkańców i jest zdecydowanie wyższy od referencyjnego (52/1000 mieszkańców).

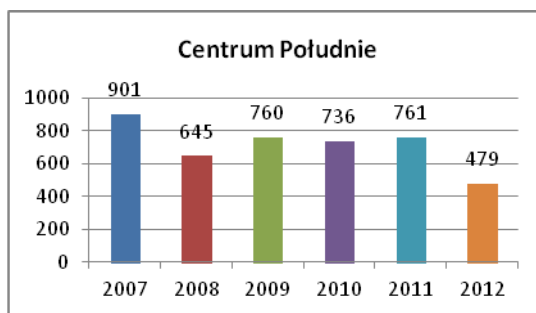
Niemniej w dzielnicy zauważa się dokonujące się powolne zmiany w poziomie życia, które są m.in. wynikiem prowadzonej rewitalizacji w latach 2007-2015. Analiza zaprezentowanych statystyk pozwala na wyciągnięcie optymistycznych wniosków. W całej dzielnicy Centrum

⁸ Dane na temat stanu ludności zamieszkującej poszczególne dzielnice Zabrze pochodzą z „Raportu o stanie miasta z 2012 roku”, źródło: Wydział Spraw Obywatelskich, Urząd Miejski w Zabrzu.

Południe obserwuje się niewielki spadek nasilenia zjawisk kryzysowych. W przypadku kwartału Broniewskiego – Połpiecha, gdzie działania rewitalizacyjne były ściśle powiązane ze środowiskiem zamieszkania, tendencja spadkowa jest bardziej widoczna. Liczba interwencji straży miejskiej systematycznie spada od 2011 roku.

Niestety poziom bezrobocia w analizowanym okresie nie wykazuje tendencji spadkowych, utrzymując się na tym samym poziomie.

W dzielnicy Centrum Południe obserwuje się spadek nasilenia zjawisk kryzysowych oprócz bezrobocia oraz przykłady ożywienia społecznego, w tym działań sprzyjających rewitalizacji na terenach zdegradowanych tj.: terenach po dawnej rzeźni w rejonie ul. Szczęść Boże czy w ramach budżetu partycypacyjnego- inicjatywy rewitalizacji Parku Leśnego im. Powstańców Śląskich.

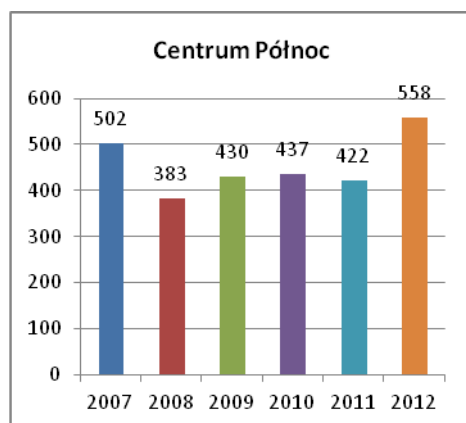


Wykres. Zasiłki przyznane przez MOPR w dzielnicy Centrum Południe.

- **Dzielnica Centrum Północ**

Liczba mieszkańców – 24866 (2012).

Pomimo realizacji wielu projektów rewitalizacyjnych na terenie dzielnicy Centrum Północ, niestety nie obserwuje się poprawy sytuacji społecznej. Bezrobocie stale wzrasta, a liczba świadczeń przyznanych z pomocy społecznej, po minimalnym spadku w 2011 roku, nadal rośnie. Zmianę sytuacji przewiduje się po udostępnieniu do ruchu turystycznego obiektów Europejskiego Ośrodka Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej, w tym przy ul. K. Miarki.



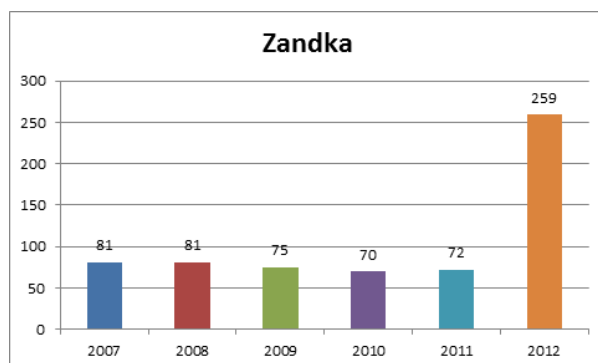
Wykres. Świadczenia przyznane przez MOPR w dzielnicy Centrum Północ.

- **Dzielnica Zandka**

Liczba mieszkańców – 2459 (2012 r.)

Mieszkańcy Zandki objęci są działaniem Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej przy ul. Wyzwolenia. Jest to obszar nagromadzenia problemów społecznych. Liczba zasiłków przyznanych przez MOPR w ostatnich latach znacząco wzrosła. Nakładając te informacje na wysoki wskaźnik interwencji straży miejskiej i utrzymujący się (z tendencją wzrostową) poziom bezrobocia, można stwierdzić, że sytuacja społeczna na terenie osiedla Zandka nie jest w dobrej kondycji. O zmianę sytuacji stara się nieformalna Grupa Wsparcia. Do grupy należą przedstawiciele UM Zabrze zajmujący się rewitalizacją, instytucje i społecznicy, którzy chcą zaktywizować mieszkańców na rzecz odnowy przestrzeni Zandki.

Wśród nich wyróżniają się m.in.: Rada Dzielnicy Zandka, Szkoła Podstawowa nr 2 Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 16, które krok po kroku jednoczą mieszkańców Zandki. Zorganizowane imprezy integracyjne to m.in.: Biesiada Śląska na Zandce, „Szansa,, - m.in. popołudniowe zajęcia dla dzieci w ramach programu „Młodzież w działaniu”, uczestnictwo w konkursach rad dzielnic, organizowane konkursy fotograficzne oraz spotkania historyczne i turystyczne, propagujące niepowtarzalny klimat Zandki. W swoich pracach Zandkę doceniają także czołowi artyści i twórcy. W tym Fundacja Moma Film zainspirowana urzekającą architekturą, atmosferą i ludźmi zrealizowała film o Zandce pt. Dziadek Piaskowiec. Mieszkańców Zandki jednoczy też nowy kościół pw. Ducha Świętego.

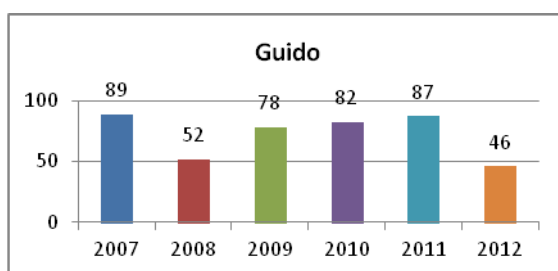


Wykres. Świadczenia przyznane przez MOPR mieszkańcom dzielnicy Zandka.

- **Dzielnica Guido**

Liczba mieszkańców – 8212 (2012 r.)

Dzielnica Guido jest objęta działaniem Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej Kończyce – Rejon drugi – to część centrum z fragmentem ulicy 3 – go Maja i okolicami ulicy Sienkiewicza. Cechą charakterystyczną tego obszaru jest występujące bezrobocie i alkoholizm, a także coraz częstsze sięganie po inne środki odurzające. Typowym dla mieszkańców tego obszaru jest brak kwalifikacji zawodowych oraz niskie wykształcenie utrudniające zaistnienie na rynku pracy.



Wykres. Liczba świadczeń MOPR w dzielnicy Guido.

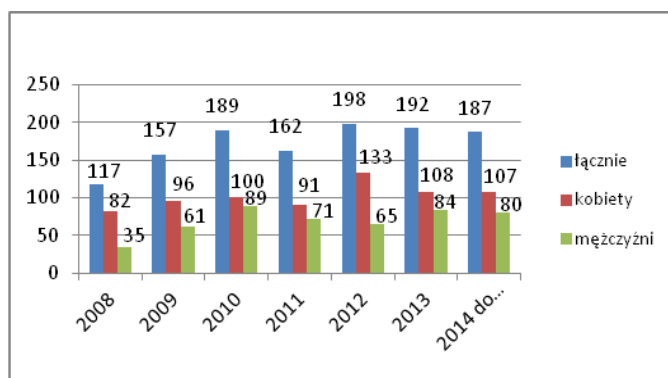
3.3.3 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie gospodarczej

Rozwój miasta w wymiarze gospodarczym jest w znacznym stopniu determinowany aktywnością mieszkańców, która analizowana jest dwuaspektowo – pod kątem stopy bezrobocia oraz ilości podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na danym obszarze. W Zabrze odnotowuje się w pewnym stopniu niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej. W trakcie badań została uwidaczniona prawidłowość: występowanie wysokiego poziomu ubóstwa sprzyja niskiemu wskaźnikowi prowadzenia działalności gospodarczej.

- **Dzielnica Biskupice**

Dzielnica Biskupice charakteryzuje się jednym z najwyższych stopni bezrobocia. Uwidaczniona jest też prawidłowość: występowanie wysokiego poziomu ubóstwa sprzyja niskiemu wskaźnikowi prowadzenia działalności gospodarczej.

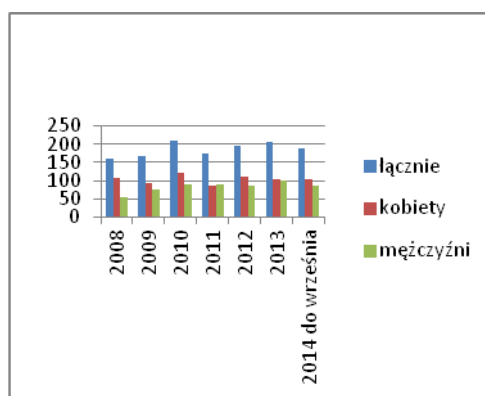
W dzielnicy Biskupice przy ul. Hagera na terenie po dawnej kopalni Concordia i Ludwik, jednym z spośród przedsiębiorczych liderów działających na rzecz rewitalizacji jest firma Demex z inicjatywą tzw. "Kopalnia Sztuki". Na tym terenie zainicjowano powstanie też Klastra Kultury i Turystyki Przemysłowej. Przedmiotem współpracy w ramach Klastra jest wykreowanie innowacyjnych, kompleksowych produktów turystyczno – kulturalnych, wypromowanie wspólnej marki produktów oraz samego Klastra w oparciu o potencjał rozwijającej się turystyki przemysłowej i turystyki kulturowej. Klaster skupia już ponad 20 podmiotów w tym: uczelnie wyższe, jednostkę badawczo-rozwojową, organizacje pozarządowe, muzeum i podmioty wpisane na Szlak Zabytków Techniki.



Wykres. Liczba osób bezrobotnych na osiedlu Borsig .

- **Dzielnica Centrum Południe**

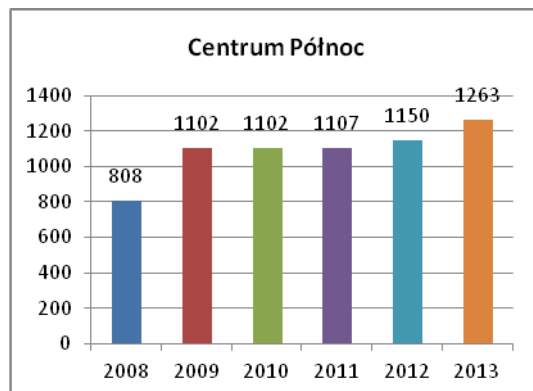
W dzielnicy ze szczególnym uwzględnieniem Kwartału Broniewskiego- Połpiecha wskaźnik zarejestrowanych działalności gospodarczych na 100 mieszkańców wyniósł 1,12. Wartość wskaźnika jest zatem niższa od referencyjnego, ustalonego na poziomie 9,1 zarejestrowanych podmiotów na 100 mieszkańców. W 2014 r. odnotowano tendencję zniżkową wśród osób bezrobotnych. Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych w wytypowanym obszarze to 40 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.



Wykres. Liczba osób bezrobotnych zamieszkujących kwartał Broniewskiego – Połpiecha.

- **Dzielnica Centrum Północ**

Utrzymuje się prawidłowość, w której wzrastające bezrobocie, liczba świadczeń przyznanych z pomocy społecznej jest wprost proporcjonalna do stopnia zaangażowania gospodarczego .

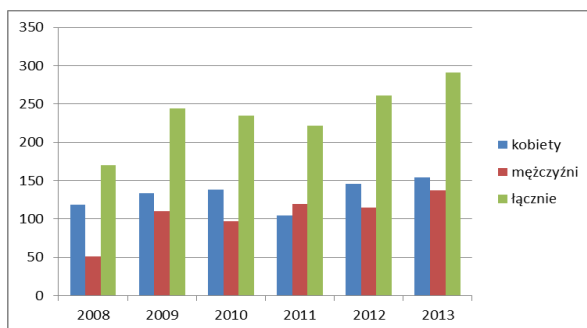


Wykres. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Centrum Północ

- **Dzielnica Zandka**

W dzielnicy największe skupisko działalności gospodarczej odnotowuje się przy ulicy Cmentarnej. Wśród podejmowanych działalności są m.in.: usługi remontowo-budowlane, handlowe, biuro doradztwa zarobkowego, transportowo-osobowe, handlu obwoźnego, usług serwisowych, kolportażu i reklamy. Przy ulicy znajduje się też Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych.

Wzrastające bezrobocie, liczba świadczeń przyznanych z pomocy społecznej przekłada się na stopień zaangażowania gospodarczego .



Wykres. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Zandka

- **Dzielnica Guido**

Cechą charakterystyczną tego obszaru jest występujące bezrobocie, niskie wykształcenie utrudniające zaistnienie na rynku pracy oraz mała aktywność pod względem przedsiębiorczości.

W dzielnicy odpowiedzią na rosnące wymagania i odnotowywane zjawiska kryzysowe jest Muzeum Górnictwa Węglowego z jego działalnością w Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego GUIDO.

Guido to unikat na skalę światową, bowiem zachowane wyrobisko nie ma odpowiednika w innych ośrodkach muzealnych na świecie. Skansen tworzą korytarze na poziomach 170 i 320 metrów oraz zespół zabudowy powierzchniowej wraz z wyposażeniem technicznym. W kopalni można obejrzeć m.in. warstwową budowę geologiczną skał z objawami tektoniki.

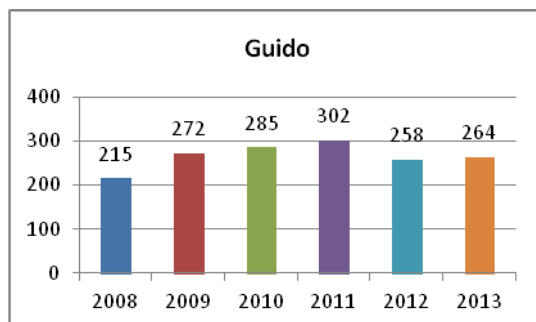
4 lutego 2016 otwarty został tzw. Poziom 355, trasa przechodzi przez wyrobiska, które były zatamowane w latach 1996-2014.

Dwa przedsięwzięcia: „Muzyka na poziomie” i „Teatr na poziomie”, stwarzają możliwość obcowania ze sztuką rzeczywiście na najwyższym poziomie. Nie brakuje imprez dla dzieci, ciekawa jest też oferta edukacyjna.

Będący w trakcie budowy Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej w Zabrze, którego częścią będzie „Guido”, jeszcze bardziej uatrakcyjni tutejszą ofertę, stawiając ją w rzędzie „hitów” na skalę ogólnopolską.

Obecnie miejsce to można uznać za czołówkę w kształtowaniu nowego wizerunku dzielnicy i trendów rozwojowych wśród społeczności lokalnej.

Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego „Guido” w Zabrze znajduje się również na Szlaku Zabytków Techniki, propagując dziedzictwo naszego miasta poza jego terenami.



Wykres. Liczba osób bezrobotnych w dzielnicy Guido.

3.3.4 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie środowiskowej

- **Dzielnica Biskupice**

Na terenie dzielnicy znajduje się obszar, który powodował zagrożenie dla środowiska: składowisko odpadów szczególnie uciążliwych i niebezpiecznych dla środowiska „Biskupice – Ruda”, obecnie zrekultywowana. Na terenie dzielnicy w osiedlu Borsig wykonano również projekt poprawy gospodarki wodno-ściekowej. Mimo wielu działań poprawy jakości środowiska, mieszkańcy wskazują na potrzebę uporządkowania i większego zagospodarowania obszarów w okolicy rzeki Bytomki np. utworzenia tras rowerowych czy miejsc wypoczynku.

- **Dzielnica Centrum Południe**

Wpływ na dzisiejszy kształt środowiska w dzielnicy miał architekt zieleni prof. Gustaw Allinger z Berlina i architekt z Kolonii Dominikus Böhm. W wyniku ich działalności powstała większa część terenów zielonych dzielnicy, m.in. kompleks terenów sportowo-rekreacyjnych z basenem, stadionem i boiskami. Z ubiegiem czasu nastąpiła degradacja terenu sportowo-rekreacyjnego oraz zamknięcie basenu. Tereny owe w ostatnim czasie podlegały dużej transformacji w wyniku realizacji projektu modernizacji stadionu Górnika



Zabrze. W chwili obecnej obiekt przy ulicy Roosevelta nosi nazwę Arena Zabrze. Pojemność trybun to 24 tysiące widzów. Kolejnym etapem będzie wybudowanie ostatniej trybuny.

W strefie Areny Zabrze oprócz pierwszych meczy odbywają się już teraz inne inicjatywy rodzaju społecznego. Przykładem mogą być m.in.: impreza zorganizowana przez Szkołę Podstawową nr 30: Wiedzy o Górniku czy realizowany w ramach projektu „Aktywne Zabrze” trening Zumbi dla zabrzeńców. Można na tej podstawie stwierdzić, że prowadzona rewitalizacja niegdyś zdegradowanego obszaru daje pierwsze pozytywne efekty.

- **Dzielnica Centrum Północ**

W dzielnicy Centrum Północ dominujący wpływ na dzisiejszy kształt terenów zielonych miał architekt zieleni prof. Gustaw Allinger z Berlina i architekt z Kolonii Dominikus Böhm. W wyniku jego działalności powstał jeden z głównych elementów planów regulacyjnych północnej części miasta tzw. „oś allingerowska”, biegnąca pasem ponad kilometrowej długości i ok. 100-metrowej szerokości, między korytem Bytomki i kanałem sztolni.



Jej składnikami stały się: założenie parkowe (dzisiejszy park im. Poległych Bohaterów) oraz plac targowy (ob. Pl. R. Traugutta). Kompozycja parku oparta została na osi wsch.-zach., jej granice określały, obsadzone drzewami aleje. Zakończenie wsch. układu tworzył obszerny plac, z wsch. pierzeją zamkniętą dwoma budynkami szkolnymi. Pierzeja pn. zabudowana zespołem budynków klasztoru kamilianów, miała uzyskać dominantę w postaci masywnej bryły kościoła z dwuwieżową fasadą w narożniku wsch. (tej części projektu nie

zrealizowano), od południa wzniesiono budynek mieszkalny. Istniejąca wcześniej zabudowa placu została przez D. Böhma dostosowana do nowej koncepcji urbanistycznej.

W wyniku upływu lat nastąpiła jednak degradacja zieleni i obiektów małej architektury, stanowiącej niegdyś główny element „osi allingerowskiej”. Teren parku niemniej jest bardzo chętnie uczęszczanym miejscem przez mieszkańców i terenem organizowanych różnych miejskich imprez np. tj.: Zabrzańskie Skarbnikowe Gody.

- **Dzielnica Zandka**

Teren Zandki, to niepowtarzalny charakter zieleni: cmentarza żydowskiego i zieleni towarzyszącej budynkom – okazałe platany tworzące aleje na ulicach wewnątrz kolonii, czy pozostałości po przydomowych ogrodach w postaci licznych drzew owocowych. Cmentarz żydowski, znajduje się na parceli kiedyś подарowanej gminie żydowskiej przez hrabiego Guido von Donnersmarcka.



Cmentarz prezentuje regularny układ, zachowały się na nim liczne kamienne grobowce rodzinne z przełomu XIX i XX w. a najstarsza macewa pochodzi z 1871 r.

Problemem w dzielnicy jest brak dostatecznej liczby placów zabaw dla dzieci oraz miejsc rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców. Brak pieszych ciągów komunikacyjnych, miejsc postojowych, ścieżek rowerowych. Utrudniające funkcjonowanie osiedla jest też organizacja ruchu kołowego wjazd i wyjazd z jego terenu. Mieszkańcy wskazują też na problem hałasu przy ulicy Stalmacha i wzmożonego ruchu w kierunku składowiska odpadów przy ul. Cmentarnej.

- **Dzielnica Guido**

W połowie lat 30. XX wieku zagospodarowano Las Guido (obecny Park Leśny im. Powstańców Śląskich). Wytyczono tam alejki spacerowe i założono niewielki zwierzyńiec. Mieszkańcy często spędzają wolny czas w obrębie parkowej zieleni, która jednak z biegiem upływu czasu wymaga działań naprawczych. Potrzeba rekultywacji terenu, naprawy nawierzchni alejek i stworzenia ścieżek rowerowych i problem dewastacji został ostatnio zauważony podczas składania wniosków do budżetu obywatelskiego. Obecnie teren Parku

Leśnego im. Powstańców Śląskich został przecięty Drogową Trasą Średnicową , która w pewnym stopniu wpływa również na generowanie uciążliwości w okolicy tego terenu.

3.4 Informacje na temat dzielnic Miasta Zabrze, w których zrealizowano lub kontynuuje się projekty rewitalizacji poza obszarami rewitalizacji

Projekty rewitalizacyjne były realizowane na obszarach 10 dzielnic.

Na poniższej mapie zaznaczono kolorami dzielnice, w których były realizowane projekty z zakresu rewitalizacji. W pozostałych dzielnicach/osiedlach nie realizowano projektów rewitalizacyjnych. Należą do nich: Kończyce (2190 mieszkańców), Pawłów (2206 mieszkańców), Zaborze Południe (4446 mieszkańców), Osiedle Mikołaja Kopernika (4819 mieszkańców), Osiedle Młodego Górnika (1224 mieszkańców), Grzybowice (2189 mieszkańców), Helenka (9911 mieszkańców).



Mapa nr Dzielnice, w których realizowane były projekty rewitalizacyjne objęte Lokalnym Programem Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrza na lata 2007 – 2015.

W niniejszym rozdziale ujmuję się analizę dzielnic ,w których realizowano projekty o cechach rewitalizacji , przynależne do dzielnic : Rokitnicy, Mikulczyc, Maciejowa, Zaborza Północ, Makoszowy. Jednakże ze względu na jednostkowe występowanie projektów nie były uwzględnione w obszarowej rewitalizacji programu rewitalizacji na lata 2007-2015 , rozumianej jako wdrażanie kompleksowych działań na większym terenie. Do obszarowej rewitalizacji należały tereny w dzielnicach: Biskupice, Centrum Północ, Centrum Południe, Zandka , Guido oraz w małym fragmencie ok. 1,32 ha-Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego .

3.4.1 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

- **Dzielnica Maciejów** – powierzchnia 3,9 km².

Obszar Maciejowa pełni funkcje: rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo-usługowe, sportowe. Na terenie rejonu Maciejów znajdują się różnego typu zabudowania tj.: - duże osiedla mieszkaniowe, wysokie budownictwo (11 piętrowe, 4 piętrowe) o wysokim standardzie mieszkaniowym (os. Curie-Skłodowskiej, ul. Franciszkańska, os. Hermisza, ul. Zaolziańska, Kotarbińskiego, Pokoju, Nad Kanałem, Łanowa, Grunwaldzka). Administratorem budynków jest przede wszystkim Zabrzeńska Spółdzielnia Mieszkaniowa, Spółdzielnia Mieszkaniowa „Makoszowianka”, „Agarex”.

- niska zabudowa, prywatne domki jednorodzinne; tereny są bardzo ładnie zagospodarowane przez właścicieli posesji, ulice czyste, zadbane, dużo zieleni.

- stare budownictwo, kamienice, „familoki” o bardzo niskim standardzie mieszkaniowym, bez wygód, brak łazienek, w większości budynków WC na korytarzach, brak ciepłej wody, ogrzewane piecami węglowymi.

Interesującym obiektem dziedzictwa historycznego w Maciejowie jest Szyb Maciej . Szyb Maciej to zespół obiektów dawnej Kopalni „Concordia”, później „Pstrowski” w Zabrzu – Maciejowie. Obecnie szyb pełni dziś zupełnie inne funkcje dzięki Przedsiębiorstwu Górniczemu DEMEX Sp. z o.o., które przekształca szyb w studnię głębinową, a budynki, urządzenia i wyposażenie po transformacji pełnią dziś zupełnie nowe funkcje społeczne, kulturowe i gospodarcze. To też jedyny obiekt w Województwie Śląskim, który znajduje się jednocześnie na Szlaku Zabytków Techniki oraz Szlaku Śląskich Smaków.

W dzielnicy Maciejów w poprzednim okresie programowym wytypowano do realizacji 2 projekty gminne i 6 projektów innych podmiotów z terenów miasta Zabrze.

- **Dzielnica Makoszowy** – powierzchnia 9 km².

Obszar ten pełni funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo – usługowe, sportowe, transportowe.

Budynki to przede wszystkim niskie, z reguły dwupiętrowe, domki z czerwonej cegły, budowane na potrzeby rozwijającej się kopalni węgla kamiennego oraz domki jednorodzinne. Wszystkie budynki są skanalizowane.

W dzielnicy Makoszowy przy ul. Legnickiej 17 mieści się lokal socjalny. Budynek to zaadaptowana na mieszkania socjalne była jednostka wojskowa. Jedno z pomieszczeń zostało też zaadaptowane przez gminę na tymczasowe lokum dla samotnych osób po eksmisji.

Dotychczasowe działania o cechach rewitalizacji w dzielnicy dotyczyły przebudowy boiska piłkarskiego na terenie GKS Walka – Makoszowy w Zabrzu.

- **Dzielnica Mikulczyce** – powierzchnia 7,6 km².

Obszar ten pełni funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo -usługowe, sportowe, transportowe. W Mikulczycach zachował się zespół dworski. Dwór mikulczycki, któremu towarzyszył folwark i park z przeł. XIX i XX w. ma historię sięgającą 2 poł. XVI w. Majątek był początkowo własnością Ziemięckich, w XVII w. – Wołczyńskich, wreszcie – Doleczków w XVIII wieku. Od 1830 r. do czasów ostatniej wojny dobra stanowiły własność rodziny Henckel von Donnersmarck. Dwór pełnił wówczas funkcje rządcówki, wokół niego powstała zaś zabudowa gospodarcza⁹.



Dwór to budynek założony na planie prostokąta z ryzalitami, od frontu zwieńczony trójkątnym naczółkiem, od strony parku ujęty narożnymi ćwierćkolistymi wieżyczkami, nakryty dachem mansardowym. Jego obecny właściciel, firma Fly Development, prowadzi odbudowę i remont obiektu po pożarze w 2012 r., korzystając z przewidzianej prawem pomocy finansowej państwa i samorządów. W ramach

⁹ w chwili obecnej prowadzone są badania architektoniczne dworu, zlecone przez ŚIWKZ w Katowicach, mające potwierdzić jego XVI-wieczną genezę i renesansowy rodowód

corocznych dotacji udzielanych przez miasto na remont obiektów zabytkowych, w 2014 r. przyznano na remont budynku kwotę ponad 100 000 zł.¹⁰



Ciekawym reprezentantem architektury sakralnej Zabrze w Mikulczycach jest budowla kościoła ewangelickiego z 1937 r., wzniesiona z elementów prefabrykowanych.

Mimo przykładów renowacji obiektów zabytkowych w dzielnicy istnieje jeszcze wiele obiektów, które wymagają podjęcia działań naprawczych.

W poprzednim okresie programowym w dzielnicy Mikulczyce wytypowano do realizacji 1 projekt gminy i 1 projekt innych podmiotów z terenów miasta Zabrze.

- **Dzielnica Rokitnica** – powierzchnia 6,1 km².

Obszar ten pełni funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo -usługowe, sportowe, transportowe. W przestrzeni Rokitnicy ciekawy układ urbanistyczny stanowi kolonia hr. Ballestrema, wybudowana w latach 1907-1912 dla pracowników kopalni Castellengo, zaprojektował H. von Poellnitz. Zabudowa na owalnym zarysie, z nieregularnym układem ulic, w otoczeniu ogrodów, wyróżnia się bogactwem form ryzalitów, szczytów, facjat i zróżnicowaną dekoracją fasad. W Rokitnicy występują też pozostałości po założeniach dworskich tj.: neorenesansowy dworek Tieschowitzów. W dzielnicy zauważa się troskę mieszkańców o zachowanie ładu w przestrzeni.

W poprzednim okresie programowym w dzielnicy Rokitnicy wytypowano do realizacji 4 projekty innych podmiotów z terenów miasta Zabrze.

- **Dzielnica Zaborze Północ** – powierzchnia 2,9 km².

Obszar ten pełni funkcje rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo – usługowe, sportowe, transportowe.

Zabudowa dzielnicy jest różnorodna. W większości to jednak stare budownictwo, bez wygód, z nagromadzeniem problemów społecznych, z dużą liczbą lokali socjalnych.

10 uchwała Nr XLIX/727/14 Rady Miasta Zabrze z dnia 17.03.2014 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej z budżetu Miasta Zabrze na rok 2014 na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Miasta Zabrze nie stanowiących jego wyłącznej własności



W przestrzeni dzielnicy ciekawym reprezentantem architektury sakralnej Zabrze jest drewniany kościół św. Jadwigi z 1929 r.

Od 1987r. na terenie dzielnicy znajduje się szkoła sportowa. Budynek szkoły powstał w 1890 roku jako siedziba żeńskiej szkoły powszechnej. W 1992 roku szkoła imienia Janusza Kusocińskiego uzyskała status Szkoły Mistrzostwa Sportowego, a w 1998 roku utworzono w budynku Zespół Szkół Sportowych.

W poprzednim okresie programowym program rewitalizacji obejmował 2 projekty innych podmiotów z terenu miasta Zabrze.

3.4.2 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie społecznej

- **Dzielnica Maciejów**

Liczba mieszkańców – 3619 (2012 r.)

Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Maciejów swoją działalnością obejmuje obszar śródmieścia i innych okolic z poza dzielnicy liczący ok. 22 tys. osób. W 2014 r. ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało blisko 600 rodzin. Przybywa osób niepełnosprawnych i długotrwale chorych oraz bez zatrudnienia.

- **Dzielnica Makoszowy**

Liczba mieszkańców – 2206 (2012 r.)

Sytuację społeczną obrazują informacje pozyskane z MOPR. Makoszowy są objęte działaniem Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej w Kończynach. Społeczność ma charakter dość hermetyczny. Tu też najlepiej rozwinięta jest pomoc społeczności lokalnej i widoczny system kontroli społecznej. Teren ten zamieszkują głównie byli górnicy lub osoby wciąż zatrudnione czy związane z kopalnią oraz ludzie starsi. W dzielnicy Makoszowy od roku 2000 rozpoczęło się zasiedlanie lokalu socjalnego przy ul. Legnickiej 17. W domu socjalnym przy ulicy Legnickiej 17 z pomocy Ośrodka korzysta obecnie 25 rodzin, co stanowi spadek o około jedną trzecią w porównaniu z okresem sprzed około 10 lat.

- **Dzielnica Mikulczyce**

Liczba mieszkańców – 14127 (2012 r.)

Uzupełnieniem obrazu dzielnicy są dane pozyskane w MOPR, dotyczące sytuacji rodzin i osób korzystających z pomocy Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej w Mikulczycach, obejmującego swoim zasięgiem obszary: oprócz Mikulczyc też Grzybowice i Osiedle Kopernika. W 2014 roku z pomocy DPPS Mikulczyce skorzystało 599 rodzin. Na podstawie analizy danych i prowadzonych spraw można wyróżnić najczęstsze powody przyznania pomocy:

1. bezrobocie – 430 rodziny;
2. ubóstwo – 434 rodziny;
3. niepełnosprawność – 175 rodzin;
4. długotrwała lub ciężka choroba – 76 rodzin;
5. bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 86 rodzin;
6. alkoholizm – 44 rodziny;
7. z uwagi na wielodzietność – 16 rodzin;

Z powyższego zestawienia rysuje się charakterystyka głównych problemów dotyczących mieszkańców dzielnic. Wiele powyższych problemów współistnieje ze sobą i nie są rozłączne. Dodatkowo trzeba mieć na uwadze, że w trakcie pracy z rodzinami część problemów udaje się rozwiązać, ale w sposób dynamiczny pojawiają się kolejne.

- **Dzielnica Rokitnica**

Liczba mieszkańców – 14553 (2012 r.)

Sytuację społeczną obrazują informacje pozyskane z MOPR. Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej przy Andersa obejmuje swym zasięgiem 3 dzielnice: Helenka, Rokitnicę i Osiedle Młodego Górnika – obszar zamieszkuje ok. 28 tys. osób w 2013r. W 2013 roku z pomocy skorzystały 642 rodziny. Najpoważniejszą dysfunkcją na terenie objętym działaniem DDPS jest bezrobocie (444 rodziny), następnie niepełnosprawność (237 rodzin), długotrwała choroba (160 rodzin), potrzeba ochrony macierzyństwa (34 rodziny) oraz alkoholizm, który dotyka 23 rodziny.

Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego dotyczyła 14 rodzin. W porównaniu do 2012r., zwiększyła się liczba osób korzystających z pomocy o 11 rodzin.

- **Dzielnica Zaborze Północ**

Liczba mieszkańców – 16422 (2012 r)

Obraz dzielnicy Zaborze obrazują informacje pozyskane w MOPR. Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej w Zaborzu obejmuje obszar zamieszkały przez około 30 tys. mieszkańców. Wskazany obszar mieści się od granicy z Rudą Śląską tj. ulicy Wolności 586 poprzez osiedle Jodłowa, ulicę Lompy do ulicy Stalmacha (nachodzi na obszar Centrum Południe, Zaborza Południe). Najczęstsze powody przyznania pomocy dotyczyły:

1. bezrobocia – 332 rodziny,
2. niepełnosprawności – 114 rodzin ,
3. długotrwałej choroby – 72 rodziny,
4. bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 15 rodzin.

Ogółem w roku 2013 z pomocy Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej w Zaborzu skorzystało 518 rodzin. Duży odsetek stanowią także rodziny niepełne – matki samotnie wychowujące dzieci.

Uzyskane dane z MOPR i PUP pozwalają na wyciągnięcie optymistycznych wniosków. Sytuacja społeczna w dzielnicy Zaborze Północ ulega systematycznej poprawie.

3.4.3 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie gospodarczej

- **Dzielnica Maciejów**

Odnotowuje się wzrost liczby rodzin, gdzie przynajmniej jedna osoba będąca w wieku aktywności zawodowej i zdolna do podjęcia pracy pozostaje bez zatrudnienia.

W Maciejowie jednym z istotnych wzorów kształtujących pro-przedsiębiorcze postawy i aktywność społeczną jest działalność skupiająca się w obrębie Szybu Maciej pod przewodnictwem Przedsiębiorstwa Górniczego DEMEX Sp. z o.o. Po transformacji miejsce to pełni dziś zupełnie nowe funkcje społeczne, kulturowe i gospodarcze. Szyb Maciej będąc na Szlaku Zabytków Techniki łączy historię z nowoczesnością. Ekspozycja muzealna,

pozwała aby każdy odwiedzający mógł poczuć magię dawnego technicznego kunsztu, który stał się podwaliną rozwoju całego regionu i źródłem śląskiej tożsamości.

Szyb Maciej dla biznesu to oferta skierowana do klientów korporacyjnych, firm oraz instytucji samorządowych związanych z kontaktami biznesowymi. Nasza oferta obejmuje organizację zarówno spotkań do 120 osób na poziomie jednostek lub zarządu podmiotów w obiekcie Szyb Maciej jak i organizacji konferencji do 300 osób oraz targów w postindustrialnej przestrzeni dawnej Markowni Kopalni Ludwik-Concordia.

W czasie corocznej Industriady, to miejsce tętniące życiem oraz przyciągające odwiedzających też z poza terenów naszego miasta. Obecnie Szyb Maciej, to obiekt prowadzony z pasją, gdzie tradycja górnicza, współistnieje z nowoczesnym designem oraz wyróżniającą się na mapie gastronomicznej śląska restauracją.

- **Dzielnica Makoszowy**

Znaczącym zakładem pracy na terenie dzielnicy jest Kopalnia Węgla Kamiennego Makoszowy. Kopalnia Makoszowy zatrudnia ok. 1387 osób. Poziomy wydobywcze zakładu znajdują się na głębokości 660 i 850 m. Jednakże w wyniku przemian gospodarczych kopalnia stoi w obliczu restrukturyzacji.

(...) „Spółka Restrukturyzacji Kopalń SA. nie ustaje w poszukiwaniach i rozmowach z potencjalnymi inwestorami chętnymi nabyć zakład górniczy, zapewniając kontynuację wydobycia węgla z istniejących złóż oraz utrzymanie miejsc pracy (...) (*fragment pisma z Ministerstwa Energii o znaku: DKN-051-1/7/16;DKN/271/16 z dnia 3 marca 2016r.*)

(...) „ Obecna sytuacja i przyszłość KWK „ Makoszowy” oraz jej pracowników są przedmiotem stałej uwagi Pani Premier. Z informacji przekazanych przez Ministra Energii wynika,

iż strona społeczna jest na bieżąco informowana o podejmowanych w tych kwestiach działaniach. Obecnie trwają negocjacje z Komisją Europejską na temat wydłużenia okresu finansowania z dotacji budżetowej bieżących strat produkcyjnych kopalni, co pozwoli na wypracowanie dla niej długofalowych rozwiązań. Przedmiotem rozmów są także kwestie utrzymania wydobycia i zatrudnienia ponad 1300 osób” (...) (*fragment pisma nr SPRM.2120.2.13.2016 z Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 marca 2016r*)

- **Dzielnica Mikulczyce**

W okolicy bliskiej dzielnicy i przy jej granicy z Grzybowicami istotnym miejscem pracy jest teren Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Podstrefa Gliwice. Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna bardzo dobrze jest oceniana przez Business Financial Times. W 2015 roku, w rankingu "Global Free Zones of the Year 2015" została uznana za najlepszą wolną strefę w Europie oraz drugą najlepszą na świecie.

Od 1969r. na tym terenie działa Zakład Mechaniczny Bumar- Mikulczyce SA. Misją zakładu jest stałe doskonalenie organizacji firmy, technologii wytwarzania i warunków pracy dla zapewnienia wzrostu jej potencjału produkcyjnego i wyników finansowych. W rozwoju zakładu zakłada się kluczową gwarancję zadowolenia klientów oraz satysfakcję dla pracowników. W zabrzańskiej strefie także inni inwestorzy deklarują tworzenie nowych miejsc pracy oraz utrzymanie dotychczasowego zatrudnienia.

Dzięki nowej realizacji przedłużenia ulicy Handlowej przemysłowy teren wzbogacił się o nowe tereny inwestycyjne, które zyskują już nowych inwestorów. Zjawiska kryzysowe stagnacji sukcesywnie są eliminowane przez samorząd poprzez stwarzanie infrastrukturalnie rozwiniętych miejsc do inwestowania.

- **Dzielnica Rokitnica**

Znaczącym zakładem pracy na terenie dzielnicy od ponad 40 lat pozostaje Zakład Urządzeń Komputerowych ELZAB SA. Zmiany polityczno-gospodarcze w Polsce, które zapoczątkowały wybory w 1989 r., w ciągu kilku lat zmieniły gospodarczy krajobraz większości przedsiębiorstw. W latach 1991-92 nastąpił drastyczny spadek eksportu do krajów RWPG, które wcześniej były odbiorcą ponad 90% produkcji. Stopniowo rosła zagraniczna konkurencja na rynku polskim. W sytuacji zagrożenia bytu firmy postawiono na restrukturyzację – w 1992 r. nastąpiła zmiana prawna i narodziły się obecne Zakłady Urządzeń Komputerowych ELZAB SA, jednoosobowa spółka Skarbu Państwa. Od 2011 r. właścicielem większościowego pakietu akcji ELZAB SA jest COMP SA.

Przez ostatnie 15 lat ELZAB jest wiodącą firmą na rynku urządzeń fiskalnych w Polsce, co potwierdzają coroczne raporty Instytutu Rynku Elektronicznego. Spółka produkuje również wagi elektroniczne, szuflady kasowe, sprawdzarki cen, drukarki etykiet oraz akcesoria do integracji systemów kasowych. Misja firmy to najwyższa jakość urządzeń elektronicznych, wsparcie użytkowników kompleksowymi usługami.

To również jeden z liderów w Zabrzu nie tylko współpracy z przedsiębiorcami, ale wzajemna inspiracja do działania czy wspieranie komputeryzacji w szkołach. Firma nie jest jednak w stanie zabezpieczyć wszystkich rosnących potrzeb oraz rynku pracy.

W Rokietnicy uruchomiono w ostatnim czasie nowe tereny Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Łączna powierzchnia Strefy wynosi w mieście 116 ha. Władze Zabrze liczą na inwestorów.. Samorząd sfinansował w tym celu budowę drogi dojazdowej do terenów strefy kosztem ponad 7 mln. zł, z czego 4 mln. pochodziło ze środków UE. Pierwszym inwestorem w zabrzańską nową część strefy była włoska firma Centro Servizi Metalli spółka Metal Service Center . Szeroko zakrojona jest też promocja , zachęcająca do inwestowania w Zabrzu, w ramach współfinansowanych ze środków UE projektów:” Promocja terenów inwestycyjnych Miasta Zabrze” i ” Zabrze Kopalnia Możliwości. Kontynuacja promocji terenów inwestycyjnych miasta.” Ponadto dla inwestorów chcących działać poza strefą przygotowano w jej bezpośrednim sąsiedztwie 20 kolejnych działek o łącznej pow. ok.46 ha.

• **Dzielnica Zaborze Północ**

Mimo odnotowania systematycznej poprawy pod względem zmniejszenia się pomocy społecznej w dzielnicy duży odsetek stanowią nadal rodziny niepełne – matki samotnie wychowujące dzieci. Aktywność gospodarcza utrzymuje się na równomiernym poziomie. Dużym zakładem pracy jest Przedsiębiorstwo Fortum. 31 grudnia 2015 roku nastąpiło połączenie spółki Fortum Bytom S.A. ze spółką Fortum Zabrze S.A. Nowo powstała spółka działa teraz pod nazwą: Fortum Silesia. Zakład jest podstawowym wytwórcą - produkowanego w skojarzeniu - ciepła dla miast Zabrze i Rudy Śląskiej, zamieszkiwanych przez ponad 350 tys. osób. Dostarcza łącznie około 303 MW mocy cieplnej, co stanowi blisko 49% potrzeb wymienionych miast w zakresie ciepła pochodzącego z systemów ciepłowniczych. Misją przedsiębiorstwa jest dostarczanie klientom rozwiązań w dziedzinie energetyki, poprawiających jakość życia dzisiaj i w przyszłości, tworzących jednocześnie wartość dodaną dla udziałowców. Przedsiębiorstwo Fortum to jeden z czołowych liderów wspierających aktywność mieszkańców miasta i pomysłodawca programu Honorowy Dawca Energii Fortum. W 2014 r. dzięki zaangażowaniu społecznemu mieszkańców naszego miasta i zajęciu w klasyfikacji miast II miejsca w w/w programie - Fundacja Dobry Ludzie Dzieciom, przeciwdziałająca i zapobiegająca wykluczeniu społecznemu - otrzymała od Fortum 30 tysięcy złotych. W ten sposób zaangażowanie przedsiębiorstwa w sprawy poprawy jakości życia w istotny sposób wpływają też na proces rewitalizacji w Zabrzu.

3.4.4 Analiza przyczyn zjawisk kryzysowych w strefie środowiskowej

- **Dzielnica Mikulczyce**

W dzielnicy Mikulczyce tereny zielone to skwery i parki. Jeden z nich znajduje się przy ulicy Gabrieli Zapolskiej. W dzielnicy wypocząć można też w obrębie stawów zapadliskowych w okolicy ul. Tarnopolskiej, obecnie zrekultywowanych w ramach projektu: „Rekultywacji obszarów wzdłuż rzeki Bytomki.” W dzielnicy można odnaleźć ślady dawnych obiektów i wydarzeń tj.: np. na terenie dawnego PGR „Wesoła” pozostałości pomnika po dawnej katastrofie górniczej, które wymagałyby wzmocnienia działań na rzecz ochrony przed zapomnieniem.

- **Dzielnica Rokitnica**

W dzielnicy część terenów zielonych należy do większego założenia obszarów leśnych, które w latach 20. po nabyciu terenów od Tiele-Winklerów staraniem gminy i spółki „Preussengrube” zostały przekształcone w Miechowicko-Rokitnicki Park Ludowy. Otwarcie tego parku nastąpiło w dniu 1 maja 1927 roku. Na terenie Parku Leśnego powstał rezerwat leśno-ornitologiczny. Dzięki temu mieszkańcy otrzymali piękne miejsce rekreacji i wypoczynku. Władze gminy Miechowice i Rokitnicy wytyczyły wówczas alejki i dróżki spacerowe po najciekawszych jego zakątkach. Spacerowicze mogli tam oglądać różne gatunki roślin, w tym roślinność wodną, drzewa egzotyczne, zwierzęta, ptaki oraz pozostałości po działalności człowieka. Niestety wiele ciekawych egzemplarzy drzew egzotycznych przepadło w 1928 roku. Było to efektem silnych przymrozków. Ciekawsze miejsca na terenie parku otrzymały swoje nazwy np. Duża i Mała Gwiazda etc. Miało to ułatwiać orientację w terenie i przybliżyć zwiedzającym najciekawsze zakątki. Przez tereny parku przebiegała linia tramwajowa w kierunku Rokitnicy. Na odcinku Parku znajdowały się 3 przystanki. Sam park oferował wiele atrakcji kulturalnych. Połączenia komunikacyjne ułatwiały szeroki dostęp do niego mieszkańcom Rokitnicy.

Po II wojnie światowej Las Miechowicko- Rokitnicki wszedł w skład pasa ochronnego. Niewiele pozostało po dawnej świetności, większość drózek pozostaje zaniedbana. Wiele z nich jest porośniętych samosiejkami. Obecnie przewidywane jest wzmocnienie działań na rzecz wartego zachowania miejsca przyrodniczego. Ciekawą część stanowi rokitnicki zespół parkowy, zwłaszcza od strony stawu Boidola. Część ta jest zwana też Szwajcarią Rokitnicką.

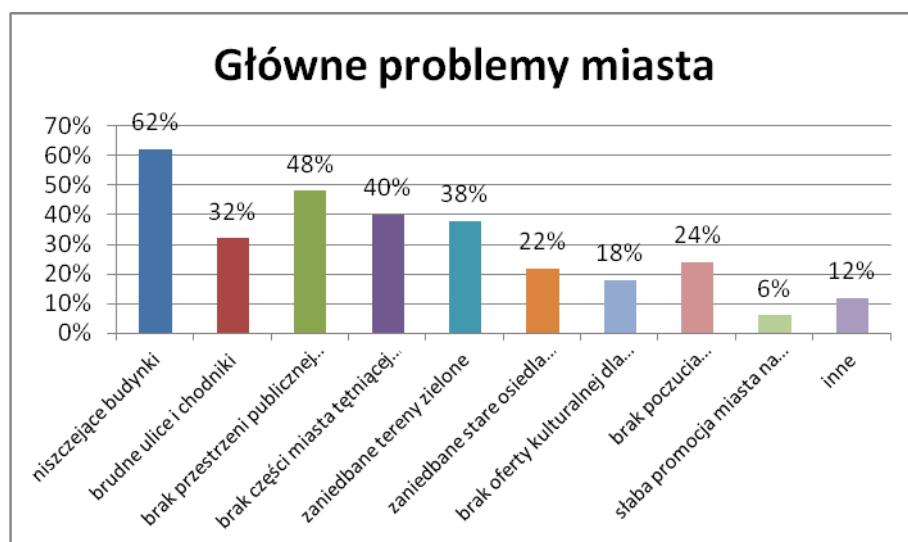
- **Dzielnica Zaborze Północ**

W dzielnicy Zaborze Północ zauważanym problemem są zdegradowane zielone tereny wewnątrzsiedlowe i istniejące tereny rekreacyjne. Do prac w zakresie uporządkowania terenów zaangażowali się przedstawiciele społeczności lokalnej pod przewodnictwem Stowarzyszenia Fenix. W zakresie prac uporządkowano teren wokół dawnej hydroforni, obecnie zaadaptowanej do pełnienia funkcji świetlicy dzielnicowej. W planach Stowarzyszenia Fenix jest również zagospodarowanie terenu wokół zbiorników wyrównawczych, pochodzących z lat 70 XX wieku, które w przeszłości służyły zmniejszeniu nierównomierności dostaw wody. Celem jest przywrócenie do życia nieużytkowanego terenu i obiektów poprzez nadanie im nowej funkcji, która ma służyć lokalnej społeczności. Perspektywy wiążą się z przekształceniem terenu i obiektów w nowoczesną, wielofunkcyjną przestrzeń rekreacyjno-kulturalną.

3.5 Diagnoza sytuacji ze względu na zjawiska problemowe zachodzące w przestrzeni miasta

Celem odpowiedzi na sytuację i poprawę jakości życia w mieście przeprowadzono badania ilościowe i jakościowe. Przeanalizowano sytuację w poszczególnych dzielnicach Zabrze, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów rewitalizacji i stref kryzysowych- problemów miasta. Szczegółowe dane i pogłębiona analiza dla wszystkich dzielnic została przedstawiona do wglądu w załączonym do Programu Rewitalizacji- dokumencie: Ewaluacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015 w kontekście priorytetów rozwojowych polityki spójności i perspektywy budżetowej UE na lata 2014-2020”. Grudzień 2014 r. Wyższa Szkoła B. Jańskiego.

Poniżej wskazuje się na główne problemy miasta , które zostały zdiagnozowane podczas badań.



Wskazania głównych problemów miasta Zabrze.

Źródło: Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015 w kontekście priorytetów rozwojowych polityki spójności i perspektywy budżetowej UE na lata 2014-2020”. Grudzień 2014 r. Wyższa Szkoła B. Jańskiego

W programie rewitalizacji na lata 2007-2015 znalazły się dzielnice ,w których realizowano projekty o cechach rewitalizacji , przynależne do dzielnic : Rokitnicy, Mikulczyc , Maciejowa , Zaborza Północ , Makoszowy. Do obszarowej rewitalizacji należały tereny w dzielnicach: Biskupice, Centrum Północ, Centrum Południe, Zandka , Guido oraz w małym fragmencie ok. 1,32 ha-Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego .

W pozostałych dzielnicach/osiedlach nie realizowano projektów rewitalizacyjnych. Należą do nich: Kończyce (2190 mieszkańców), Pawłów (2206 mieszkańców), Zaborze Południe (4446 mieszkańców), Osiedle Mikołaja Kopernika (4819 mieszkańców), Osiedle Młodego Górnika (1224 mieszkańców), Grzybowice (2189 mieszkańców), Helenka (9911 mieszkańców).

Z badań przedstawionych w dokumencie: Ewaluacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015 w kontekście priorytetów rozwojowych polityki spójności i perspektywy budżetowej UE na lata 2014-2020” wynika, że z pośród dzielnic, w których dotychczas nie prowadzono rewitalizacji należy zwrócić uwagę na sytuację w Dzielnicy Zaborze Południe i Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego.

3.6 Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

Charakter potrzeb rewitalizacyjnych opracowano na podstawie szczegółowych danych dot. sytuacji społeczno- gospodarczej dostępnych w dokumencie „Ewaluacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007–2015 w kontekście priorytetów rozwojowych polityki spójności i perspektywy budżetowej UE na lata 2014–2020, ” obserwacji oraz na podstawie wniosków innych podmiotów z terenu miasta i mieszkańców.

3.6.1 Wnioski z diagnozy sytuacji ze względu na zjawiska problemowe zachodzące w przestrzeni miasta

Aby uzyskać odpowiedzi na kluczowe pytania oraz stworzyć katalog wniosków i rekomendacji do wykorzystania w kolejnej perspektywie finansowej, zespół ewaluatorów opracował koncepcję badawczą, przygotował narzędzia do realizacji badań, zapoznał się z raportami z monitoringu, przeanalizował szereg danych statystycznych obejmujących takie zjawiska społeczne jak: bezrobocie, przestępczość, korzystanie z zasiłków z pomocy społecznej czy interwencje straży miejskiej, przeanalizowano dane dotyczące realizacji projektów pozyskane od beneficjentów. Prace badawcze miały charakter ilościowy i jakościowy.

Realizacja rewitalizacji w latach 2007-2015 przyniosła wiele pozytywnych rezultatów: przede wszystkim zdecydowanie poprawiła się estetyka miasta dzięki wielu odnowionym budynkom – zarówno publicznym jak i prywatnym.

Zwiększyła się także oferta turystyczna i kulturalna, poprawiając tym samym wizerunek miasta na zewnątrz.

W celu sformułowania wniosków zapoznano się z innymi raportami i dokumentami dotyczącymi sytuacji i strategii ,w tym rozwiązywania problemów w mieście. Pośród nich z: raportem o stanie miasta, strategii rozwoju miasta, strategią rozwiązywania problemów społecznych ,programem opieki nad zabytkami, programem ochrony środowiska, programem przedsiębiorczości, innymi programami społecznymi.

Wynik przeprowadzonych badań i powyższa literatura oraz przytoczone w rozdziale najistotniejsze dane z ewaluacji Lprom pozwalają na przedstawienie skali i charakteru potrzeb w dzielnicach miasta w zakresie rewitalizacji.

3.6.2 Skala i charakter potrzeb w dzielnicach dotychczasowej obszarowej rewitalizacji

- **Dzielnica Biskupice**

Celem poprawy ładu przestrzennego przystąpiono do opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego: Uchwała nr XLIX/665/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 15.02.2010 r. W dzielnicy realizowany był także projekt Urbact II sieci CoNet , którego realizacja uznana została za Dobrą Praktykę godną do rozpowszechniania (więcej na stronie www.dobrepraktyki.pl w temacie „ Zainicjowanie współpracy międzysektorowej na przykładzie rewitalizacji dzielnicy Biskupice w Zabrzu- doświadczenia programu URBACT II). Efektem jest zacieśnienie więzi społecznych i wzmocnienie poczucia odpowiedzialności za otoczenie zamieszkania. W tym zakresie były realizowane, przy znacznym zaangażowaniu społecznym, obchody 770- lecia najstarszej dzielnicy miasta - Biskupic.

W 2014 r. znacząco zmniejszyła się też liczba interwencji straży miejskiej. Biskupice, zwłaszcza osiedle Borsig, jest jednak nadal obszarem z kumulacją zjawisk kryzysowych, o wzrostowej tendencji. Kontynuacja na tym terenie działań rewitalizacyjnych wydaje się zatem uzasadniona. Dodatkowe wsparcie społeczności lokalnej poprzez realizację Programu Aktywności Lokalnej – PAL – powinno także pozytywnie wpłynąć na poprawę sytuacji społecznej w dzielnicy.

WNIOSEK: Potrzebą jest wzmocnienie działań na rzecz renowacji zabudowy oraz wzrost zainteresowania inwestorów postindustrialnym charakterem dzielnicy. Teren po dawnej kopalni Concordia i Ludwik, ze względu na występujące już pozytywne oddziaływania tzw. "Kopalni Sztuki" czy przedsiębiorczych liderów , którzy przyczyniają się do budowania nowych relacji z otoczeniem i mieszkańcami Zabrze dobrze rokuje do objęcia obszarem rewitalizacji. Również ze względu na potrzebę wzmocnienia oddziaływania w kierunku ekonomii społecznej i rozwoju gospodarczego miasta. Potencjałem na tym terenie jest już Klaster Kultury i Turystyki Przemysłowej. Przedmiotem współpracy w ramach Klastra jest wykreowanie innowacyjnych, kompleksowych produktów turystyczno – kulturalnych, wypromowanie wspólnej marki produktów oraz samego Klastra w oparciu o potencjał rozwijającej się turystyki przemysłowej i turystyki kulturowej. Klaster skupia już ponad 20 podmiotów w tym: uczelnie wyższe, jednostkę badawczo-rozwojową, organizacje pozarządowe, muzeum i podmioty wpisane na Szlak Zabytków Techniki.

- **Dzielnica Centrum Południe**

W dzielnicy Centrum Południe obserwuje się spadek nasilenia zjawisk kryzysowych oprócz bezrobocia oraz przykłady ożywienia społecznego. Jednostki publiczne znajdujące się na tym obszarze m.in. : Zabrzeńskie Muzeum Górnictwa Węglowego, Dom Muzyki i Tańca zrealizowały swoje projekty rewitalizacyjne na lata 2007-2015. W znacznym stopniu poprawiła się aktywność mieszkańców, w szczególności podczas wnioskowania projektów do konkursu budżetu partycypacyjnego.

WNIOSEK: Potrzebą jest kontynuacja działań na rzecz ożywienia gospodarczego centrum i włączenie terenów po dawnej rzeźni do obszaru rewitalizacji. Postulowana jest likwidacja barier architektonicznych na terenie dzielnicy, celem zwiększenia dostępności dla osób zagrożonych wykluczeniem (osób starszych, kobiet czy mężczyzn z małymi dziećmi, niepełnosprawnych itp...) oraz wyznaczenie obszaru Parku Śląskiego do rewitalizacji. Wnioskowana jest dalsza kontynuacja działań na rzecz rewitalizacji tzw. blokowisk-zabudowy mieszkaniowej osiedla Połpiecha- Broniewskiego oraz kwartału ul. de. Gaulle'a-Klonowa: projekt ZSM pt. kompleksowa rewitalizacja budynków i zdegradowanych terenów z uwzględnieniem elementów społecznych.

- **Dzielnica Centrum Północ**

W obszarze dzielnicy Centrum Północ w trakcie realizacji jest projekt tzw.: „Kwartału Sztuki”. W ramach inicjatywy „Kwartał Sztuki”, zrealizowanymi projektami są:

Rewitalizacja budynku szkoły w Zabrzu na potrzeby Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach szansą na rozwój edukacyjny, społeczny, kulturalny i gospodarczy”, który dostał dofinansowanie w ramach Działania 6.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, Podziałania 6.2.1. Rewitalizacja- duże miasta.

Przebudowa sceny i widowni Teatru Nowego w Zabrzu, który dostał dofinansowanie w ramach Działanie 4.1 Infrastruktura kultury

Adaptacja budynku biblioteki Donnersmarcków dla potrzeb Filharmonii Zabrzeńskiej, który dostał dofinansowanie w ramach Działanie 4.1 Infrastruktura kultury

W obrębie „Kwartału Sztuki” wolny czas można spędzić w wyremontowanym obiekcie po dawnym basenie, gdzie obecnie mieści się restauracja „Impresja” czy działającym klubie muzycznym ”Przychodnia”.

W przestrzeni kwartału przy dużym zaangażowaniu mieszkańców był współtworzony: Obraz i Portret Dźwiękowy Miejskiej Przestrzeni. Przeprowadzone badania upoważniają do stwierdzenia, że projekt „Kwartał Sztuki”, powinien być kontynuowany. Taka przestrzeń jest potrzebna mieszkańcom, studentom, turystom i innym interesariuszom. Mocną stroną wytypowanej przestrzeni jest funkcjonowanie na tym terenie placówek kultury – Filharmonii Zabrzeńskiej, Teatru Nowego – (zrewitalizowanych w ramach LPRM), działającego klubu muzycznego „Przychodnia”. Również specyfika tej przestrzeni, z atrakcyjnymi architektonicznie budynkami np. Wyższej Szkoły Technicznej (WST) w Katowicach, bliskość tych placówek, a także bliskość centrum handlowego „Platan” oraz dobre skomunikowanie, tak samochodowe jak i tramwajowe z pozostałymi częściami miasta jest atutem tej lokalizacji, jako tętniącego życiem „Serca Miasta”. Niestety bezrobocie stale wzrasta, a liczba świadczeń przyznanych z pomocy społecznej, po minimalnym spadku w 2011 roku, nadal rośnie.

WNIOSEK: W dzielnicy Centrum Północ w działaniach rewitalizacyjnych potrzeba jest wzmocnienie rozwoju MŚP na rzecz ekonomii społecznej i działań wzmacniających rozwój, w tym uwzględniających potrzeby osób zagrożonych wykluczeniem (osób starszych, młodych matek, niepełnosprawnych itd...). Wnioskowana jest też przez ZSM rewitalizacja terenów Zabrze ADS Zachód- Nad Kanałem 34-c,22-c,24,26-28.

- **Dzielnica Zandka**

Podmiotem o dużym potencjale dziedzictwa kulturowego i planowanych zmian, ze względu na potrzeby społeczne wymagające podjęcia wszechstronnych i głębokich przeobrażeń stała się również w ostatnich latach dzielnica Zandka. Kiedy miasto odkupiło sprzedane przed laty pohutnicze osiedle z rąk prywatnych, mieszkańcy wreszcie dostrzegli, że Zandka jest priorytetowym miejscem rewitalizacji dla władz miasta. Zandka zmienia się dzięki nieformalnej Grupie Wsparcia. W dzielnicy na wyjątkową uwagę zasługują również inicjatywy, które propagowały rozpowszechnienie edukacji architektonicznej i rewitalizacji. Wśród nich były warsztaty, badania, konkursy oraz wystawy związane z przestrzenią Zandki.

Zandką interesowali się naukowcy. Pytali mieszkańców o warunki i spostrzeganie środowiska zamieszkania w dzielnicy. Ku ich pozytywnemu zaskoczeniu, mieszkańcy wiedzą, że Zandka jest zabytkiem - wpisanym do rejestru zabytków przez śląskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Socjologowie z Politechniki Śląskiej w pracy zbiorowej: „Ludzie i instytucje w procesie przemian miejskiej społeczności lokalnej” pod redakcją M. Niezabitowskiego i B. Rożałowskiej odkryli, że znika dawny stereotyp Zandki z problemami. Obecna Zandka, to coraz częściej uśmiechnięci mieszkańcy i bawiące się dzieci na placu zabaw. Niemniej z oceny ilości pobieranych świadczeń socjalnych kondycja społeczna mieszkańców dzielnicy mocno wskazuje na potrzebę intensyfikacji działań rewitalizacyjnych, całościowego podejścia, wielosektorowego współdziałania na rzecz wzmocnienia efektów rewitalizacji tej unikatowej dzielnicy.

WNIOSEK: Potrzebą jest nadal wielosektorowe współdziałanie na rzecz zintegrowanej rewitalizacji tej unikatowej dzielnicy oraz wzmocnienie oddziaływania dzielnicy na szlaku ruchu turystycznego i rozwoju Europejskiego Ośrodka Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej w Zabrze.

- **Dzielnica Guido**

Obszar dzielnicy stanowi w dużej części osiedle mieszkaniowe z 1957 r., wybudowane dla pracowników kopalni Makoszowy. Pozostała zabudowa dzielnicy, to dwupiętrowe lub czteropiętrowe budynki o niskim standardzie.

Dzielnica Guido jest objęta działaniem Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej Kończyce – Rejon drugi. Cechą charakterystyczną tego obszaru jest występujące bezrobocie, alkoholizm i uzależnienie od innych środków odurzających. Brak kwalifikacji zawodowych oraz niskie wykształcenie utrudniające zaistnienie na rynku pracy, to zdiagnozowane problemy w dzielnicy.

Na terenie dzielnicy realizowane są projekty obejmujące rewitalizację terenów zdegradowanych. Wśród obszarów priorytetowych nr 2 znalazł się projekt rewitalizacji Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido, celem którego jest ożywienie terenu. W zakresie poprawy wykształcenia zaadaptowano poprzemysłowe budynki na potrzeby Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego. Zrealizowano też projekt rozbudowy kompleksu sportowego przy ulicy Jaskółczej i przebudowy boiska piłkarskiego na terenie GKS Walka-Makoszowy. Poprawiły się w stosunku do 2011 r. statystyki obrazujące liczbę osób bezrobotnych i osób korzystających ze świadczeń MOPR. W dzielnicy zauważa się wzmocnienie działań na rzecz ekonomii społecznej i kształtowania kultury.

WNIOSEK: Potrzebą jest nadal poprawa standardu mieszkań komunalnych oraz zasobu mieszkań socjalnych oraz kontynuacja działań Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido , w ramach rozwoju ruchu turystycznego Europejskiego Ośrodka Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej oraz działania na rzecz poprawy jakości przestrzeni publicznych, w tym parku im. Powstańców Śląskich.

- **Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego**

W dzielnicy: **Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego** jednostce pomocniczej obejmującej swym zasięgiem m.in. część Osiedla M. Skłodowskiej- Curie. W większości występuje zabudowa mieszkaniowa wysoka. Jej granice wytyczają rzeka Bytomka, aleja Korfantego i linia kolejowa.

Na terenie osiedla w narożniku pd.-zach. granicy ok. 1,32 ha, stanowi część obszaru rewitalizacji tzw. Obszar "B". / *granic zgodnych z Uchwałą o przystąpieniu do planu :Uchwała nr XV/193/07 Rady Miejskiej w Zabrze z dnia 15.10.2007 r./*

WNIOSEK: Obszar rewitalizacji w przestrzeni dzielnicy stanowi część z tzw. Obszaru „B” rewitalizacji, oraz służy do poprawy wizerunku sąsiedztwa osiedla. Postulowana jest poprawa jakości przestrzeni publicznych i zieleni. Wnioskowana jest na terenach dzielnicy, rewitalizacja w tym: Osiedla M. Skłodowskiej- Curie , rewitalizacja kwartału ulic Franciszkańska-Gdańska, na rzecz poprawy środowiska zamieszkania m.in. przez: tworzenie placów zabaw, podjazdów dla osób niepełnosprawnych, boisk, tworzenie skat parków. Celem wzmocnienia skali oddziaływania na poprawę jakości życia, dzięki działaniom w przestrzeni publicznej (projekt ZSM pt. kompleksowa rewitalizacja budynków i zdegradowanych terenów z uwzględnieniem elementów społecznych.

3.6.3 Skala i charakter potrzeb w dzielnicach bez dotychczasowej obszarowej rewitalizacji

W dzielnicach: **Grzybowice** (pow.: 536,1 ha, liczba osób: 2189), **Helenka** (pow.: 139,5 ha, liczba osób: 9911), **Rokitnica** (pow.: 607,6 ha, liczba osób: 14553), obszary pełnią funkcje: w większości zabudowy mieszkaniowej mieszanej : wielorodzinnej i jednorodzinnej z dużą ilością zieleni , w tym z terenami rolnymi, występują też usługi i tereny produkcyjne. W Grzybowicach prężnie rozwija się budownictwo jednorodzinne. Ważnym czynnikiem rozwoju na Helence były zakłady „MERA –ELZAB”, to także istotny zakład pracy

w dzielnicy. W Rokitnicy atrakcjami są dawna kolonia robotnicza "Ballestrema" i kompleks Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. Społeczność w dużym stopniu zaangażowana w sprawy działań na rzecz ładu przestrzennego i jakości życia.

W dzielnicy: **Mikulczyce** (pow.: 763,5 ha, liczba osób: 14127), dawnej wsi rycerskiej z 1311 r.. Przez stulecia głównym zajęciem mieszkańców było rolnictwo. Na jej obszarze znajdowały się 3 duże folwarki, dziś nieistniejące lub mocno przekształcone. Do najciekawszych obiektów należy dawny ratusz gminny przy ul. Tarnopolskiej oraz drewniany kościół Ewangelicko- Augsburski przy ul. Brygadzystów, umieszczony na Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego. Obecnie obszary pełnią funkcje: rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo -usługowe, sportowe, transportowe. W dzielnicy działa Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej w Mikulczycach. W 2014 roku z pomocy DPPS Mikulczyce skorzystało 599 rodzin. . Liczba osób bezrobotnych wzrasta i w 2013 r. wynosiła 796 osób . Wśród problemów dominowało: bezrobocie, ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-zawodowych, alkoholizm, niepełnosprawność.

Mieszkańcy w Mikulczycach , dzięki zrealizowanemu projektowi rekultywacji obszarów wzdłuż rzeki Bytomki zyskali nowe przestrzenie publiczne do wypoczynku na do niedawna zdegradowanych terenach. W sferze poprawy zdrowia mieszkańców dzielnicy przy ul. S. Moniuszki 104 planowana jest zmiana przeznaczenia zdegradowanego obiektu na obiekt opieki zdrowotnej, który zwiększy ofertę dostępu do świadczeń zdrowotnych, stworzy nowe miejsca pracy i będzie prowadził działalność na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W dzielnicy: **Maciejów** (pow.: 391,4ha, liczba osób: 3619) najbardziej na zachód położonej dzielnicy Zabrze, założonej w 1776 roku kolonii przez Macieja Wilczka , obszary obecnie pełnią funkcje: obszary pełnią funkcje: rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo-usługowe, sportowe.

Na terenie rejonu Maciejów znajdują się różnego typu zabudowania tj.:

- duże osiedla mieszkaniowe, wysokie budownictwo (11 piętrowe, 4 piętrowe) o wysokim standardzie mieszkaniowym (os. Curie-Skłodowskiej, ul. Franciszkańska, os. Hermisza, ul. Zaolziańska, Kotarbińskiego, Pokoju, Nad Kanałem, Łanowa, Grunwaldzka).

Administratorem budynków jest przede wszystkim Zabrzeńska Spółdzielnia Mieszkaniowa, Spółdzielnia Mieszkaniowa „Makoszowianka”, Agarex.

- niska zabudowa, prywatne domki jednorodzinne; tereny są bardzo ładnie zagospodarowane przez właścicieli posesji, ulice czyste, zadbane, dużo zieleni.

- stare budownictwo, kamienice, „familoki” o bardzo niskim standardzie mieszkaniowym, bez wygód, brak łazienek, w większości budynków WC na korytarzach, brak ciepłej wody, ogrzewane piecami węglowymi.

Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej Maciejów swoją działalnością obejmuje obszar liczący ok. 22 tys. osób. W 2014 r. ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało blisko 600 rodzin. Przybywa osób niepełnosprawnych i długotrwale chorych. Ciągłe rośnie liczba rodzin, gdzie przynajmniej jedna osoba będąca w wieku aktywności zawodowej i zdolna do podjęcia pracy pozostaje bez zatrudnienia.

Atrakcją Maciejowa jest kąpielisko leśne. Dzięki uporządkowaniu zdegradowanych terenów zielonych – obszar w Maciejowie nad rzeką Bytomką, mieszkańcy otrzymali przestrzenie na rodzinne spacerunki i miejsca do uprawiania sportu. Ważnym miejscem, koncentrującym życie w dzielnicy jest zrewitalizowany zabytkowy zespół „Szybu Maciej” z bogatą ofertą gastronomiczno-turystyczno-kulturalną.

W dzielnicy: **Zaborze Północ** (pow.: 292,5 ha, liczba osób: 16422), obejmuje tereny dawnej kolonii A założonej w 1869 r., Zaborza Wsi i Poręby. Największym zakładem przemysłowym w Zaborze jest Elektrociepłownia. Zabudowa dzielnicy jest różnorodna. Na terenie dzielnicy znajduje się nowe osiedle mieszkaniowe TBS. W większości to jednak stare budownictwo, z dużą liczbą lokali socjalnych. Na terenie dzielnicy występują tzw. blokowiska z zdegradowanymi przestrzeniami publicznymi. Atrakcją jest drewniany kościół pw. św. Jadwigi, umieszczony na Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego. Obszary pełnią funkcje: rekreacyjne, turystyczne, mieszkaniowe, handlowo – usługowe, sportowe, transportowe.

Dzielnicowy Punkt Pomocy Społecznej w Zaborze obejmuje obszar zamieszkały przez około 30 tys. (w tym Zaborze Południe). Ogółem w roku 2013 z pomocy Dzielnicowego Punktu Pomocy Społecznej w Zaborze skorzystało 518 rodzin. Duży odsetek stanowią rodziny niepełne – matki samotnie wychowujące dzieci. Uzyskane dane z MOPR i PUP wskazują na systematyczną poprawę sytuacji społecznej w dzielnicy Zaborze Północ.

W dzielnicy: **Zaborze Południe** (pow.:244,7 ha, liczba osób: 4446),obejmującej tereny dawnej kolonii B założonej w 1869 roku wokół ówczesnej kopalni węgla kamiennego” Królowa Luiza- Pole Wschodnie”, obecnie obszary pełnią funkcje: usługowe i mieszkaniowe, transportowe. Północnym skrajem dzielnicy biegnie odcinek Drogowej Trasy Średnicowej. W okolicach ulicy Jodłowej i Lompy odnotowuje się znaczne problemy społeczne.

W dzielnicy: **Osiedle Mikołaja Kopernia** (pow.: 493,4 ha, liczba osób: 4819), to duże osiedle mieszkaniowe, wybudowane w latach XX wieku na gruntach dawnego folwarku ”Neuhof ”. Na terenie dzielnicy przeważające funkcje to: mieszkaniowa, usługowa, sportu, zieleni. W południowej części znajduje się najmłodszy z zabrzańskich parków nazwany Parkiem im. Jana Pawła II. W okolicy parku znajduje się nowo wybudowany kryty basen. Istotnym miejscem dzielnicy jest Krzyż Papieski, przeniesiony po pielgrzymce Ojca Świętego do Polski w 1999r.

W dzielnicy: **Osiedle Młodego Górnika** (pow.: 183,7 ha, liczba osób: 1224), w przeważającym stopniu zabudowa mieszkaniowa, to wybudowane osiedle dla pracowników kopalni węgla kamiennego ”Pstrowski”, historycznie pamiętającej czasy od roku 1898.

W dzielnicach: **Makoszowy** (pow.: 880,3 ha, liczba osób: 2206), **Kończyc** (pow.: 194,8 ha liczba osób: 2190) i **Pawłowa** (pow.: 186, 4 ha, liczba osób: 2206).

Społeczność ma charakter hermetyczny. Tu też najlepiej rozwinięta jest pomoc społeczności lokalnej i widoczny system kontroli społecznej. Teren ten zamieszkują głównie byli górnicy lub osoby wciąż zatrudnione czy związane z kopalnią oraz ludzie starsi. Zabudowa przede wszystkim niska, z reguły dwupiętrowa z czerwonej cegły, w większości zadbana, budowana kiedyś na potrzeby rozwijającej się kopalni węgla kamiennego Makoszowy oraz tereny z zabudową jednorodziną.

WNIOSEK: W powyższych dzielnicach występują w różnym stopniu zjawiska społecznych problemów, w większości nie przekraczają progów granicznych. (źródło:dane Ewaluacja Lprom 2007-2015).

Zabrze znajduje na terenie głównej trasy Szlaku Architektury Drewnianej, z dwoma obiektami : drewnianym kościołem parafialnym pw. św. Jadwigi przy ul. Wolności 504 w dzielnicy Zaborze Północ i drewniany Kościół Ewangelicko-Augsburski przy ul. Brygadzystów w dzielnicy Mikulczyce. W pozostałych dzielnicach występują też niejednokrotnie obiekty, które objęto ochroną przez wpisanie do wojewódzkiego rejestru

zabytków lub do gminnej ewidencji zabytków. Rola tych obiektów ma różne znaczenie, jednak nie może kwalifikować jedynie obiektów do obszarowej rewitalizacji. Rewitalizacji rozumianej, jako wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością. Obszarowe ujęcie rewitalizacji jest wnioskowane też w Mikulczycach, ze względu na wzrastające problemy społeczne i zdrowotne .

Tereny wzdłuż rzeki Bytomki, meandrującej od dzielnicy: Biskupice do Maciejowa, z uwagi na rosnącą społeczną potrzebę wydzielenia przestrzeni publicznej, celem stworzenia spinającego przestrzeń miasta - atrakcyjnego miejsca aktywności społecznej, szlaku pieszo-rowerowego, łączącego obiekty turystyki tzw. „ANKRA „ (tł.: kotew: wiązanie stalowe wzmacniające budowlę, charakterystyczne dla tradycyjnej zabudowy śląska) wyznacza się do obszarowego ujęcia rewitalizacji.

Wnioskowana jest też na terenach dzielnicy Zaborze Północ , rewitalizacja na rzecz poprawy środowiska zamieszkania m.in.: tworzenie placów zabaw, podjazdów dla osób niepełnosprawnych, boisk, tworzenie skat parków, celem wzmocnienia skali oddziaływania na poprawę jakości życia dzięki działaniom w przestrzeni publicznej (projekt ZSM pt. kompleksowa rewitalizacja budynków i zdegradowanych terenów z uwzględnieniem elementów społecznych.)

Na terenie dzielnicy Zaborze Południe z uwagi na wzrost problemów społecznych postuluje się o wzmocnienie działań w zakresie społeczno- gospodarczej rewitalizacji.

W przyszłości z pośród wymienionych dzielnic , z uwagi na restrukturyzację Kopalni Makoszowy eskalacją problemów może najbardziej być zagrożona dzielnica Makoszowy

3.7 Potencjał kulturowego dziedzictwo obszarów zdegradowanych lub przemysłowych

Bogate dziedzictwo kulturowe jest jednym z atutów miasta Zabrze. Dzięki obiektom, które mocno zaznaczają się na Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, Zabrze : to rozpoznawalne miejsce nie tylko w skali regionu. Atrakcją są : Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego Guido w dzielnicy Guido, Skansen Górniczy Królowa Luiza i Muzeum Górnictwa Węglowego w dzielnicy Centrum Południe, Szyb Maciej w dzielnicy Maciejów

wraz z ofertą Kopalni Sztuki w budynkach po dawnej kopalni Ludwik w dzielnicy Mikulczyce. Ważnym elementem podziemnej infrastruktury miasta: w dzielnicy Centrum Południe i dzielnicy Centrum Północ jest Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna z 1799 r. , która kiedyś odwadniała kopalnie i służyła do spławiania z podziemi na powierzchnię łodzi wypełnionych węglem, który następnie Kanałem Kłodnickim wędrował do Królewskiej Odlewni Żelaza w Gliwicach. W dzielnicy Centrum Południe do rozpoznawalnych miejsc w przestrzeni miasta z charakterystycznymi dominantami w postaci wież zaliczają się: obszar po dawnej rzeźni z 1900 r. i wieża wędzarni w rejonie ulicy Szczęść Boże oraz okolice wieży wodnej przy ul. Zamoyskiego 1a. Interesującą dominantą jest też wieża kominowa Państwowego Szpitala Klinicznego nr 1 przy ul. 3-go Maja 13-15 czy dominująca jeszcze nad krajobrazem w dzielnicy Centrum Północ, wieża wodna na terenach Huty Zabrze SA., w rejonie ulicy Hagera .

Szlak Zabrzeńskich Zabytków Techniki uzupełniają XIX- wieczne osiedla górnicze: Borsiga w dzielnicy Biskupice, Ballestrema w dzielnicy Rokitnica i Zandka (Donnersmarcka) w dzielnicy Zandka.

Priorytetowym projektem zmierzającym do uruchomienia jest oddanie do użytku Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej. (*Sztolnia po 1799 r. odwadniała kopalnie i służyła do spławiania z podziemi na powierzchnię łodzi wypełnionych węglem, który następnie Kanałem Kłodnickim wędrował do Królewskiej Odlewni Żelaza w Gliwicach.*), która jest jednym z elementów priorytetowego projektu rewitalizacji, tworzonego w Zabrzu: Europejskiego Ośrodka Kultury Technicznej Turystyki Przemysłowej.

3.8 Skala zdiagnozowanych potrzeb

Na podstawie przeprowadzonych analiz i wniosków sporządzono mapę z terenami mającymi cechy obszarów zdegradowanych, która obrazuje stan terenów pod względem potrzeb scharakteryzowanych w następujących strefach:

- Strefa przestrzenno- funkcjonalna

stany kryzysowe:

- częściowy brak ładu, estetyki w strukturze urbanistyczno-architektonicznej i postrzegania wartości krajobrazu,

- postępująca degradacja, niski poziom efektywności energetycznej budynków,
- w przeważającej części zużycie techniczne przestrzeni publicznych,
- przestrzenie publiczne, w tym wewnątrz kwartałowe w dużym stopniu bez odpowiednich rozwiązań: dostosowania dla osób zagrożonych wykluczeniem (osób starszych, niepełnosprawnych, osób z małymi dziećmi itp..) oraz rozwiązań parkowania i komunikacji.
- brak przestrzeni publicznych, służących do aktywności społecznej i poprawy jakości zdrowia (systemu dróg rowerowych i pieszych, rekreacyjnych, zorganizowanych szlaków turystycznych z odpowiednią infrastrukturą)
- Strefa gospodarczo-społeczna

stany kryzysowe:

- niski udział małych i średnich przedsiębiorstw- MŚP,
- deficyt infrastruktury społeczno-socjalnej,
- bezrobocie
- Strefa środowiskowa

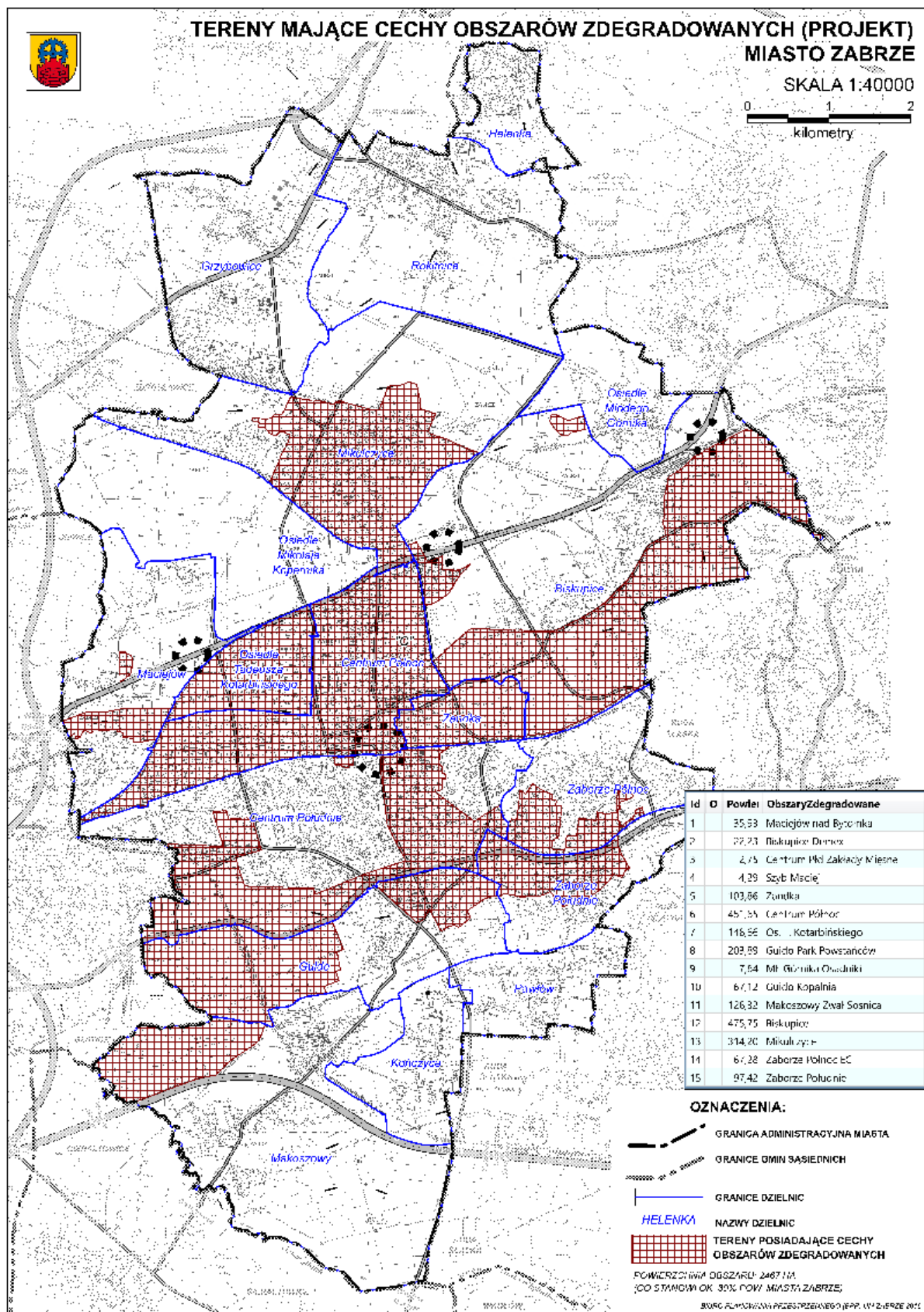
stany kryzysowe:

- brak lub zdegradowane tereny zieleni (wypoczynku, rekreacji, placów zabaw, itp...)
- uciążliwości środowiskowe (brak miejsc do parkowania, hałas, zła organizacja ruchu itp...)

Powierzchnia obszarów o cechach zdegradowanych wynosi : 2467 ha , co stanowi ok. 30% pow. Miasta Zabrze.

(Uwaga: Możliwa powierzchnia obszarów rewitalizacji na lata 2015-2020 wg. Wytycznych do rewitalizacji , to 30% liczby mieszkańców z całej gminy i do 20% powierzchni obszaru gminy- w Zabrzu to około 1608 ha .) W Rozdziale IV określa się zasady wyznaczenia zakresu obszarów do rewitalizacji wskazanych z pośród terenów o cechach zdegradowanych.

Mapa.... z terenami mającymi cechy obszarów zdegradowanych



Rozdział IV. Zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji.

4.1 Kierunki kształtowania rewitalizacji Miasta Zabrze

- Wpływ na zakres planowania przestrzennego, w tym rewitalizacji ma demografia.

W Zabrzu osób w wieku produkcyjnym, co roku ubywa. Wzrasta udział osób w wieku poprodukcyjnym o znacznym współczynniku feminizacji. Przewiduje się, że spadek liczby mieszkańców Zabrze będzie znaczny – w 2030r. będzie ona niższa, aż o 30,6% w stosunku do 2005r. Duży wpływ na zmniejszenie liczby ludności będzie miał: spadek dzietności kolejnych roczników oraz ujemne saldo migracji.

- W nowej perspektywie lat 2015-2020 wg. wytycznych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju: rewitalizacja, dotyczy najbardziej zdegradowanych obszarów w gminie, gdzie skala problemów zjawisk kryzysowych jest największa, priorytetem jest koncentracja. Powierzchnia obszarów do rewitalizacji przyjęto do 20% pow. obszaru gminy, w tym obejmujących do 30% liczby mieszkańców z całej gminy. W przypadku innych uzasadnionych potrzeb wartości mogą ulegać zmianie.
- Celem rewitalizacji jest odzyskanie (lub pozyskanie) dla potrzeb społeczności obszarów (przestrzeni) zdegradowanych lub przeżywających kryzys. Prawdziwa i skuteczna rewitalizacja wytwarza przestrzeń społecznie odpowiedzialną. Przywraca i nadaje jej sens kulturowy i społecznie konstruktywne funkcje, umożliwiając aktywne zaangażowanie wielosektorowych podmiotów w realizację tych funkcji. Rewitalizacja bez udziału czynnika społecznego nie istnieje, ponieważ demokratyczny charakter organizacji życia publicznego i jego współczesne aspiracje obywatelskie determinują konieczność uspołecznienia i demokratyzacji procesów rewitalizacji przestrzeni miejskiej. Istotnym jest, by mieszkańcy – obywatele byli nie tylko użytkownikami i „konsumentami” przestrzeni urbanistycznej i społecznej, ale jej odpowiedzialnymi, przedsiębiorczymi kreatorami i właścicielami w możliwie jak najszerszym zakresie.

Tabela: Struktura wydatków na zadania realizowane w ramach polityki społecznej- miasta Zabrze na prawach powiatu.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2014		2015 POTRZEBY		2016 POTRZEBY	
	kwota	%	kwota	%	kwota	%
Ogółem wydatki	130 093 886	100	132 847 257	100	134 368 519	100

Ochrona zdrowia	3 429 000	3	3 429 000	3	3 430 000	3
Pomoc społeczna	119 262 270	90	119 262 270	90	118 924 350	89
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	7 355 987	5	7 355 987	6	9 014 169	7
Edukacyjna opieka wychowawcza	2 800 000	2	2 800 000	2	3 000 000	2

% udział w wydatkach ogółem. Źródło: Ocena pomocy społecznej za 2014r. dla Miasta Zabrze. MOPR ZABRZE.

- Powierzchnia obszarów do rewitalizacji Miasta Zabrze w latach 2007-2015, powierzchnie obszarów rewitalizacji wynosiła: 373.88 ha, co stanowiło 4,65 % powierzchni Miasta Zabrze; Obszar rewitalizowany zamieszkiwało 31 928 osób (2009r.) (Źródło: LPRM Miasta Zabrze 2007-2015)

wskazana możliwa powierzchnia obszarów rewitalizacji na lata 2015-2020, do około 20% z powierzchni 8040 ha - obszaru gminy, tj. do około 1608 ha, w tym, obejmujących do około 30% z 177 574 - liczby mieszkańców z całej gminy, tj.: do około 53 272 osób (2014r.)

4.2 Kryteria wyznaczania obszarów rewitalizacji Miasta Zabrze

Za obszary kwalifikujące się, jako obszary zdegradowane oraz wymagające rewitalizacji i wsparcia uznano te, dla których w wyniku przeprowadzonej analizy na podstawie dokumentu Ewaluacji LPRM oraz sprawozdania MOPR i raportów Zabrzeńskiego Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości, wartości wskaźników są :

większe niż wartość referencyjna:

- udziału długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym;
- wskaźnika osób pobierających zasiłki /1000 mieszkańców;
- zasobu zabudowy przed 1989r. (liczby budynków wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków);

mnijšie od wartości referencyjnej :

- % udziału obszaru rewitalizacji w całości obszaru gminy ;
- % udziału liczby mieszkańców rewitalizacji w ogóle mieszkańców gminy;
- Liczba podmiotów gospodarczych na 100 osób

4.3 Scenariusze wyznaczania obszarów rewitalizacji Miasta Zabrze

Propozycja 1

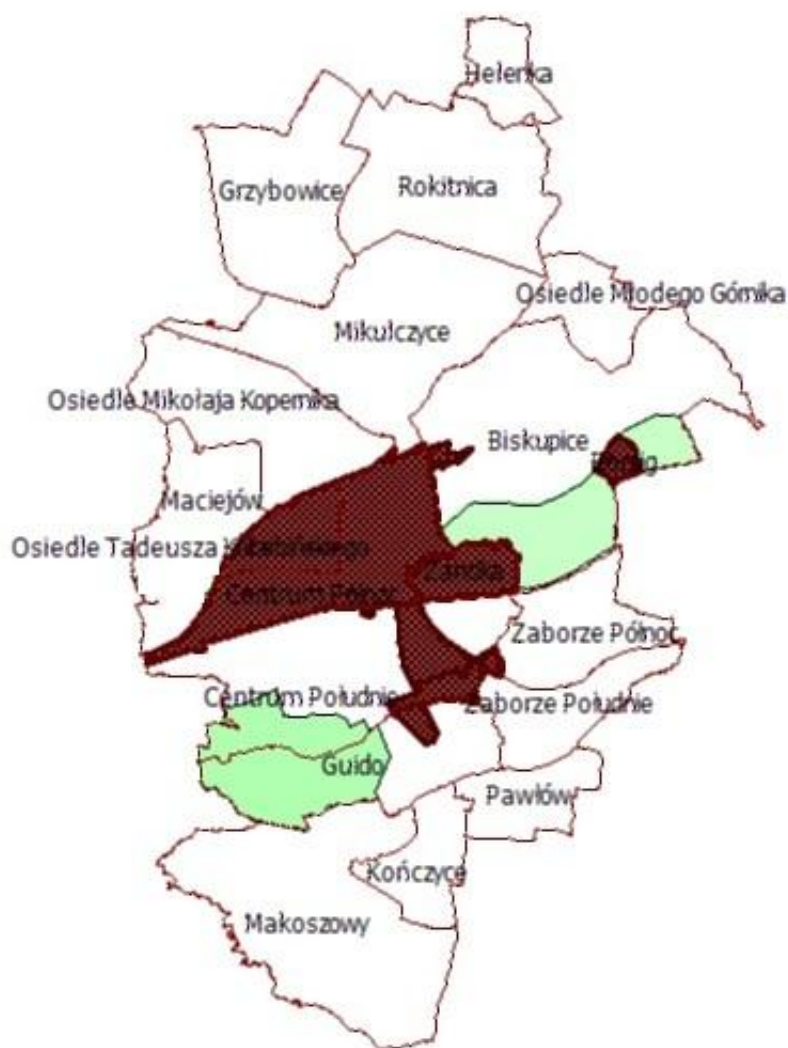
Powierzchnia rewitalizacji: 1511,87 ha

/813,59 ha+ 375,01 ha - obszar rzeki Bytomki po odliczeniu innych obszarów rewitalizacji w ich zakresie+ 323,18 ha-Park leśny Powstańców Śląskich /

Dzielnice, w których wyznacza się obszary rewitalizacji:

Centrum Północ, Centrum Południe, Guido, Zandka, Biskupice,

Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego,



Rysunek obszarów rewitalizacji propozycja 1

OBSZARY REWITALIZACJI:

- **OBSZAR A/** *uwzględnia kontynuację już rozpoczętych działań rewitalizacyjnych/*
W DZIELNICY CENTRUM POŁUDNIE, CENTRUM PÓŁNOC/(pow.: 33,17 ha)
- **Obszar OSIEDLA BORSIG /** *uwzględnia potrzebę kontynuacji dalszych działań na rzecz ochrony*
dziedzictwa historycznego osiedla / W DZIELNICY BISKUPICE /
(pow.: 25, 10 ha)
- **OBSZAR KWARTAŁU BRONIEWSKIEGO-POŚPIECHA /** *uwzględnia wniosek ZSM z proj.*
Kompleksowej rewitalizacji budynków i zdegradowanych terenów z uwzględnieniem elementów
społecznych/ uwzględnia wnioski dot. ochrony wieży wodnej przy
*ul. Zamoyskiego /W DZIELNICY CENTRUM POŁUDNIE /***(pow.: 54,15 ha)**
- **Obszar DZIELNICY ZANDKA/** *uwzględnia potrzebę kontynuacji dalszych działań na rzecz*
rewitalizacji osiedla/(pow.: 103,90 ha)
- **OBSZAR DZIELNICY CENTRUM PÓŁNOC / W TYM OBSZAR B + OBSZAR C,**
uwzględnia kontynuację już rozpoczętych działań rewitalizacyjnych /(pow.: 451,60 ha)
- **OBSZAR OSIEDLA TADEUSZA KOTARBIŃSKIEGO/** *uwzględnia wniosek ZSM z proj.*
Kompleksowej rewitalizacji budynków i zdegradowanych terenów z uwzględnieniem elementów
społecznych/(pow.: 148,70 ha)
- **OBSZAR TZW. MATEJKI / PARKU KULTUROWEGO (pow.: 43,10 ha)**
- **OBSZAR PO DAWNEJ RZEŹNI W REJONIE ULICY SZCZĘŚĆ BOŻE /** *uwzględnia*
inicjatywę przedsiębiorców na rzecz ożywienia zdegradowanego terenu /
W DZIELNICY CENTRUM POŁUDNIE / (pow.: 2,05 ha)
- **OBSZAR PO DAWNEJ KOPALNI CONCORDII I LUDWIKA /** *uwzględnia inicjatywę*
przedsiębiorców na rzecz ochrony dziedzictwa przemysłowego, kultury i aktywności społecznej
/W DZIELNICY BISKUPICE /(pow.: 11,74 ha)
- **OBSZAR PARKU LEŚNEGO IM. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH / W DZIELNICY CENTRUM**
POŁUDNIE/*uwzględnia inicjatywę społeczną Budżetu partycypacyjnego/(pow.: 323,18 ha)*

OBSZARY PRIORYTETOWE:

- **OBSZARY EUROPEJSKIEGO OŚRODKA KULTURY TECHNICZNEJ I TURYSTYKI**
PRZEMYSŁOWEJ / *w tym obszar dotychczasowych obszarów priorytetowych nr. 2 i 4/*
uwzględnia wnioski utworzenia parku kulturowego czy strefy rewitalizacji terenów
zdegradowanych oraz kontynuację już rozpoczętych działań rewitalizacyjnych //

(pow.: 32.18 ha , w części naziemnej)
- **OBSZARY WZDŁUŻ RZEKI BYTOMKI /***bez obszaru w dzielnicy Maciejów z uwagi na*
wykonane prace w latach 2014 , uwzględnia natomiast wnioski poprawy jakości środowiska i
ochrony ,w tym m.in. terenu z ruinami spichlerza przy ul. Trębackiej oraz kontynuację
rekultywacji obszarów wzdłuż rzeki Bytomki / (pow.: 543, 60 ha
(bez części w Maciejowie), w tym: część Dzielnicy Centrum Północ i Osiedla Kotarbińskiego

o pow.: ok. 67,70 ha, Dzielnica ZANDKA pow.:103,90 ha, część obszaru A o pow.: 14,99 ha oraz Osiedle Borsig o pow.: 25,1 ha) razem pow. ok. 211,69 : ha/

Uzasadnienie:

Propozycja nr 1, to odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby, potencjał rozwojowy terenów przemysłowych oraz inicjatywy społeczne i wnioski inwestorów.

Celem jest wzmocnienie potencjału, różnych instytucji i prywatnych podmiotów (w tym możliwości pozyskania środków unijnych na rzecz zrównoważonej odnowy miasta) , dążących do ożywienia gospodarczego i społecznego, a także poprawy warunków środowiska terenów zdegradowanych miasta Zabrze.

Propozycja 1

Tabela: Dane liczbowe i wskaźniki. Mierniki raportowania zmian jakościowych obszarów rewitalizacji.

Mierniki i wskaźniki	Obszar rewitalizacji	Udział % w całości obszaru gminy lub w ogóle mieszkańców gminy	Miasto Zabrze	Wartość referencyjna
Powierzchnia w km ²	15,12 km²	18,8 % < 20%	80,4 km ²	20%
Powierzchnia przestrzeni publicznych w km ² (park Powstańców Śląskich i obszar rzeki Bytomki)	8.66 km ² /3,23 km ² (obszar parku) + 5,43 km ² (obszar Bytomki bez obszaru w MACIEJOWIE, w tym obszar rewitalizacji Dzielnicy Zandka, części dzielnicy Osiedla Kotarbińskiego i Centrum Północ oraz Borsig)/	10,8%	-	-
Gęstość zaludnienia na km ² w 2014 r.	-	-	2265 mieszkańców / km ²	-
Liczba mieszkańców	do 53 272	do 30%	177 574 osób	30%

Wzrost/ spadek liczby mieszkańców 2009 -2014	spadek liczby mieszkańców	-	Spadek liczby ludności 178 656 (2009) 177 574 (2014)	-
Liczba ośrodków społeczno – socjalnych*	4 (1 noclegownia, 1 świetlica środowiskowa 1 DPSP, 1 ogrzewalnia)	25%	16	-
Wzrost/ spadek liczby osób bezrobotnych 2009 -2014	wzrost	-	-	-
Wzrost/ spadek liczby świadczeń MOPR 2013 -2014	-	-	10 506 (2013) 10 444 (2014) spadek	-
Wskaźnik osób pobierających zasiłki /1000 mieszkańców	53/1000	-	54/1000	52/1000
Wzrost/ spadek wartości % wskaźnika udziału osób długotrwale korzystających ze świadczeń w ogólnej liczbie świadczeniobiorców 2011-2014	wzrost oczekiwań pomocy	-	39% (2011) 54% (2014) wzrost	-
Wzrost/ spadek wartości % wskaźnika pomocy pieniężnej 2011-2014	wzrost	-	36% (2011) 88% (2014) wzrost	-
Wskaźnik zaspokojenia potrzeb miejsc w mieszkaniach chronionych 2012- 2014	wzrost potrzeb	-	100% (2012) 70% (2014) Spadek zaspokojenia potrzeb	-
Zasób zabudowy przed 1989r.	96	-	-	88
Obszary konserwatorskie rejestrowe tak/ nie	tak	-	tak	-

Liczba dominant krajobrazowych / miejsca o szczególnej wartości historycznej	7 dominant	-	tak	-
Pomniki przyrody i strefy chronione tak/ nie	tak	-	tak	-
Emitory zanieczyszczeń tak/ nie	tak	-	tak	-
Obszary oddziaływania górniczego	Złoże Zabrze-Bielszowice WK+M OG ZABRZE I (teren pd.-wsch. obszaru rewitalizacji z wyjątkiem osiedla Borsig) Złoże Sośnica WK+M OG SOŚNICA (teren parku)	-	tak	-
Liczba istotnych ośrodków kultury w skali miasta i regionu	5 /Filharmonia Zabrzeńska, Teatr Nowy, Muzeum Miejskie, Miejski Ośrodek Kultury Muzeum Górnictwa Węglowego/	83%	6 /Filharmonia Zabrzeńska, Teatr Nowy, Muzeum Miejskie, Miejski Ośrodek Kultury Muzeum Górnictwa Węglowego, Dom Muzyki i Tańca/	-
Liczba podmiotów gospodarczych na 100 osób/ liczba podmiotów zarejestrowanych	-	-	- 12 309	9,1
Inne dane:				

* ośrodki społeczno- socjalne: DPPS, domy środowiskowe, noclegownie, ogrzewalnie, świetlice środowiskowe

Propozycja 2

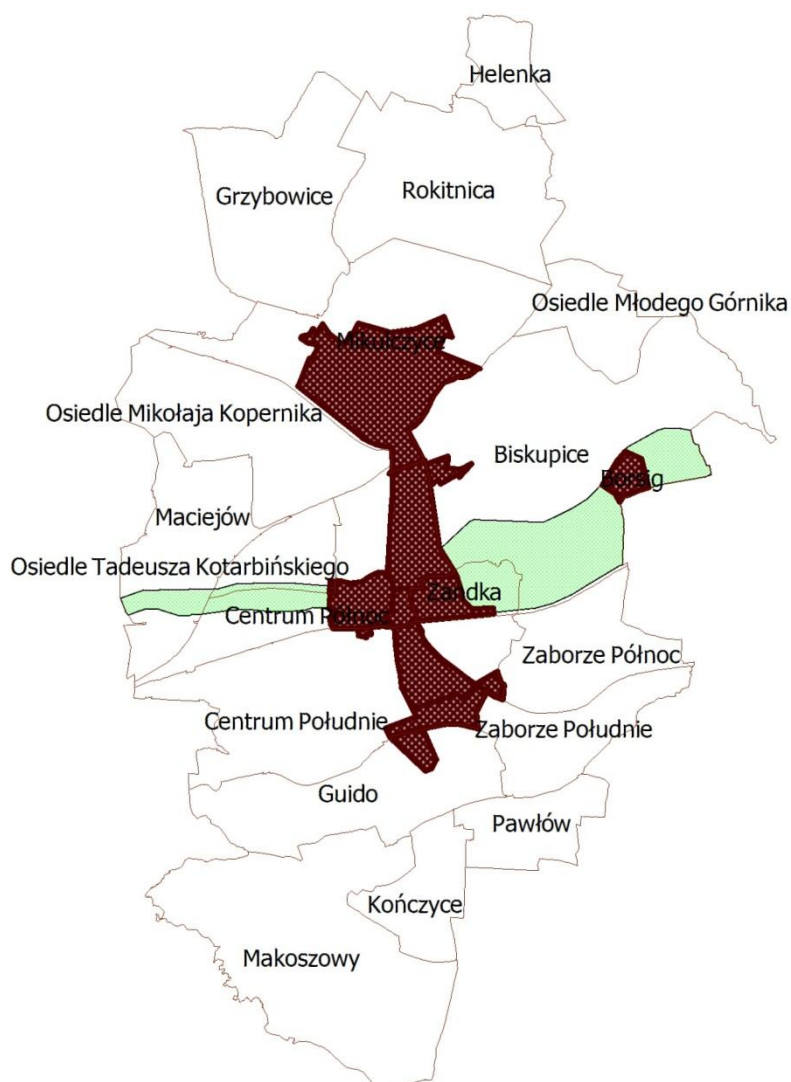
Powierzchnia rewitalizacji: 1156, 23 ha

/701,13 ha+ 455.10 ha - obszar rzeki Bytomki po odliczeniu innych obszarów rewitalizacji w ich zakresie /

Dzielnice, w których wyznacza się obszary rewitalizacji:

Mikulczyce, Centrum Północ, Centrum Południe, Guido, Zandka, Biskupice,

Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego, Maciejów.



Rysunek obszarów rewitalizacji propozycja 2

OBSZARY REWITALIZACJI:

- Obszar OSIEDLA ZANDKA (pow.: 37,13 ha)
- Obszar OSIEDLA BORSIG (pow.: 25, 10 ha)
- OBSZAR KWARTAŁU BRONIEWSKIEGO-POŚPIECHA (pow.: 54,15 ha)

- OBSZAR A (pow.: 33,17 ha)
- OBSZAR B (pow.: 59, 27 ha)
- OBSZAR C (pow.: 119,44 ha)

- OBSZAR W DZIELNICY MIKULCZYCE / (pow.: 283,80 ha)
- OBSZAR TZW. MATEJKI / PARKU KULTUROWEGO (pow.: 43,10 ha)
- OBSZAR TZW. KOPALNI LUDWIK/ KOPALNIA SZTUKI/(pow.: 11,74 ha)
- OBSZAR DAWNYCH ZAKŁADÓW MIĘSNYCH(pow.: 2,05 ha)

OBSZARY PRIORYTETOWE:

- OBSZARY EUROPEJSKIEGO OŚRODKA KULTURY TECHNICZNEJ I TURYSTYKI PRZEMYSŁOWEJ / w tym obszar dotychczasowych obszarów priorytetowych nr. 2 i 4/(**pow.: 32.18 ha** , w części naziemnej)
- OBSZARY WZDŁUŻ RZeki BYTOMKI (**pow.: 586,70 ha** , w tym: część obszaru rewitalizacji A,B, C, Osiedle ZANDKA, razem pow. ok. : 106,50 ha oraz Osiedle Borsig o pow.: 25,1 ha)

Uzasadnienie:

Propozycja nr 2, to odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby w dzielnicy Mikulczyce, (w tym wniosek MOPR) i kontynuacja zrównoważonej odnowy centrum miasta wraz z wyznaczeniem nowych terenów, scalających rewitalizację w system połączeń obszarowych.

Celem jest podjęcie działań na rzecz społeczności dzielnicy Mikulczyce w sferze ekonomii społecznej, kultury i zdrowia. To także kontynuacja działań w centrum miasta w zakresie budowania nowych relacji na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców Zabrza i rozwoju Europejskiego Ośrodka Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej.

Propozycja 2

Tabela: Dane liczbowe i wskaźniki. Mierniki raportowania zmian jakościowych obszarów rewitalizacji.

Mierniki i wskaźniki	Obszar rewitalizacji	Udział % w całości obszaru gminy lub w ogóle mieszkańców gminy	Miasto Zabrze	Wartość referencyjna
Powierzchnia w km2	11,56 km2	14,4% < 20%	80,4 km2	20%
Powierzchnia przestrzeni publicznych w km2 (tzw. ANKER- bulwary- obszar rzeki Bytomki)	5,86 km2 (w tym obszary rewitalizacji części A, B, C oraz Osiedla Zandka i Borsig)	7,3%	-	-
Gęstość zaludnienia na km 2 w 2014 r.	-	-	2265 mieszkańców /km2	-
Liczba mieszkańców	ok. 46 055	26% <30%	177 574 osób	30%
Wzrost/ spadek liczby mieszkańców 2009-2014	spadek liczby mieszkańców	-	Spadek liczby ludności 178 656 (2009) 177 574 (2014)	-
Liczba ośrodków społeczno - socjalnych*	3 (1ogrzewalnia, 1DPPS 1światlica środowiskowa)	18,8%	16	-
Wzrost/ spadek liczby osób bezrobotnych 2009-2014	wzrost	-	-	-
Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób	wzrost	-	-	3,7

w wieku produkcyjnym				
Wzrost/ spadek liczby świadczeń MOPR 2013-2014	-	-	10 506 (2013) 10 444 (2014) spadek	-
Wskaźnik osób pobierających zasiłki /1000 mieszkańców	54/1000	-	54/1000	52/1000
Wzrost/ spadek wartości % wskaźnika udziału osób długotrwale korzystających ze świadczeń w ogólnej liczbie świadczeniobiorców 2011-2014	wzrost	-	39% (2011) 54% (2014) wzrost	-
Wzrost/ spadek wartości % wskaźnika pomocy pieniężnej 2011-2014	wzrost oczekiwań pomocy	-	36% (2011) 88% (2014) wzrost	-
Wskaźnik zaspokojenia potrzeb miejsc w mieszkaniach chronionych 2012- 2014	wzrost potrzeb	-	100% (2012) 70% (2014) Spadek zaspokojenia potrzeb	-
Zasób zabudowy przed 1989r.	96	-	-	88
Obszary konserwatorskie rejestrowe tak/ nie	tak	-	tak	-
Liczba dominant krajobrazowych /miejsca o szczególnej wartości historycznej	8 dominant	-	tak	-
Pomniki przyrody i strefy chronione tak/ nie	tak	-	tak	-

Emitory zanieczyszczeń tak/ nie	tak	-	tak	-
Obszary oddziaływania górniczego	Złoże Zabrze- Bielszowice WK+M OG ZABRZE I (teren pd.-wsch. obszaru rewitalizacji z wyjątkiem osiedla Borsig i Mikulczyc)	-	tak	-
Liczba istotnych ośrodków kultury w skali miasta i regionu	5 /Filharmonia Zabrzeńska, Teatr Nowy, Muzeum Miejskie, Miejski Ośrodek Kultury Muzeum Górnictwa Węglowego/	83%	6 /Filharmonia Zabrzeńska, Teatr Nowy, Muzeum Miejskie, Miejski Ośrodek Kultury Muzeum Górnictwa Węglowego, Dom Muzyki i Tańca/	-
Liczba podmiotów gospodarczych na 100 osób/ liczba podmiotów zarejestrowanych	-	-	- 12 309	9,1
Inne dane:				

* ośrodki społeczno- socjalne: DPPS, domy środowiskowe, noclegownie, ogrzewalnie, świetlice środowisko

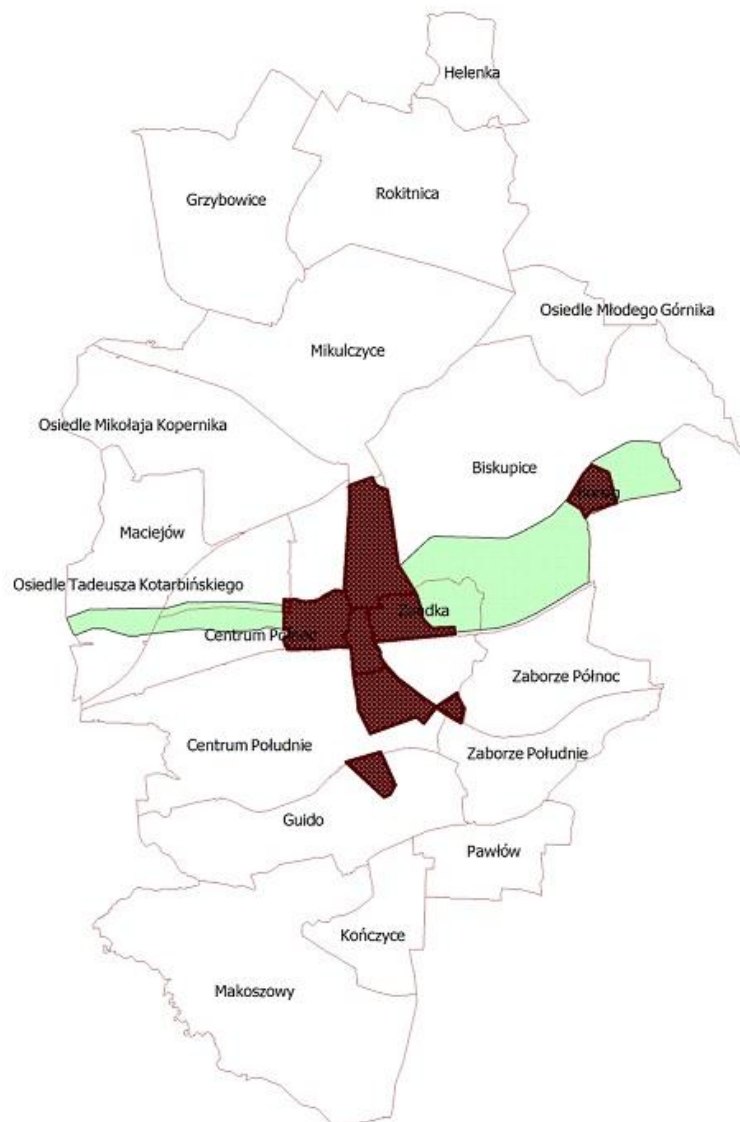
Propozycja 3

Powierzchnia rewitalizacji: 815,32 ha

/360.22 ha+ 455.10 ha - obszar rzeki Bytomki po odliczeniu innych obszarów rewitalizacji w ich zakresie /

Dzielnice, w których wyznacza się obszary rewitalizacji:

Centrum Północ, Centrum Południe, Guido, Zandka, Biskupice,
Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego, Maciejów.



Rysunek obszarów rewitalizacji propozycja 3

OBSZARY REWITALIZACJI:

- Obszar OSIEDLA ZANDKA (pow.: 37,13 ha)
- Obszar OSIEDLA BORSIG (pow.: 25, 10 ha)
- OBSZAR KWARTAŁU BRONIEWSKIEGO-POŚPIECHA (pow.: 54,15 ha)

- OBSZAR A (pow.: 33,17 ha)
- OBSZAR B (pow.: 59, 27 ha)
- OBSZAR C (pow.: 119,44 ha)

- OBSZARY WZDŁUŻ RZEKI BYTOMKI (pow.: 586, 70 ha , w tym: część obszaru rewitalizacji A,B, C, Osiedle ZANDKA, razem pow. ok. : 106,50 ha oraz Osiedle Borsig o pow.: 25,1 ha)

OBSZARY PRIORYTETOWE:

- OBSZARY EUROPEJSKIEGO OŚRODKA KULTURY TECHNICZNEJ I TURYSTYKI PRZEMYSŁOWEJ / w tym obszar dotychczasowych obszarów priorytetowych nr. 2 i 4/(**pow.: 32.18 ha** , w części naziemnej)

Uzasadnienie:

Propozycja nr 3, to kontynuacja rewitalizacji rozpoczętej w latach 2007-2015 w Zabrze.

Celem jest podjęcie kolejnych działań na rzecz satysfakcji społecznej z poziomu kształtowania ładu przestrzennego centrum miasta i warunków do osiągnięcia aktywności społecznej i poprawy zdrowia mieszkańców Zabrze.

Propozycja 3

Tabela: Dane liczbowe i wskaźniki. Mierniki raportowania zmian jakościowych obszarów rewitalizacji.

Mierniki i wskaźniki	Obszar rewitalizacji	Udział % w całości obszaru gminy lub w ogóle mieszkańców gminy	Miasto Zabrze	Wartość referencyjna
Powierzchnia w km2	8,15 km2	10,1 % < 20%	80,4 km2	20%
Powierzchnia przestrzeni publicznych w km2 (tzw. ANKER- bulwary- obszary rzeki Bytomki)	5,86 km2 (w tym pow. obszarów rewitalizacji części A, B, C oraz Osiedla Zandka i Borsig)	7,3 %	-	-
Gęstość zaludnienia na km2 w 2014 r.	-	-	2265 mieszkańców / km2	-
Liczba mieszkańców	ok. 31 928	18 % < 30%	177 574 osób	30%
Wzrost/ spadek liczby mieszkańców 2009 -2014	spadek liczby mieszkańców	-	Spadek liczby ludności 178 656 (2009) 177 574 (2014)	-
Liczba ośrodków społeczno - socjalnych*	2 (logrzewalnia, 1światlica środowiskowa)	12,5%	16	-
Wzrost/ spadek liczby osób bezrobotnych 2009-2014	wzrost	-	-	-
Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	wzrost	-	-	3,7
Wzrost/ spadek liczby świadczeń MOPR 2013-2014	-	-	10 506 (2013) 10 444 (2014) spadek	-
Wskaźnik osób pobierających	54/1000	-	54/1000	52/1000

zasiłki /1000 mieszkańców				
Wzrost/ spadek wartości % wskaźnika udziału osób długotrwale korzystających ze świadczeń w ogólnej liczbie świadczeniobiorców 2011-2014	wzrost	-	39% (2011) 54% (2014) wzrost	-
Wzrost/ spadek wartości % wskaźnika pomocy pieniężnej 2011-2014	wzrost oczekiwań pomocy	-	36% (2011) 88% (2014) wzrost	-
Wskaźnik zaspokojenia potrzeb miejsc w mieszkaniach chronionych 2012- 2014	wzrost potrzeb	-	100% (2012) 70% (2014) Spadek zaspokojenia potrzeb	-
Zasób zabudowy przed 1989r.	96	-	-	88
Obszary konserwatorskie rejestrów tak/ nie	tak	-	tak	-
Liczba dominant krajobrazowych / miejsca o szczególnej wartości historycznej	5 dominant	-	tak	-
Pomniki przyrody i strefy chronione tak/nie	tak	-	tak	-
Emitory zanieczyszczeń tak/ nie	tak	-	tak	-
Obszary oddziaływania górniczego	Złoże Zabrze- Bielszowice WK+M OG ZABRZE I (teren pd.-wsch. obszaru rewitalizacji z wyjątkiem osiedla Borsig)	-	tak	-
Liczba istotnych ośrodków kultury w skali miasta i	5 /Filharmonia Zabrzeńska,	83%	6 /Filharmonia	-

regionu	Teatr Nowy, Muzeum Miejskie, Miejski Ośrodek Kultury Muzeum Górnictwa Węglowego/		Zabrzeńska, Teatr Nowy, Muzeum Miejskie, Miejski Ośrodek Kultury Muzeum Górnictwa Węglowego, Dom Muzyki i Tańca/	
Liczba podmiotów gospodarczych na 100 osób/ liczba podmiotów zarejestrowanych	-	-	- 12 309	9,1
Inne dane:				

* ośrodki społeczno- socjalne: DPPS, domy środowiskowe, noclegownie, ogrzewalnie, świetlice środowiskowe

Propozycja 4

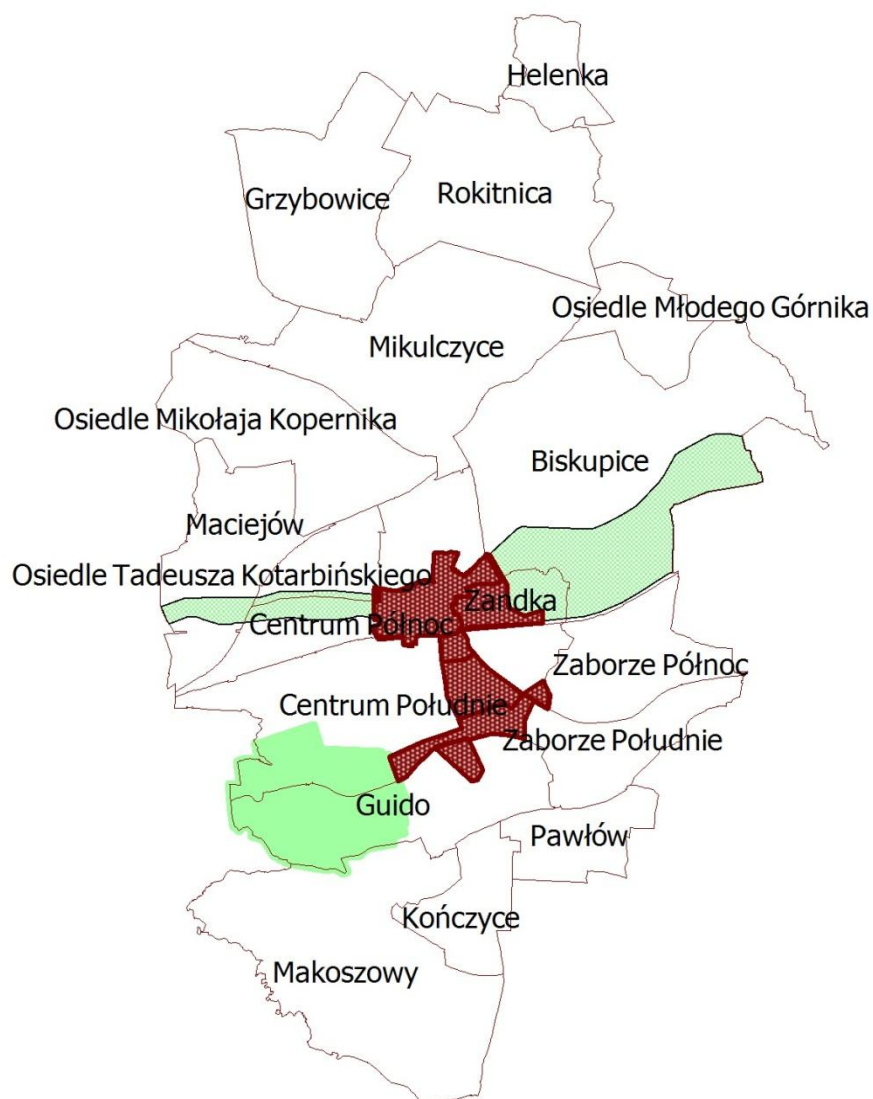
Powierzchnia rewitalizacji: 1071,61 ha

/631,75ha (w tym park)+ 439.90 ha - obszar rzeki Bytomki po odliczeniu innych obszarów rewitalizacji w ich zakresie/

Dzielnice, w których wyznacza się obszary rewitalizacji:

Centrum Północ, Centrum Południe, Guido, Zandka, Biskupice,

Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego, Maciejów.



Rysunek obszarów rewitalizacji propozycja 4

OBSZARY REWITALIZACJI:

- Obszar OSIEDLA ZANDKA (**pow.: 37,13 ha**)
- OBSZARY Kopalni GUIDO/ w tym obszarów priorytetowych nr. 2 /(**pow.: 19,92 ha** , w części naziemnej)
 - OBSZARY WZDŁUŻ RZEKI BYTOMKI (**pow.: 586, 70 ha** , w tym obszar: 146, 8 ha OBSZAR CENTRUM)
 - OBSZAR KLUCZOWEJ SZTOLNI DZIEDZICZNEJ (w tym: dawny obszar Broniewskiego- Pośpiecha, część obszaru A, Królowa LUIZA(**pow.: 81, 26 ha**)
 - OBSZAR CENTRUM (w tym: teren dawnej rzeźni, dawny obszar B, część obszaru C
(**pow.: 110,9 ha**)
- OBSZAR TZW. MATEJKI / PARKU KULTUROWEGO (**pow.: 59,34 ha**)
- PARK IM. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH/ W DZIELNICY CENTRUM POŁUDNIE/*uwzględnia inicjatywę społeczną Budżetu partycypacyjnego*/(**pow.: 323,18 ha**)

Uzasadnienie:

Propozycja nr 4, to odpowiedź na zweryfikowane potrzeby rewitalizacji rozpoczętej w latach 2007-2015 w Zabrzu.

Celem jest kontynuacja działań w ścisłym centrum miasta wraz kształtowaniem marki miasta jako Europejskiego Ośrodka Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej oraz stworzenie zintegrowanej przestrzeni publicznej (parków i bulwarów miasta) do osiągnięcia aktywności społecznej i poprawy zdrowia mieszkańców Zabrze.

Propozycja 4

Tabela: Dane liczbowe i wskaźniki. Mierniki raportowania zmian jakościowych obszarów rewitalizacji.

Mierniki i wskaźniki	Obszar rewitalizacji	Udział % w całości obszaru gminy lub w ogóle mieszkańców gminy	Miasto Zabrze	Wartość referencyjna
Powierzchnia w km2	10,72 km2	13,3% < 20%	80,4 km2	20%
Powierzchnia przestrzeni publicznych w km2 (tzw. ANKER- bulwary- obszary rzeki Bytomki)	5,86 km2 (w tym pow. obszarów rewitalizacji obszar centrum raz Osiedla Zandka i Borsig)	7,3 %	-	-
Gęstość zaludnienia na km2 w 2014 r.	-	-	2265 mieszkańców / km2	-
Liczba mieszkańców	do ok.: 31 928	18 % < 30%	177 574 osób	30%
Wzrost/ spadek liczby mieszkańców 2009 -2014	spadek liczby mieszkańców	-	Spadek liczby ludności 178 656 (2009) 177 574 (2014)	-
Liczba ośrodków społeczno - socjalnych*	2 (logrzewalnia, Iświetlica środowiskowa)	12,5%	16	-
Wzrost/ spadek liczby osób bezrobotnych 2009-2014	wzrost	-	-	-
Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	wzrost	-	-	3,7
Wzrost/ spadek liczby świadczeń MOPR 2013-2014	-	-	10 506 (2013) 10 444 (2014) spadek	-

Wskaźnik osób pobierających zasiłki /1000 mieszkańców	54/1000	-	54/1000	52/1000
Wzrost/ spadek wartości % wskaźnika udziału osób długotrwale korzystających ze świadczeń w ogólnej liczbie świadczeniobiorców 2011-2014	wzrost	-	39% (2011) 54% (2014) wzrost	-
Wzrost/ spadek wartości % wskaźnika pomocy pieniężnej 2011-2014	wzrost oczekiwań pomocy	-	36% (2011) 88% (2014) wzrost	-
Wskaźnik zaspokojenia potrzeb miejsc w mieszkaniach chronionych 2012- 2014	wzrost potrzeb	-	100% (2012) 70% (2014) Spadek zaspokojenia potrzeb	-
Zasób zabudowy przed 1989r.	96	-	-	88
Obszary konserwatorskie rejestrowe tak/ nie	tak	-	tak	-
Liczba dominant krajobrazowych / miejsca o szczególnej wartości historycznej	5 dominant	-	tak	-
Pomniki przyrody i strefy chronione tak/nie	tak	-	tak	-
Emitory zanieczyszczeń tak/ nie	tak	-	tak	-
Obszary oddziaływania górniczego	Złoże Zabrze-Bielszowice WK+M OG ZABRZE I (teren pd.-wsch. obszaru rewitalizacji z wyjątkiem osiedla Borsig)	-	tak	-

Liczba istotnych ośrodków kultury w skali miasta i regionu	5 /Filharmonia Zabrzeńska, Teatr Nowy, Muzeum Miejskie, Miejski Ośrodek Kultury Muzeum Górnictwa Węglowego/	83%	6 /Filharmonia Zabrzeńska, Teatr Nowy, Muzeum Miejskie, Miejski Ośrodek Kultury Muzeum Górnictwa Węglowego, Dom Muzyki i Tańca/	-
Liczba podmiotów gospodarczych na 100 osób/ liczba podmiotów zarejestrowanych	-	-	- 12 309	9,1
Inne dane:				

* ośrodki społeczno- socjalne: DPPS, domy środowiskowe, noclegownie, ogrzewalnie, świetlice środowiskowe

4.4 Projekty z terenów miasta wnioskowane do objęcia obszarami rewitalizacji Miasta Zabrze

Tabela : projektów wnioskowanych do objęcia obszarami rewitalizacji- nabór wniosków 2016 r.

LP	NAZWA PROJEKTU	MIEJSCE	WNIOSKODAWCA
1.	Kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Zabrze	obszary wskazane do rewitalizacji	Miasto Zabrze/ TBS-ZBM sp. z o.o./ Spółdzielnie Mieszkaniowe/ Wspólnoty Mieszkaniowe (Wydział Realizacji Projektów)
2.	Centrum Przesiadkowe w Zabrzu	w ścisłym centrum miasta, w miejscu istniejącego dworca PKP, w odległości 2 km od budowanej Drogowej Trasy Średnicowej, 5 km od autostrady A 4	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów/ Biuro ds. Inwestorów)
3.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar zdolność do zatrudnienia	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze/Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu (Wydział Realizacji Projektów)
4.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar samozatrudnienie	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze/Powiatowy Urząd Pracy w Zabrzu (Wydział Realizacji Projektów)

5.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR – obszar zmodernizowane kadry oparte na wiedzy	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)
6.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar dostęp do usług opiekuńczych	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)
7.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar działania zachęcające do przełamywania barier w zatrudnianiu	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)
8.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar Wsparcie MŚP	Zabrze, Zandka	Operator (Wydział Realizacji Projektów)
9.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar zapobieganie wczesnemu przechodzeniu na emeryturę	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze/Powiatowy Urząd Pracy w Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)
10.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar Wzmacnianie potencjału społeczności lokalnych	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)
11.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar Rozwój usług społecznych na terenie miasta	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)
12.	Rewitalizacja kolonii robotniczej „Sandkolonie”	Zabrze, Zandka ul. Stalmacha 7	Miasto Zabrze/Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)
13.	Rewitalizacja kolonii robotniczej „Sandkolonie”	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze/Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)
14.	Rewitalizacja parku im. Poległych Bohaterów przy ul. Dubiela w Zabrze	Zabrze obszar pomiędzy ul. Dubiela i ul. Trocera	Miasto Zabrze (Wydział Infrastruktury Komunalnej)

15.	Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców za pomocą technik IT	obszary wskazane do rewitalizacji i zdegradowane	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności)
16.	Dostosowanie warunków dydaktycznych do realizacji celów projektu Nasza jakość-Twoja szansa-kompleksowy program rozwoju szkolnictwa zawodowego	Centrum Edukacji, Zespół Szkół Nr3, Zespół Szkół Nr 10, Zespół Szkół Nr 17, Zespół Szkół Nr 18, Zespół Szkół Ekonomiczno-Usługowych, Zespół Szkół Mechaniczno-Samochodowych Zespół Szkół Spożywczych, Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego, Zabrzańskie Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego Zespół Szkół Specjalnych Nr 42, Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego,	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Oświaty)
17.	„Przedszkolne ogrody-zielone pracownie”-dostosowanie infrastruktury do realizacji programu	Przedszkole Nr 43 ul. Klonowa 2, Przedszkole Nr 47 ul. Kalinowa 9a, Przedszkole Nr 49 ul. Sportowa 42	Miasto Zabrze
18.	Dostosowania warunków dydaktycznych do realizacji celów projektu Nasza jakość - Twoja szansa – kompleksowy program rozwoju szkolnictwa zawodowego	Przedszkole Nr 43 ul. Klonowa 2, Przedszkole Nr 47 ul. Kalinowa 9a, Przedszkole Nr 49 ul. Sportowa 42	Miasto Zabrze
19.	ZABRZANKI NA START	W szczególności obszary wskazane do rewitalizacji i zdegradowane	Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych "MOST" Partner – Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Zabrzeńskie Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości)
20.	„Budowa CARBON – ART ” (Centrum Kultury) przy ul. Słodczyka w Zabrzu.	ul. Słodczyka w Zabrzu działki nr 1646/102, 1647/104, 1650/102,	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu

		1651/102, 1652/104, 1645/102, 1649/102, 1269/101, 1272/102, 1273/272	Wydział Infrastruktury Komunalnej)
21.	„Rewitalizacja byłych zbiorników wyrównawczych na Centrum Kultury w dzielnicy Zaborze”.	teren zlokalizowany w rejonie ul. Kalinowa 9, działki nr 1872/65, 1875/65, 1995/65, 2003/65,	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)
22.	„Zmiana sposobu użytkowania pomieszczeń strychowych na cele dydaktyczne starego budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 7 w Zabrzu, wraz z jego przebudową i remontem”.	na terenie działek nr 701/39 przy ul. Dalekiej 2 Makoszowy	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)
23.	Budowa lekkiej sali gimnastycznej przy Zespole Szkolno -Przedszkolnym nr 8 w Zabrzu, przy ul. Badestinusa 30.	Zabrze, przy ul. Badestinusa 30.	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)
24.	Budowa sali gimnastycznej z zapleczem socjalnym i łącznikiem, przy Szkole Podstawowej nr 15 w Zabrzu, przy ul. Czołgistów 1.	Zabrze, przy ul. Czołgistów 1.	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)
25.	Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej dla zadania p.n.: „Budowa sali gimnastycznej przy Zespole Szkół Sportowych w Zabrzu przy ul. Płaskowickiej 2”.	Zabrze przy ul. Płaskowickiej 2.	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)
26.	Projekty w zakresie szeroko rozumianej przedsiębiorczości	W szczególności obszary wskazane do rewitalizacji i zdegradowane	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Zabrzeńskie Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości)

27.	Rewitalizacja Parku im. Powstańców Śląskich - w celu przywrócenia pierwotnej funkcji oraz przystosowania w szerszym zakresie do celów rekreacyjno-wypoczynkowych.	Zabrze, obszar ograniczony ulicami Roosevelta, Lubelską, Czołgistów, Sportową, Makoszowską i od południa hałdami związanymi z eksploatacją węgla kamiennego KWK Makoszowy.	Miasto Zabrze / Fajna Spółdzielnia Socjalna Rada Dzielnicy Centrum Południe/ (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)
28.	Rewitalizacja Parku Hutniczego w ramach projektu tzw. Kwartał Sztuki	obszar w centrum miasta	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)
29.	Poprawa jakości zieleńców na rzecz rewitalizacji i estetyki przestrzeni miasta Zabrze	przy ul. Tuwima, przy ul. Parkowej, przy ul. K. Miarki, przy ul. Okrzei, przy ul. św. Floriana, na / przy Placu Warszawskim	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)
30.	Przestrzenie publiczne	Park Im. T. Kościuszki Park przy ul. Krakowskiej	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)
31.	Zagospodarowanie terenu wokół Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego „Guido”	Zabrze, ul. 3 Maja 93 wraz z przyległym otoczeniem, ul. Wilibalda Winklera	Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu
32.	Rewitalizacja terenu zespołu zabudowy dawnej Kopalni Królowa Luiza, obecnie Sztolnia Królowa Luiza	Zabrze, ul. Wolności 410 Zabrze, ul. Wolności 387	Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu
33.	Rewitalizacja dawnego Skansenu Górniczego „Królowa Luiza”, przy ul. Sienkiewicza 43 w Zabrzu	Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu
34.	Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców za pomocą technik IT	Teren miasta Zabrze w miejscach niebezpiecznych oraz miejscach zagrożonych przestępczością	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu, Wydział Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności)
35.	Rewitalizacja działki nr 2970/34, nr księgi wieczystej KW-GL1Z/00000752/9	ul. Lompy, Działka nr 2970/34	Stowarzyszenie Misericordia w Zabrzu

36.	Rewitalizacja wieży ciśnień na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne i naukowe	Zabrze, ul. Jana Zamoyskiego 2	Zakład Górniczy „Siltech” sp. z o.o. / Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu
-----	---	--------------------------------	--

4.5 Delimitacja obszarów zdegradowanych przeznaczonych do rewitalizacji Miasta Zabrze

Delimitacja obszarów rewitalizacji Miasta Zabrze została ustalona zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 oraz wg. Zasad wsparcia rewitalizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020.

Uwzględniono zarówno dane liczbowe, jak i analizy oparte na wynikach badań ewaluatorów, wniosków z wizyt studialnych, budżetu partycypacyjnego oraz innych raportów z terenów miasta i konsultacji społecznych.

4.5.1 Zakres obszarów rewitalizacji Miasta Zabrze , a konsultacje społeczne

Z zebranych wniosków wynika, że procesami kompleksowej rewitalizacji powinny być objęte obszary, na których prowadzono już rewitalizację w poprzednich latach, a która obecnie wymaga wzmocnienia działań w sferze społecznej jak np. w dzielnicy Zandka.

Wyniki badań ankietowych z terenów miasta zostały przedstawione w załącznikach.

Zostały zrealizowane w 2014 roku, podczas Ewaluacji LPROM i dotyczyły: zebrania opinii na temat przebiegu i skutków działań podjętych w ramach: Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007 – 2015 oraz poznania opinii o mieście; udzielenia odpowiedzi na pytania oraz przedstawienia sugestii związanych z potrzebami podjęcia działań rewitalizacyjnych na terenach reprezentowanych przez jednostki pomocnicze w mieście (ankieta skierowana do rad dzielnic), pytań do wywiadu pogłębionego z beneficjentami realizującymi projekty rewitalizacyjne na terenie Zabrze.

Uzupełnieniem badań ankietowych było spotkanie konsultacyjne zrealizowane w listopadzie 2014 roku – z przedstawicielami: Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Urzędu Miasta, Rad Dzielnic, Policji, Zabrzeńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, Powiatowego Urzędu Pracy, Centrum Organizacji Pozarządowych i innych zainteresowanych efektami badań.

Między innymi na tej podstawie określona została m.in. potrzeba objęcia obszarem rewitalizacji dzielnic: Mikulczyce, Zaborze Północ, Zaborze Południe.

W 2014 r. do aktualizacji LPROM przedstawiono projekt ZSM pt. kompleksowa rewitalizacja budynków i zdegradowanych terenów z uwzględnieniem elementów społecznych, którego jednak wszystkie obszary nie mogą być ujęte z uwagi na: Wytoczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020. W wyniku analizy w obszarze zostało ujęte Osiedle Broniewskiego.

Badania ankietowe zostały uzupełnione na początku 2016r. bezpośrednio w ramach prac nad Lokalnym Programem Rozwoju Przedsiębiorczości

W wyniku ankiety, w której udział wzięli ludzie młodzi to 66,6 % z ogółu respondentów, 52,8% ogółu respondentów to osoby w wieku od 31 do 50 lat, 13,8% w wieku od 18 do 30 lat. Respondentów w starszym wieku było zdecydowanie mniej, bo 28,0% - przy czym najmniej liczna jest grupa przedsiębiorców powyżej 68 roku życia (3,8%). określone zostały przyczyny i czynniki społeczno- gospodarczy mogące mieć wpływ na delimitację obszarów do rewitalizacji. Taka struktura wieku była wyjątkowo korzystna, można bowiem zakładać, że większość respondentów będzie prowadziła swoją działalność jeszcze przez wiele lat. Warto zwrócić uwagę na również na to, iż pomimo tego, że w zdecydowanej większości w badaniach brali udział przedstawiciele mikro i małych firm, stosunkowo niewielki odsetek stanowiły wśród nich firmy rodzinne. Jest ich zaledwie 27,05%. Można powiedzieć, że to dosyć nietypowe, ponieważ zgodnie z prowadzonymi przez PWC (<http://www.pwc.pl/>) badaniami w Polsce, w zależności od tego jaką definicję przyjmiemy, do 90% firm stanowią właśnie firmy rodzinne, zatrudniające około 1,5 miliona pracowników i wytwarzające około 50% polskiego PKB (*Badania firm rodzinnych 2015*).

Dodatkowo w ramach działań diagnostycznych zrealizowane zostały kilkugodzinne wizyty studialne, które miały miejsce w poszczególnych dzielnicach miasta na początku 2016 roku. Uczestnikami wizyt byli studenci Politechniki Śl. realizujący temat: „Zabrze bardzo lokalne”. Rewitalizacja i rewaloryzacja urbanistyczna ośrodków lokalnych (dzielnicowych) miasta. Wieloetapowa metoda opracowania obejmowała: diagnozę stanu istniejącego; delimitację obszaru kryzysowego; waloryzację urbanistyczną obszaru kryzysowego; określenie celów rewaloryzacji; wskazanie środków i metod rewaloryzacji; projekt rewaloryzacji wybranego zespołu urbanistycznego. W pierwszym kwartale br. wyniki prac zostały przedstawione przedstawicielom Urzędu Miasta.

W okresie do 31 marca 2016 r. proszono również zainteresowanych z terenów miasta do przedstawienia koncepcji przedsięwzięć inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w ramach dostosowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze do nowego okresu programowania.

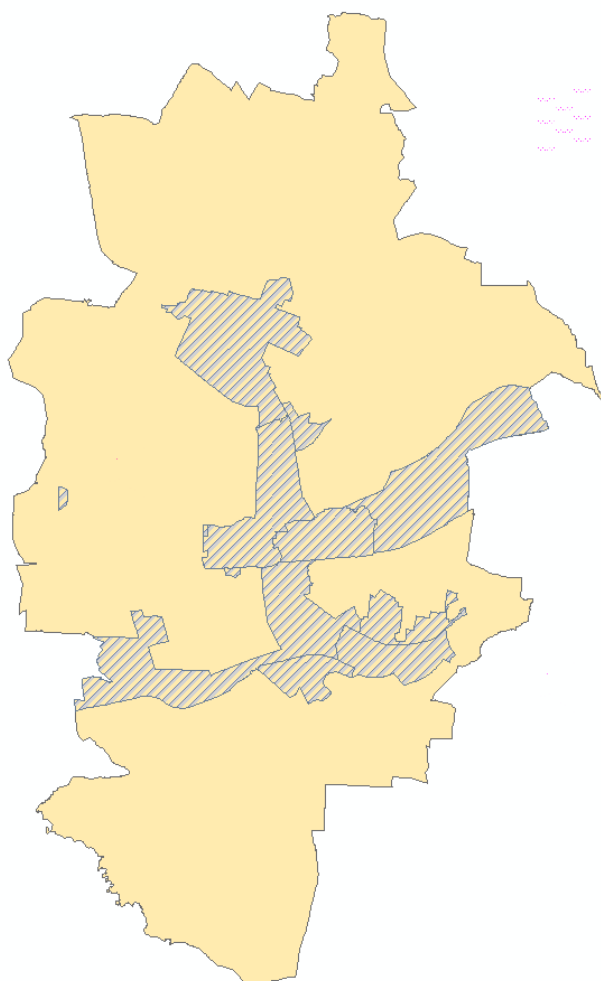
Konsultacje społeczne wyznaczone w okresie od 6 kwietnia do 6 maja 2016r., to podstawa do dokładnego dookreślenia lokalizacji obszarów rewitalizacji.

Uzgodnienia w maju po zebraniu opinii z konsultacji społecznych stanowią rekomendacje do ostatecznego sklasyfikowania zasięgu przestrzennego obszarów rewitalizacji.

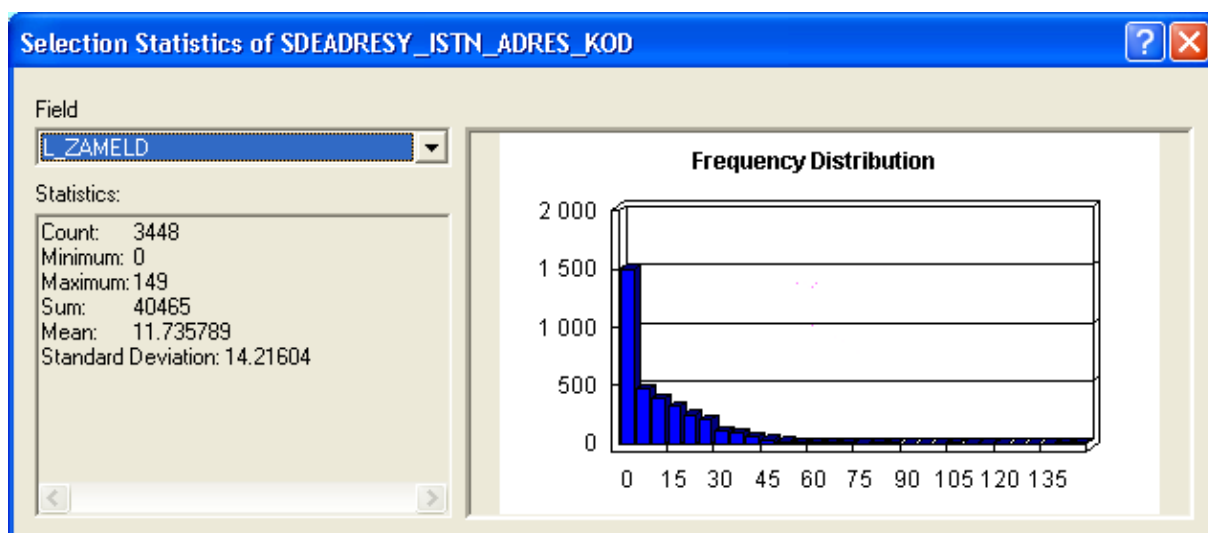
4.5.2 Zakres obszarów rewitalizacji Miasta Zabrze

Zakres obszarów do rewitalizacji wyznaczono w dzielnicach: Mikulczyce, Biskupice, Centrum Północ, Centrum Południe, Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego, Zandka, Guido, Zaborze Południe, Zaborze Północ, Maciejów.

Zasięg obszarów do rewitalizacji w poszczególnych dzielnicach został przedstawiony na poniższej mapie:



Liczba osób zameldowanych na wyselekcjonowanym obszarze rewitalizacji wynosi **40465**:



Dodatkowe informacje:

Liczba adresów na obszarze rewitalizacji - 3448

Główne arterie Miasta Zabrze, w zakresie rewitalizacji, to:

- ulica Wolności;
- ulica 3- go Maja;

Tabela: Spis głównych ulic w obszarze objętym rewitalizacją.

LP.	DZIELNICA	NAZWA ULICY
1.	Mikulczyce	ul. Tarnopolska (zasięg obszaru w okolicy ulic: ul. Lipowa, ul. Kopalniana, ul. Tarnopolska)
2.	Biskupice Osiedle Borsig	ul. Bytomska, (zasięg obszaru w okolicy ulic: ul. Hagera, ul. Bytomska, ul. Trębacka, ul. Zamkowa, ul. Częstochowska, ul. Szyb Wschodni, ul. Ziemska) z ulicami: św. Wojciecha Okrzei, P. Kempki, M. Rodziewiczówny, Władysława IV, B. Głowackiego, Mieczysława I ;
3.	Centrum Północ	ul. Wolności, ul. Mikulczycka, Al. W. Korfanteo (zasięg obszaru w okolicy ulic: ul. Hagera, w zasięgu : ul. Staromiejska, Al. W. Korfanteo, ul. J. Gothego, Pl. Dworcowego)
4.	Centrum Południe	ul. Wolności, 3-go Maja

		(zasięg obszaru w okolicy ulic: ul. Wolności, 3-go Maja, ul. Lubelskiej, Al. św. Jana Pawła II, ul. J. Matejki, ul. Sienkiewicza, ul. J. Rymera, ul. A. Pawliczka, Szczęść Boże, ul. Pułaskiego)
5.	Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego	Al. W. Korfatego (w zakresie al. Korfatego)
6.	Zandka Osiedle Zandka	ul. Stalmacha, ul. Krakusa (zasięg obszaru w okolicy ulic: ul. Bytomskiej, ul. Stalmacha, ul. Cmentarnej)z ulicami: ul. Krakusa, ul. N. Bończyka, ul. F. Siedleckiego, ul. K. Piechy, ul. ks. A. Tomeczka, ul. Na Piaskach , ul. A. Lazara)
7.	Guido	ul. 3-go Maja, (zasięg obszaru w okolicy ulic: ul. 3-go Maja, ul. prof. W. Winklera, ul. Jodłowa)
8.	Zaborze Południe	ul. Wolności, Al. św. Jana Pawła II (zasięg obszaru w okolicy ulic: ul. Wolności, Al. św. Jana Pawła II, ul. J. Lompy)
9.	Zaborze Północ	ul. Wolności, (zasięg obszaru w okolicy ulic: ul. A. Pawliczka, ul. Kalinowa, ul. ks. Doktora A. Korczoka)
10.	Maciejów	ul. Srebrna

4.6 Uzasadnienie

Przedstawione do rewitalizacji obszary w oparciu o materiał diagnostyczny rozdz. III. oraz konsolidacji danych z przedstawionych scenariuszy oraz wniosków, to najbardziej zdegradowane obszary w gminie, gdzie skala problemów, zjawisk kryzysowych jest największa. Obszar charakteryzuje się m.in.: wysokim współczynnikiem bezrobocia, zasiłków MOPR oraz zasobem budynków w złym stanie i o wartości historycznej.

Wartości są większe niż wartości referencyjne, dot.:

- udziału długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym;
- wskaźnika osób pobierających zasiłki /1000 mieszkańców;
- zasobu zabudowy przed 1989 r. (liczby budynków wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków);

oraz mniejsze od wartości referencyjnej, dot.:

- % udziału obszaru rewitalizacji w całości obszaru gminy ;
- % udziału liczby mieszkańców rewitalizacji w ogóle mieszkańców gminy;
- liczby podmiotów gospodarczych na 100 osób.

Obszary wzdłuż rzeki Bytomki oraz Park Leśny im. Powstańców Śląskich (*wskazana inicjatywa do realizacji w ramach Zabrzeńskiego Budżetu partycypacyjnego*), to elementy przestrzeni przeznaczone dla społeczności miasta, tworzenia przestrzeni publicznych - bulwarów miasta, sprzyjających interakcji społecznej, aktywności i wypoczynkowi na rzecz poprawy jakości życia i zdrowia.

Rozdział V. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji – planowany efekt rewitalizacji.

Wizja stanu Miasta po realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji jest swego rodzaju wizualizacją rzeczywistości w perspektywie roku 2023, z uwzględnieniem zewnętrznych

uwarunkowań globalnych, krajowych i regionalnych, w które przedmiotowy plan jest wpisany.

Należy wyrazić przekonanie, iż biorąc pod uwagę obserwowaną tendencję, nastąpi istotne pobudzenie aktywności społecznej a świadomość korzyści płynących z rewitalizacji zyska charakter powszechny, natomiast efekty realizacji Programu staną się udziałem wszystkich mieszkańców oraz osób odwiedzających miasto w tym turystów. Zakłada się, że dotychczasowe zaangażowanie społeczne w opracowanie Programu będzie miało swoją kontynuację na etapie realizacji projektów a wypracowane i udoskonalane mechanizmy dialogu społecznego - synchronizacji działań, pomiędzy różnego rodzaju grupami interesariuszy osiągną wysoki poziom. To z kolei przełoży się również na pobudzenie aktywności w obszarze gospodarczym i realizację założonych celów strategicznych.

Aktywność obywateli umożliwi szeroki zakres przedsięwzięć, nakierowanych na odnowę i ulepszenie Miasta, uwzględniających ideę zrównoważonego rozwoju z poszanowaniem tożsamości kulturowej, nakierowanych na integrację terytorialną, umożliwiającą stworzenie spójnego organizmu miejskiego.

Nastąpi istotna poprawa warunków bytowych zwłaszcza na obszarach i w społecznościach problemowych. Mieszkańcy zyskają pełniejszą świadomość procesów rewitalizacji rozumianych szeroko, nie tylko jako modernizację w wymiarze infrastrukturalnym ale jako cały wachlarz wielowymiarowych działań, skupionych wokół poszczególnych obszarów problemowych. Kompleksowe, komplementarne działanie, polegające na interdyscyplinarnym podejściu, umożliwi skuteczniejsze pozyskiwanie środków publicznych pochodzących z programów operacyjnych, na realizację wzajemnie wspierających się projektów tzw. „miękkich” - społecznych i „twardych” - inwestycyjnych, powodując efekt synergii.

LPR, jako jedno z narzędzi polityki miasta, jest spójny z założeniami Strategii Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008-2020. Inaczej mówiąc, rewitalizacja obszarów zdegradowanych jest elementem całościowej wizji rozwoju miasta. Zabrze stawia na równowagę pomiędzy różnymi składnikami. Aktywność działań budowana będzie na bazie historycznych składników tożsamości śląskiej w połączeniu z nowoczesnymi wyzwaniami gospodarczymi, środowiskowymi i społecznymi. Istotnym elementem będzie rosnąca atrakcyjność mieszkaniowa i inwestycyjna, wpisująca się w kontekst metropolitalny.

Rewitalizacja będzie realizowana pod hasłem:

„Poprawa warunków bytowych mieszkańców i środowiska gospodarczego z zachowaniem równowagi komponentów miejskich, wpisanych w kontekst historyczny i metropolitalny, ukierunkowana na osiągnięcie spójności w aspekcie przestrzennym i ideowym.”

Rozdział VI. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk.

Cele, z określeniem poziomu intensywności działań w obszarze rewitalizacji na poszczególnych płaszczyznach problemowych z podziałem na dzielnice										
CELE	DZIELNICE									
	ce	noc	ka	me	ido	noc	nie	ów	ego	e
Cel 1. (płaszczyzna pomocy społecznej) Zatrzymanie i odwrócenie negatywnych skutków patologii oraz tworzenie szans rozwoju osobom nieletnim ze środowisk patologicznych stwarzając warunki do usamodzielnienia w życiu dorosłym.										
Cel 2. (płaszczyzna edukacji) Zwiększenie poziomu wiedzy i umiejętności grup społecznych objętych rewitalizacją oraz kapitału ludzkiego, organizacyjnego i informacyjnego partnerów i interesariuszy procesu rewitalizacji.										
Cel 3. (płaszczyzna aktywizacji społecznej) Zachęcenie mieszkańców i grup społecznych dotkniętych biernością i wykluczeniem do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym dzielnicy, kształtowanie wiedzy i postaw obywatelskich oraz integracja wokół dziedzictwa kulturowego dzielnicy.										
Cel 4. (płaszczyzna kultury) Socjalizacja dzieci i młodzieży z rodzin ubogich lub dysfunkcyjnych oraz odkrywanie i rozwijanie ich zainteresowań i talentów.										

<p>Cel 5. (płaszczyzna rynku pracy)</p> <p>Przywrócenie osób wykluczonych z rynku pracy, wspieranie samozatrudnienia oraz stymulowanie tworzenia nowych miejsc pracy w istniejących podmiotach gospodarczych.</p>										
<p>Cel 6. (płaszczyzna warunków zamieszkania)</p> <p>Zwiększenie standardu mieszkań oraz ich otoczenia w zdegradowanych osiedlach i kwartałach oraz poprawa infrastruktury komunalnej.</p>										
<p>Cel 7. (płaszczyzna przyrodnicza i zdrowego stylu życia)</p> <p>Ograniczenie zanieczyszczeń środowiska oraz zwiększenie dostępności obiektów infrastruktury rekreacyjno-sportowej.</p>										
<p>Cel 8. (płaszczyzna dziedzictwa kulturowego i postindustrialnego)</p> <p>Zachowanie, adaptowanie i udostępnianie obiektów stanowiących dziedzictwo kultur poprzez wprowadzanie nowych funkcji, działań i aktywności.</p>										

LEGENDA:

- - poziom niski
- - poziom średni
- - poziom wysoki

Rozdział VII. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Karty projektów przedstawiono w załączniku nr 4 (Uwaga na podstawie wniosków , które wpłynęły – wymaga jeszcze weryfikacji z obszarami do rewitalizacji 20% OBSZARU GMINY I 30% mieszkańców- w trakcie prac)

Lista planowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych				
LP	NAZWA PROJEKTU	MIEJSCE	WNIOSKODAWCA	UZASADNIENIE
1.	Kompleksowa termomodernizacja	obszary wskazane	Miasto Zabrze/ TBS-ZBM sp. z o.o./ Spółdzielnie	

	budynków użyteczności publicznej na terenie Zabrze	do rewitalizacji	Mieszkaniowe/ Wspólnoty Mieszkaniowe (Wydział Realizacji Projektów)	
2.	Centrum Przesiadkowe w Zabrze	w ścisłym centrum miasta, w miejscu istniejącego dworca PKP, w odległości 2 km od budowanej Drogowej Trasy Średnicowej, 5 km od autostrady A 4	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów/ Biuro ds. Inwestorów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji obszaru centrum miasta
3.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar zdolność do zatrudnienia	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze/Powiatowy Urząd Pracy w Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
4.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar samozatrudnienie	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze/Powiatowy Urząd Pracy w Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
5.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR – obszar zmodernizowane kadry oparte na wiedzy	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
6.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar dostęp do usług opiekuńczych	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
7.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar działania zachęcające do przełamywania barier w zatrudnianiu	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
8.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar Wsparcie MŚP	Zabrze, Zandka	Operator (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
9.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar zapobieganie wczesnemu przechodzeniu na emeryturę	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze/Powiatowy Urząd Pracy w Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji

10.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar Wzmacnianie potencjału społeczności lokalnych	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
11.	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar Rozwój usług społecznych na terenie miasta	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
12.	Rewitalizacja kolonii robotniczej „Sandkolonie”	Zabrze, Zandka ul. Stalmacha 7	Miasto Zabrze/Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
13.	Rewitalizacja kolonii robotniczej „Sandkolonie”	Zabrze, Zandka	Miasto Zabrze/Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu (Wydział Realizacji Projektów)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
14.	Rewitalizacja parku im. Poległych Bohaterów przy ul. Dubiela w Zabrzu	Zabrze obszar pomiędzy ul. Dubiela i ul. Trocera	Miasto Zabrze (Wydział Infrastruktury Komunalnej)	Działania w zakresie rewitalizacji na terenach o cechach zdegradowania
15.	Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców za pomocą technik IT	obszary wskazane do rewitalizacji i zdegradowane	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji
16.	Dostosowanie warunków dydaktycznych do realizacji celów projektu Nasza jakość-Twoja szansa-kompleksowy program rozwoju szkolnictwa zawodowego	Centrum Edukacji, Zespół Szkół Nr 3, Zespół Szkół Nr 10, Zespół Szkół Nr 17, Zespół Szkół Nr 18, Zespół Szkół Ekonomiczno-Usługowych, Zespół Szkół Mechaniczno-Samochodowych Zespół Szkół Spożywczych, Centrum Kształcenia Ogólnego i	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Oświaty)	Odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby (patrz: raport z badań sondażowych dot. kształtowania postaw przedsiębiorczych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych) <i>Częściowo w obszarze sklasyfikowanym do rewitalizacji</i>

		Zawodowego, Zabrzeńskie Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego Zespół Szkół Specjalnych Nr 42, Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego,		
17.	„Przedszkolne ogrody- zielone pracownie”- dostosowanie infrastruktury do realizacji programu	Przedszkole Nr 43 ul. Klonowa 2, Przedszkole Nr 47 ul. Kalinowa 9a, Przedszkole Nr 49 ul. Sportowa 42	Miasto Zabrze	Częściowo w obszarze sklasyfikowanym do rewitalizacji
18.	Dostosowania warunków dydaktycznych do realizacji celów projektu Nasza jakość - Twoja szansa – kompleksowy program rozwoju szkolnictwa zawodowego	Przedszkole Nr 43 ul. Klonowa 2, Przedszkole Nr 47 ul. Kalinowa 9a, Przedszkole Nr 49 ul. Sportowa 42	Miasto Zabrze	Częściowo w obszarze sklasyfikowanym do rewitalizacji
19.	ZABRZANKI NA START	W szczególności obszary wskazane do rewitalizacji i zdegradowane	Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych "MOST" Partner – Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrze Wydział Zabrzeńskie Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości)	Odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby w zakresie przedsiębiorczości i walki z bezrobociem
20.	„Budowa CARBON – ART ” (Centrum Kultury) przy ul. Słodczyka w Zabrze.	ul. Słodczyka w Zabrze działki nr 1646/102, 1647/104, 1650/102, 1651/102, 1652/104, 1645/102, 1649/102, 1269/101, 1272/102,	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrze Wydział Infrastruktury Komunalnej)	

		1273/272		
21.	„Rewitalizacja byłych zbiorników wyrównawczych na Centrum Kultury w dzielnicy Zaborze”.	teren zlokalizowany w rejonie ul. Kalinowa 9, działki nr 1872/65, 1875/65, 1995/65, 2003/65,	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)	
22.	„Zmiana sposobu użytkowania pomieszczeń strychowych na cele dydaktyczne starego budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 7 w Zabrzu, wraz z jego przebudową i remontem”.	na terenie działek nr 701/39 przy ul. Dalekiej 2 Makoszowy	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)	Poza obszarem sklasyfikowanym do rewitalizacji
23.	Budowa lekkiej sali gimnastycznej przy Zespole Szkolno -Przedszkolnym nr 8 w Zabrzu, przy ul. Badestinusa 30.	Zabrze, przy ul. Badestinusa 30.”	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)	Poza obszarem sklasyfikowanym do rewitalizacji
24.	Budowa sali gimnastycznej z zapleczem socjalnym i łącznikiem, przy Szkole Podstawowej nr 15 w Zabrzu, przy ul. Czołgistów 1.	Zabrze, przy ul. Czołgistów 1.”	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)	
25.	Opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej dla zadania p.n.: „Budowa sali gimnastycznej przy Zespole Szkół Sportowych w Zabrzu przy ul. Płaskowickiej 2”.	Zabrze przy ul. Płaskowickiej 2.	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)	
26.	Projekty w zakresie szeroko rozumianej przedsiębiorczości	W szczególności obszary wskazane do rewitalizacji i zdegradowane	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Zabrzeńskie Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości)	Z uwagi na zdiagnozowane potrzeby w perspektywie finansowej 2014 - 2020 Zabrzeńskie Centrum Przedsiębiorczości planuje pozyskanie środków zewnętrznych w obszarze związanym z szeroko rozumianą przedsiębiorczością. Możliwe źródła

				finansowania w ramach RPO WSL na lata 2014 - 2020 określono w załączniku nr 1 do pisma.
27.	Rewitalizacja Parku im. Powstańców Śląskich - w celu przywrócenia pierwotnej funkcji oraz przystosowania w szerszym zakresie do celów rekreacyjno-wypoczynkowych.	Zabrze, obszar ograniczony ulicami Roosevelta, Lubelską, Czołgistów, Sportową, Makoszewską i od południa hałdami związanymi z eksploatacją węgla kamiennego KWK Makoszewy.	Miasto Zabrze / Fajna Spółdzielnia Socjalna / Rada Dzielnicy Centrum Południe/ (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)	działanie w zakresie rewitalizacji i odpowiedzi na potrzeby społeczne patrz zgłoszony projekt w trakcie konkursu Budżetu partycypacyjnego
28.	Rewitalizacja Parku Hutniczego w ramach projektu tzw. Kwartał Sztuki	obszar w centrum miasta	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)	Kontynuacja działań w zakresie rewitalizacji patrz: Projekt tzw. Kwartał Sztuki w Lprom 2007-2015
29.	Poprawa jakości zieleni na rzecz rewitalizacji i estetyki przestrzeni miasta Zabrze	przy ul. Tuwima, przy ul. Parkowej, przy ul. K. Miarki, przy ul. Okrzei, przy ul. św. Floriana, na / przy Placu Warszawskim	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)	Częściowo w obszarze sklasyfikowanym do rewitalizacji
30.	Przestrzenie publiczne	Park Im. T. Kościuszki Park przy ul. Krakowskiej	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu Wydział Infrastruktury Komunalnej)	Poza obszarem sklasyfikowanym do rewitalizacji
31.	Zagospodarowanie terenu wokół Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego „Guido”	Zabrze, ul. 3 Maja 93 wraz z przyległym otoczeniem, ul. Wilibalda Winklera	Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu	
32.	Rewitalizacja terenu zespołu zabudowy dawnej Kopalni Królowa Luiza, obecnie Sztolnia Królowa Luiza	Zabrze, ul. Wolności 410 Zabrze, ul. Wolności 387	Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu	
33.	Rewitalizacja dawnego Skansenu Górniczego „Królowa Luiza”, przy ul.	Zabrze, ul. Sienkiewicza 43	Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu	

	Sienkiewicza 43 w Zabrzu			
34.	Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców za pomocą technik IT	Teren miasta Zabrze w miejscach niebezpiecznych oraz miejscach zagrożonych przestępczością	Miasto Zabrze (Urząd Miejski w Zabrzu, Wydział Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności)	
35.	Rewitalizacja działki nr 2970/34, nr księgi wieczystej KW-GL1Z/00000752/9	ul. Lompy, Działka nr 2970/34	Stowarzyszenie Misericordia w Zabrzu	
36.	Rewitalizacja wieży ciśnień na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne i naukowe	Zabrze, ul. Jana Zamoyskiego 2	Zakład Górniczy „Siltech” sp. z o.o. / Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu	

Rozdział VIII. Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Poniżej wyszczególniono grupy problemowe przedsięwzięć rewitalizacyjnych z określeniem celu i wskazaniem komplementarnych działań o mniejszej skali wspierających strategiczne projekty z punktu widzenia realizacji Programu.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie pomocy społecznej, w celu zatrzymania i odwrócenia negatywnych skutków patologii oraz tworzenia szans rozwoju osobom nieletnim ze środowisk patologicznych stwarzając warunki do usamodzielnienia w życiu dorosłym, poprzez: promowanie liderów; promowanie osób, którym udało się pokonać swoje problemy; zorganizowanie system wsparcia uzależnionego od poziomu aktywności mieszkańców; inicjatywy ułatwiające dialog międzypokoleniowy i przekazywanie pozytywnych wartości i postaw; wspieranie instytucji kultury realizujących bezpośrednie działania w środowiskach zagrożonych; wspieranie nowych form pracy instytucji pomocy społecznej w grupach problemowych.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie edukacji, w celu zwiększenia poziomu wiedzy i umiejętności grup społecznych objętych rewitalizacją oraz kapitału ludzkiego, organizacyjnego i informacyjnego partnerów i interesariuszy procesu rewitalizacji, poprzez: szkolenia i coaching dla liderów lokalnych; oferowanie edukacji dla mieszkańców;

poszerzanie oferty instytucji kultury o działania komplementarne względem działań edukacyjnych; wspieranie rozwoju kompetencyjnego pracowników instytucji pomocy społecznej; podnoszenie kompetencji menedżerów i działaczy sportowych w zakresie pracy z grupami problemowymi; promowanie dziedzictwa kulturowego; edukację na temat dziedzictwa kulturowego wśród różnych grup mieszkańców.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie aktywizacji społecznej, w celu zachęcenia mieszkańców i grup społecznych dotkniętych biernością i wykluczeniem do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym dzielnicy, kształtowania wiedzy i postaw obywatelskich oraz integracji wokół dziedzictwa kulturowego dzielnic, poprzez: promowanie liderów; promowanie osób, którym udało się pokonać swoje problemy; angażowanie mieszkańców w organizację wydarzeń i akcji; poszerzanie oferty instytucji kultury o działania realizowane z udziałem grup społecznych dotkniętych biernością i wykluczeniem; poszerzanie możliwości premiowania przez instytucje pomocy społecznej osób aktywnych na polu społeczno-kulturalnym; programowanie wydarzeń dla grup problemowych przy wykorzystaniu infrastruktury sportowej i rekreacyjnej; organizowanie atrakcji dla grup problemowych poprzez wydarzenia na terenach zielonych i w parkach; organizowanie wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe wśród mieszkańców dzielnic wzmacniające dumę z miejsca zamieszkania; informacja w przestrzeni dzielnic o historii i dziedzictwie kulturowym.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie kultury, w celu socjalizacji dzieci i młodzieży z rodzin ubogich lub dysfunkcyjnych oraz odkrywania i rozwijania ich zainteresowań i talentów, poprzez: oferowanie wydarzeń kulturalnych tworzących postawy aktywności, otwartości i kreatywności dzieci i młodzieży; inspirowanie wzajemnej współpracy instytucji kultury ze szkołami w celu identyfikacji i rozwijania talentów dzieci i młodzieży; tworzenie oferty instytucji kultury z przeznaczeniem dla dzieci i młodzieży z rodzin ubogich i dysfunkcyjnych w miejscu zamieszkania; integrację działań społecznych z kulturalnymi w sferze socjalizacji dzieci i młodzieży; oferowanie dzieciom i młodzieży zorganizowanych zajęć wykorzystujących infrastrukturę sportową i rekreacyjną; działania nastawione na zwiększenie poczucia wartości dzieci i młodzieży dzięki przybliżeniu tradycji i historii miejsca zamieszkania.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie rynku pracy, w celu przywrócenia osób wykluczonych z rynku pracy, wspierania samozatrudnienia oraz stymulowania tworzenia

nowych miejsc pracy w istniejących podmiotach gospodarczych, poprzez: promocję oferty terenów inwestycyjnych; wzbogacanie oferty inwestycyjnej o wsparcie dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy; stwarzanie możliwości działania dla start-upów w strefach inwestycyjnych; rozpoznanie rynku pracy pod kątem nieaktywnych zawodowo specjalistów i ich promocja, mentoring specjalistów dla osób zakładających firmy oraz chcących podwyższyć własne kwalifikacje; monitorowanie zapotrzebowania lokalnych firm na wykwalifikowane kadry, tworzenie programów reintegracji zawodowej z udziałem firm lokalnych; wspieranie rozwoju mikro firm handlowych i usługowych; oferowanie szkoleń i doradztwa dla osób wymagających reintegracji zawodowej.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie warunków zamieszkania, w celu zwiększenia standardu mieszkań oraz ich otoczenia w zdegradowanych osiedlach i kwartałach oraz poprawy infrastruktury komunalnej, poprzez: wzbogacanie infrastrukturalne i funkcjonalne przestrzeni publicznych w centrach dzielnic; modernizację i uzupełnienie infrastruktury komunalnej na terenach po wyburzeniach, w tym na rzecz powstawania nowej zabudowy mieszkaniowej; podnoszenie atrakcyjności przestrzeni publicznych przez zieleni urządzoną, sztukę, aktywności;

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie przyrodniczych uwarunkowań zdrowego stylu życia, w celu ograniczenia zanieczyszczeń środowiska oraz zwiększenia dostępności obiektów infrastruktury rekreacyjno-sportowej, poprzez: porządkowanie terenów zielonych miasta przy współudziale mieszkańców; profilowanie oferty spędzania czasu wolnego na terenach zielonych z uwzględnieniem oczekiwań różnych grup społecznych; programowanie wydarzeń realizowanych na terenach zielonych; promowanie oferty mikro i małych firm w zakresie spędzania czasu wolnego; poszerzanie oferty infrastrukturalnej wypoczynku na terenach przyrodniczych; oczyszczenie rzeki Bytomki i uporządkowanie terenów przyległych; rekultywację hałd pod kątem tworzenia infrastruktury rekreacyjnej; porządkowanie sytuacji własnościowej terenów porzuconych; wyposażanie infrastrukturalne terenów porzuconych; wykonywanie inwestycji środowiskowych na terenach porzuconych; działania zmierzające do ograniczenia niskiej emisji.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w zakresie dziedzictwa kulturowego i postindustrialnego, w celu zachowania, adaptowania i udostępniania obiektów stanowiących dziedzictwo kultur, poprzez: kreowanie nowych aktywności; promowanie dziedzictwa kulturowego miasta wśród mieszkańców i w otoczeniu; pobudzanie społecznej

aktywności skoncentrowanej wokół dziedzictwa kulturowego miasta, informowanie o dziedzictwie kulturowym w przestrzeni publicznej; monitorowanie obiektów i ochrona przed dewastacją, odnowę obiektów dziedzictwa kulturowego, poprawę jakości przestrzeni w otoczeniu obiektów dziedzictwa kulturowego; skomunikowanie miejsc będących wizytówkami miasta, lokalizowanie nowych funkcji publicznych i komercyjnych w obiektach dziedzictwa kulturowego; promowanie obiektów dziedzictwa kulturowego; organizowanie wydarzeń pokazujących wielokulturowe dziedzictwo miasta i dzielnic; dystrybucję wydawnictw na temat dziedzictwa kulturowego miasta.

Rozdział IX. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami, przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji.

Komplementarność jako cecha różnych aktywności umożliwiająca wzajemne ich uzupełnianie, dopełnianie, jest istotnym wymogiem złożonych procesów rewitalizacji miasta. Osiągnięcie wysokiego poziomu komplementarności zwiększa efektywność realizowanego celu i poziomu uzyskanego wsparcia. Poniżej wyszczególniono sfery komplementarności (przestrzenną, problemową, proceduralno- instytucjonalną, międzyokresową, finansową), w których rozważa się złożoną kwestię wraz ze wskazaniem podstawowych mechanizmów.

W kontekście rewitalizacji kluczowym jest określenie wspólnego celu dla uzupełniających się wzajemnie przedsięwzięć. Celu charakterystycznego dla danego obszaru problemowego i terytorialnego, zarówno w podejściu do inwestycji „twardych”, jak i projektów „miękkich”.

9.1 Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna polega na ukierunkowaniu wsparcia pochodzącego z różnych źródeł na te same tereny bądź do tych samych środowisk. W wyniku pogłębionej analizy, w LPR został wyznaczony obszar rewitalizacji, jak również cele dla poszczególnych terenów problemowych. Koncentracja działań wokół ściśle określonego celu na określonym obszarze i dla określonej grupy interesariuszy jest warunkiem podstawowym zapewnienia komplementarności.

Komplementarność przestrzenna polega na uwzględnieniu w programowanych działaniach kontekstu urbanistycznego, wynikającego między innymi z dokumentów planistycznych gminy oraz prawa miejscowego, jak również powiązań pomiędzy projektami realizowanymi na różnych obszarach, w tym znajdujących się poza obszarem rewitalizacji, ale oddziałującym na niego.

9.2 Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa w zakresie opracowania i realizacji Programu Rewitalizacji polega na ukierunkowaniu wsparcia, poprzez określenie odpowiednich kryteriów wyboru projektów odpowiadających na występujące problemy, wynikające z przeprowadzonej analizy, a przeznaczone dla określonej grupy mieszkańców miasta. Do realizacji określonych celów będą wykorzystywane mechanizmy wsparcia z regionalnych programów operacyjnych przeznaczone na wszelkie działania wpisujące się w założenia LPR. Precyzyjnie określone dla poszczególnych obszarów cele dają możliwość ukierunkowania wsparcia na odpowiednie problemy społeczne i gospodarcze. Spójny mechanizm działania zakłada skoncentrowanie wsparcia na obszarach rewitalizowanych, do których powinno trafić zarówno wsparcie z EFS jak i EFRR.

Przeprowadzona na potrzeby programu analiza obejmowała m.in. sytuację społeczną, gospodarczą i przestrzenną oraz obserwowane zjawiska i trendy występujące w mieście. Oparta o dane i wskaźniki, zawężyła grupę docelową i obszary wsparcia, preferując projekty „miękkie” powiązane z „twardymi” na terenach, które tego wsparcia najbardziej potrzebują. Dzięki skoncentrowaniu podejścia na określonej grupie docelowej i określonym obszarze, istnieje szansa na uzyskanie premii w procedurze ubiegania się o dofinansowanie z Funduszy Europejskich, co daje możliwość pozyskania finansowania, zarówno na inwestycje infrastrukturalne, jak i na kapitał ludzki, niezbędny do realizacji zaplanowanych inwestycji.

Komplementarność problemowa Programu Rewitalizacji polega na skupieniu całego spektrum działań do skutecznego eliminowania określonego problemu, w co najmniej z dwóch wybranych zakresów : społecznym, gospodarczym, przestrzennym, środowiskowym.

9.3 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Gmina jako instytucja opracowująca i wdrażająca (zarządzająca) LPR, na mocy Zarządzenia Prezydenta Miasta powoła Zespół ds. Wprowadzenia Kompleksowego Procesu Rewitalizacji Miasta Zabrze, reprezentowany przez urzędników – naczelników, reprezentantów wydziałów

odpowiedzialnych za kluczowe projekty rewitalizacji oraz przez Prezydenta Miasta, będącego jednocześnie przewodniczącym zespołu. Dopuszcza się zaproszenie do Zespołu przedstawicieli innych jednostek i grup społecznych, reprezentujących określone działania w mieście na rzecz rewitalizacji.

Dopełnieniem działań gminy będzie współpraca z innymi podmiotami zewnętrznymi w ramach zasad określonych w ustawie o samorządzie terytorialnym i innych aktach prawnych.

9.4 Komplementarność międzyokresowa

Komplementarność międzyokresowa, zachodząca pomiędzy funduszami oraz programami finansowanymi, w różnych okresach programowania (np. okres programowania 2007-2013 i okres programowania 2014-2020), umożliwia ciągłość procesu rewitalizacji Miasta i kontynuację realizacji LPR. W ramach takiego działania możliwe jest finansowanie z nowej perspektywy kolejnych projektów, umożliwiających dopełnienie realizowanych przedsięwzięć i utrwalenie osiągniętych już efektów. Daje to np. możliwość uzupełnienia zrealizowanych projektów inwestycyjnych z poprzedniej perspektywy finansowej, projektami komplementarnymi o charakterze społecznym z perspektywy 2014-2020.

Działania polegające na kontynuacji i rozwijaniu wsparcia, w ramach polityki spójności UE na lata 2014-2020, są pożądane i wysoko oceniane, jako wyjątkowo efektywne, szczególnie w odniesieniu do procesów rewitalizacji.

9.5 Komplementarność źródeł finansowania

Program Rewitalizacji zapewnia komplementarność podejmowanych działań finansowanych ze środków wspólnotowych, co służy zmaksymalizowaniu ich efektywności. Wynika, to z zasad przyznawania wsparcia przez Unię Europejską państwom członkowskim UE, określających wytyczne ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego.¹¹ Zgodnie z założeniami polityki spójności 2014-2020, wprowadza się wymóg łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem możliwości podwójnego finansowania projektu.

11 Rozporządzenie (WE)1260/1999.

Koordinacja projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych w ramach środków UE, powodująca pożądany efekt synergii, jest warunkiem koniecznym, poprawiającym efektywność działań. Kluczowym dla osiągnięcia pożądanej dynamiki procesów naprawczych, to też dążenie do umiejętnego połączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania.

Celem uzyskania finansowania ze środków wspólnotowych zakłada się komplementarne działania na różnych płaszczyznach i osiach dotyczących poszczególnych sfer.

9.6 Podsumowanie

Z uwagi na występujący w dzielnicach różny stopień zidentyfikowanych potrzeb, przekładających się na: wielość źródeł finansowania, uczestnictwo w programach operacyjnych, przynależność do osi priorytetowych czy działań, a także stopień skomplikowania systemu wsparcia zakłada się w poszczególnych obszarach rewitalizacji komplementarność w różnych konfiguracjach.

Rozdział X. Indykatywne ramy finansowe

10.1 Finansowe systemy motywacyjne w rewitalizacji

Wobec braku finansowych rozwiązań prawnych adresowanych wprost do działań rewitalizacyjnych należy wykorzystywać dostępne instrumenty finansowe.

Gminne instrumenty finansowe pozwalają na włączenie się prywatnych partnerów w procesy rewitalizacyjne. Systemy motywacyjne mogą występować w postaci: dotacji, dofinansowania, ulg w podatku od nieruchomości, funduszy, dotacji dla organizacji pozarządowych, Inicjatywy Jessica.

W Zabrzu w skład systemu motywacji zaliczyć można :

- zwolnienia z podatku od nieruchomości celem wspierania nowych inwestycji lub tworzenia nowych miejsc pracy związanych z nową inwestycją na terenie Miasta Zabrze,
- pomoc w rozłożeniu na raty zaległości z tytułu czynszu najmu lub ich umorzenia,

- dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Miasta Zabrze,
- dofinansowania do poniesionych kosztów modernizacji ogrzewania na ekologiczne,
- ulgi podatkowe (odroczenia lub rozłożenia na raty podatku, odroczenia lub rozłożenia na raty zaległości podatkowych wraz z odsetkami za zwłokę, umorzenie w całości lub części zaległości podatkowych, odsetek za zwłokę),
- zwolnienia z mocy ustaw dotyczące podatków i opłat lokalnych, podatku rolnego i leśnego, opłat skarbowych.

W mieście jedną z propagowanych form wsparcia działań rewitalizacyjnych jest budżet partycypacyjny. Na ten cel Prezydent i Rada Gminy zapewnia odpowiednie środki z budżetu miasta. Dzięki tej inicjatywie mieszkańcy mają możliwość aktywnego uczestnictwa w rozwoju miasta i kształtowaniu przestrzeni miejskiej.

Wieloletnie programy współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz roczne programy współpracy, to także funkcjonujący system finansowy motywujący proces rewitalizacji naszego miasta.

Inne formy wspierające proces rewitalizacji to czerpanie możliwości z: inicjatyw Banku Gospodarstwa Krajowego (w tym np. premie kompensacyjne), Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska, Banku Ochrony Środowiska i innych instytucji np. jak Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP).

Przyznawanie dotacji do odnowy terenów zidentyfikowanych potrzeb, zintegrowanego działania oraz zrównoważonego wzrostu w okresie 2014-2020 odbywa się też na podstawie konkursów ogłaszanych m.in. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Dotację można uzyskać np. na: utworzenie nowego lub rozbudowę istniejącego przedsiębiorstwa (budowa, remont) oraz zakup środków trwałych (zarówno nowych, jak i używanych), maszyn, urządzeń, pojazdów mechanicznych.

Można też starać się o dofinansowanie tzw. wartości niematerialnych, kursów, szkoleń, specjalizacji, licencji.

Ważnym jest by pamiętać, że nie otrzymają dotacji tzw. inwestycje „odtworzeniowe”, polegające tylko i wyłącznie na zastąpieniu istniejących dóbr.

Myśląc o ubieganiu się o dotację z Unii Europejskiej w latach 2014-2020 warto przygotować się niezależnie od spodziewanego terminu konkursu. Wcześniej należy określić plan projektu, priorytety, cele i jasno sprecyzować zakładane rezultaty projektu.

Ważną częścią wniosku o dotację jest zgromadzenie dokumentacji i zrobienie biznesplanu. Biznesplan jest pomocny w realizacji konkretnego przedsięwzięcia. Stanowić może też podstawę do rozmów z partnerami biznesowymi, bankami, instytucjami, zalecany również przy współtworzeniu klastra.

Podstawą dobrze złożonej aplikacji jest trzymanie się absolutnie wszystkich wytycznych dotyczących danego konkursu.

Profile dotacyjne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego w latach 2014 -2020 :

1. Nowoczesna Gospodarka
2. Cyfrowe Śląskie
3. Konkurencyjność MŚP
4. Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna
5. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów
6. Transport
7. Regionalny rynek pracy
8. Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy
9. Włączenie społeczne
10. Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna
11. Wzmocnienie potencjału edukacyjnego
12. Infrastruktura edukacyjna

Z większą ilością wiadomości można zapoznać się w „Poradniku dotacyjnym na lata 2014-2020” na [http:// www.aiir.pl](http://www.aiir.pl)

10.2 Plan finansowy realizacji LPROM na lata 2016-2023

Plan finansowy realizacji Programu Rewitalizacji obejmuje jedynie zidentyfikowane w okresie lat 2016-2023 planowane przedsięwzięcia. Z uwagi na dużą liczbę możliwych działań do realizacji oraz długi okres objęty programem, wykraczającym poza horyzont

planistyczny wielu podmiotów , wymienione projekty oraz ich zakres finansowy mają jedynie charakter szacunkowy. Wielkość nakładów na poszczególne zadania będzie uzależniona od wielu czynników (np. zmiany cen na rynku usług)

(Uwaga! Tabela do weryfikacji w trakcie konsultacji projektów.)

Tabela: Szacunkowe nakłady na realizację LPR

Dzielnica	Tytuł projektu	Planowane całkowite nakłady	Dofinansowanie zewnętrzne	Wkład własny
Mikulczyce				
Centrum Północ	Centrum Przesiadkowe w Zabrze			
	Rewitalizacja parku im. Poległych Bohaterów przy ul. Dubiela w Zabrze			
	„Budowa CARBON – ART ” (Centrum Kultury) przy ul. Słodczyka w Zabrze.			
	Rewitalizacja Parku Hutniczego w ramach projektu tzw. Kwatera Sztuki			
	Dostosowanie warunków dydaktycznych do realizacji celów projektu Nasza jakość- Twoja szansa- kompleksowy program rozwoju szkolnictwa zawodowego			
Zandka	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar zdolność do zatrudnienia			
	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar samozatrudnienie			
	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR – obszar zmodernizowane kadry oparte na wiedzy			
	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar dostęp do usług opiekuńczych			
	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar działania zachęcające do przełamania barier w zatrudnianiu			
	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar			

	Wsparcie MŚP			
	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar zapobieganie wczesnemu przechodzeniu na emeryturę			
	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar Wzmacnianie potencjału społeczności lokalnych			
	Rewitalizacja społeczna - Sandkolonie oraz obszary wskazane w LPR - obszar Rozwój usług społecznych na terenie miasta			
	Rewitalizacja kolonii robotniczej „Sandkolonie”			
Centrum Południe	Budowa sali gimnastycznej z zapleczem socjalnym i łącznikiem, przy Szkole Podstawowej nr 15 w Zabrze, przy ul. Czołgistów 1			
	Rewitalizacja terenu zespołu zabudowy dawnej Kopalni Królowa Luiza, obecnie Sztolnia Królowa Luiza			
	Rewitalizacja dawnego Skansenu Górniczego „Królowa Luiza”, przy ul. Sienkiewicza 43 w Zabrzu			
	Zagospodarowanie terenu wokół Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego „Guido”			
	Dostosowanie warunków dydaktycznych do realizacji celów projektu Nasza jakość- Twoja szansa- kompleksowy program rozwoju szkolnictwa zawodowego			
	Rewitalizacja wieży ciśnień na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne i naukowe			
Guido	Dostosowanie warunków dydaktycznych do realizacji celów projektu Nasza jakość- Twoja szansa- kompleksowy program rozwoju szkolnictwa zawodowego			
	Zagospodarowanie terenu wokół Zabytkowej Kopalni			

	Węgla Kamiennego „Guido”			
Zaborze Północ	„Rewitalizacja byłych zbiorników wyrównawczych na Centrum Kultury w dzielnicy Zaborze”.			
	Dostosowania warunków dydaktycznych do realizacji celów projektu Nasza jakość - Twoja szansa – kompleksowy program rozwoju szkolnictwa zawodowego			
	„Przedszkolne ogrody-zielone pracownie”- dostosowanie infrastruktury do realizacji programu			
Zaborze Południe	Rewitalizacja działki nr 2970/34, nr księgi wieczystej KW-GL1Z/00000752/9			
Maciejów				
Osiedle Kotarbińskiego				
Biskupice				
Całe Miasto	Kompleksowa termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Zabrze			
	Rewitalizacja parku im. Poległych Bohaterów przy ul. Dubiela w Zabrzu			
	Zabrzanki na start			
	Projekty w zakresie szeroko rozumianej przedsiębiorczości			
	Poprawa jakości zieleni na rzecz rewitalizacji i estetyki przestrzeni miasta Zabrze			
	Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców za pomocą technik IT			
	SUMA			

Rozdział XI. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.

11.1 Wypracowane metody aktywizacji społeczności wokół problemów rewitalizacji w Mieście Zabrze.

W miarę realizacji programu rewitalizacji na terenie Zabrze można zauważyć rosnącą aktywność i zaangażowanie społeczne. Mieszkańcy stają się coraz bardziej zainteresowani uczestnictwem w ważnych dla miasta przedsięwzięciach, chcą decydować o inwestycjach zwłaszcza w dzielnicach, które zamieszkują. Potwierdzeniem tej tendencji jest aktywność w opracowaniu budżetu partycypacyjnego w Zabrzu, które na tle miast śląskich odnotowało najwyższy procentowy odsetek uczestniczących w głosowaniu mieszkańców. Szczególną aktywnością wykazali się mieszkańcy dzielnic: Grzybowice, Osiedle Młodego Górnika oraz Zandka. Jest to dobry prognostyk na przyszłość potwierdzający skuteczność działań Miasta w zakresie aktywizacji społecznej. Możliwość zgłaszania projektów i współdecydowanie o wydatkowaniu środków z budżetu aktywizuje społeczeństwo i należy ten mechanizm rozwijać i poszerzać w sferze szeroko rozumianej rewitalizacji. Gmina w dalszym ciągu będzie stymulować proces aktywizacji społeczeństwa poprzez działania tzw. „miękkie” powiązane z projektami inwestycyjnymi. Dobrym przykładem jest tutaj projekt „Kwartal Sztuki”, promowany przez różne spotkania i inicjatywy. Dużym zainteresowaniem cieszyła się interaktywna impreza zorganizowana 17 listopada 2013r na pl. Teatralnym, w ramach której mieszkańcy współtworzyli Obraz i Portret Dźwiękowy Miejskiej Przestrzeni: Dla przyszłości naszego Miasta, ale również zostały przedstawione rezultaty rewitalizacji lat 2007-2013 i nowe perspektywy zrównoważonego rozwoju Miasta Zabrze. Inne, znaczące wydarzenia w ramach kwartału to doroczny festiwal orkiestr górniczych oraz Opera na żywo – bezpośrednia transmisja z Palau de les Arts Reina Sofia w Walencji. Planowana na obszarach rewitalizowanych Centrum Północ, budowa budynku Carbon Atr. z wielofunkcyjną salą audytoryjną i Centrum Organizacji Pozarządowych wydaje się słusznym kierunkiem działania wspierającym dialog społeczny.

Modelowym przykładem współpracy i społecznego zaangażowania w procesie rewitalizacji i sporządzania LPR jest dzielnica Zandka, zwana też Małym Zabrzem.

Zandka zmienia się dzięki nieformalnej Grupie Wsparcia. Do grupy należą przedstawiciele UM Zabrze zajmujący się rewitalizacją, instytucje i społecznicy, którzy chcą zaktywizować mieszkańców na rzecz odnowy przestrzeni Zandki.

Organizowane imprezy integracyjne to m.in.: Biesiada Śląska na Zandce, "Szansa,, - m.in. popołudniowe zajęcia dla dzieci w ramach programu „Młodzież w działaniu”, uczestnictwo w konkursach rad dzielnic, organizowane konkursy fotograficzne oraz spotkania historyczne i turystyczne, propagujące niepowtarzalny klimat dzielnicy. W swoich pracach Zandkę

doceniają także czołowi artyści i twórcy. W tym Fundacja Moma Film zainspirowana urzekającą architekturą, atmosferą i ludźmi zrealizowała film o Zandce pt. Dziadek Piaskowiec. Mieszkańców Zandki jednoczy też nowy kościół pw. Ducha Świętego.

W dzielnicy na wyjątkową uwagę zasługują również inicjatywy, które propagowały rozpowszechnienie edukacji architektonicznej i rewitalizacji. Wśród nich były warsztaty, badania, konkursy oraz wystawy związane z przestrzenią Zandki.

W latach 2011-2012 z inicjatywy pełnomocnika ds. rewitalizacji w ramach programu unijnego Kapitał Ludzki: "Design Silesia" zrealizowano pracę badawczą pt. „Innowacyjność a Tożsamość miejsca w rewitalizacji obszarów miejskich. Zandka ” pod redakcją naukową M. Żmudzińskiej- Nowak. W opracowaniu przedstawiono metodykę definiowania działań strategicznych dla programu rewitalizacji w ramach budowania zintegrowanego Lokalnego Planu Działania dla Dzielnicy Zandka w perspektywie lat 2020+. Zobrazowano nowy sposób myślenia o rewitalizacji starych obszarów urbanistycznych na progu drugiej dekady XXI wieku.

Idee i koncepcje rewitalizacji osiedla Zandka w Zabrze, wykonywano w ramach programowania rewitalizacji przestrzeni miasta i działań na rzecz dzielnicy. W trakcie zadania UM :Rewitalizacja Przestrzeni Miasta współpracowano z uczelniami wyższymi. W 2014 r. w ramach współpracy z Wydz. Architektury Pol. Śl. i przedmiotu: "Projektowanie w kontekście kulturowym: Badania i rekomendacje do programu rewitalizacji przestrzenno-społecznej dzielnicy Zandka w Zabrze" wypracowano scenariusze do rozwiązań rewitalizacji przestrzenno-społecznej dzielnicy Zandka w Zabrze. Temat zrealizowano na rzecz: przygotowania materiałów i wytycznych do nowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2014- 2020+.

Interesujące projekty można było m.in. zobaczyć na wystawach: „Rewitalizacja przestrzeni miasta Zabrze w pracach dyplomowych wyższych uczelni współpracujących i związanych z Zabrzem”; „Rewitalizacja miasta Zabrze widziana oczami młodego środowiska projektantów” ; ”Jakość życia w mieście, a odpowiedzialność w aspekcie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Rewitalizacja przestrzeni miasta w latach 2007- 2013”i in.

Zainicjowano dyskusję na temat prezentowanych rozwiązań, w celu uwzględnienia przekonań i wyznawanych wartości społeczności lokalnej oraz akceptacji społecznej dla przedstawianych prac. Na finale happeningu „ Jakość życia w mieście, a odpowiedzialność

w aspekcie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Rewitalizacja przestrzeni miasta w latach 2007-2013.” dyskutowano o jakości życia w mieście, a odpowiedzialności za krajobraz i dziedzictwo kulturowe. Zaprezentowano mieszkańcom najlepsze prace projektowe podejmujące tematykę ochrony dziedzictwa kulturowego na Zandce, wśród nich wyróżnioną pracę przez Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS nagrodą Imienia Profesora Jana Zachwatowicza, jak: *Nawijalnia- projekt rewitalizacji terenu byłej gazowni przy ul. Stalmacha w Zabrzu.*

W 2013 r. podczas wydarzenia podsumowującego rewitalizację lat 2007-2013 i nowych perspektyw lat do 2020+ „ ubrano się w Miasto Zabrze” (obraz malowany przez mieszkańców), ukazując dosłownie symbol znaczenia: Miasto Zabrze bliskie sercu jego Mieszkańców oraz w sercu Śląska ! Podczas spotkania zostały wręczone nadane przez Prezydenta Miasta Zabrze- Małgorzatę Mańkę Szulik podziękowania dla partnerów i liderów rewitalizacji w latach 2007-2013.

Zandka potwierdza, że Zabrze ma wypracowane scenariusze pogłębionej analizy sytuacji na obszarach zdegradowanych w oparciu o dialog społeczny i oddolną inicjatywę, przy zaangażowaniu władz miasta, ekspertów, pasjonatów i mieszkańców. Należy tego typu metody zastosować również na innych terenach zwłaszcza objętych obszarem Lokalnego Programu Rewitalizacji.¹²

Bardzo ważne jest również współdziałanie różnych grup społecznych. Udanym przykładem działań wokół rewitalizacji, bazującym na potencjale gospodarczym jest chociażby Stowarzyszenie Kopalnia Sztuki prowadzące Klaster Kultury i Turystyki Przemysłowej w Zabrzu. Kolejnym udanym przykładem jest Szyb Maciej, w którym działa restauracja z szeroką ofertą usługową oraz klub edukacyjny dla dzieci. Na dużą uwagę zasługuje również działalność Muzeum Górnictwa Węglowego, które wokół zrewitalizowanych i kontynuowaniu działań w tym zakresie, w przestrzeni obiektów zabytkowych: Kopalni Guido, Skansenie Królowej Luizy, tworzy sprzyjający klimat do integrowania się różnych środowisk (artystów, przedsiębiorców, przedstawicieli samorządu, organizacji pozarządowych i in.) na rzecz aktywności mieszkańców.

Kompleks obiektów składających się na Muzeum Górnictwa Węglowego jest już w tej chwili główną atrakcją turystyki przemysłowej, przyciągającą odwiedzających do miasta.

12 Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich Miasta Zabrze na lata 2007-2015

Tradycyjnym sposobem aktywności i wymiany doświadczeń, z którego skorzystało Zabrze, są tzw. „miasta partnerskie”. Należą do nich: Essen, Kaliningrad, Lund, Rotherham, Sangerhausen, Seclin, Trnawa oraz Zahlé.

Ponadto Urząd Miejski w Zabrzu regularnie wymienia dobre praktyki w zakresie możliwości rewitalizacji z innymi miastami i instytucjami.

Dobrym Przykładem w tym zakresie był projekt zrealizowany w ramach programu Urbact-CoNet w Biskupicach, który dał podwaliny do rozwijania aktywności lokalnej. Był wzorcowym działaniem w sferze budowania aktywności lokalnej na etapie tworzenia Lokalnego Planu Działań. Stał się naszym wzorem dla innych i przykładem dobrego działania, które zostało rozpropagowane na stronach internetowych dot. projektów urbact.

11.2 Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji przy opracowywaniu i wdrażaniu LPROM - założenia

Program rewitalizacji jest wypracowywany przez samorząd gminny i poddawany dyskusji w oparciu o diagnozę lokalnych problemów: społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych. Prace nad przygotowaniem programu, bądź jego aktualizacją, jak również wdrażanie (realizacja) programu oparte są na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszarów rewitalizacji, innymi ich użytkownikami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi.

W programie rewitalizacji znajduje się opis procesu jego przygotowania dokumentujący udział w nim różnych grup interesariuszy w taki sposób, by możliwe było zweryfikowanie i ocena stopnia osiągniętego uspołecznienia, jak również określenie, w jaki sposób wybrana forma zarządzania programem rewitalizacji realizuje zasadę udziału w niej interesariuszy.

Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji jako fundament działań na każdym etapie tego procesu (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie). Skonsolidowanie wysiłków różnych podmiotów na rzecz obszaru rewitalizacji jest ważnym warunkiem sukcesu.

Partycypacja ukierunkowana jest na możliwie dojrzałe jej formy, a więc nieograniczające się jedynie do informacji czy konsultacji działań władz lokalnych, ale dążące

do zaawansowanych metod partycypacji, takich jak współdecydowanie czy kontrola obywatelska.¹³

11.3 Wdrażanie metody aktywizacji społeczności wokół problemów rewitalizacji w Mieście Zabrze.

Otwartość władz miasta, rozwój dzielnicowych ośrodków kultury, liczne imprezy kulturalno-edukacyjne już obecnie tworzą dobry klimat i stymulują rozwój postaw obywatelskich. Każdy udany projekt, oddana społeczeństwu zrewitalizowana przestrzeń publiczna tworzy swego rodzaju zaczyn rozwoju społeczno-gospodarczego.

Wcześniej wypracowane przykłady wdrażania i rozpowszechniania rewitalizacji w mieście stanowią dobry potencjał do rozwijania współdziałania różnych grup społecznych. Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, rady dzielnic oraz społeczności lokalne coraz częściej zazębiają się w swoich działaniach tworząc efekt synergii.

Przekładającym się warunkiem osiągnięcia rezultatów w rewitalizacji na dobrobyt mieszkańców miasta jest wzrost społeczno-gospodarczy.

Rosnąca ilość atrakcyjnych i przyjaznych miejsc zamieszkania, trwałych miejsc pracy, wysoki poziom przedsiębiorczości przejawiający się dużą ilością stabilnych organizacyjnie i finansowo oraz dynamicznie rozwijających się pod względem biznesowym firm to potencjał do rewitalizacji.

Władze miasta Zabrze rozumieją wagę utrzymywania wysokiego poziomu aktywności społeczno-gospodarczej. Wyraz temu daje przyjęta i realizowana Strategia Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008-2020, w której priorytety, cel ogólny i szczegółowy w sposób bezpośredni lub pośredni nastawiony są na tworzenie warunków sprzyjających podejmowaniu i prowadzeniu działalności społeczno-gospodarczej w Zabrzu.

Spodziewanym wsparciem w tej dziedzinie do kontynuowania programu potęgującym oddziaływanie na rzecz rewitalizacji będzie działalność powstałego niedawno przy ul. Powstańców Śl. 3 Zabrzeńskiego Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości.

Nowym elementem systemu wspierającego wdrażanie rewitalizacji w Zabrzu mogą stać się też dwa nowo utworzone w 2014 roku podmioty na mapie miasta: Inkubator AIP Zabrze oraz

13 Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015,

Śląski Park Technologii Medycznych Kardio-Med Silesia. Pierwszy służy do testowania pomysłów na biznes, które w fazie preinkubacji są przygotowywane do docelowej samodzielnej działalności biznesowej oraz do związanego z nią pozyskiwania kapitału (w tym od inwestorów instytucjonalnych typu: fundusze seed'owe i Venture Capital, duże przedsiębiorstwa). Natomiast rolą drugiego z wymienionych podmiotów jest tworzenie możliwości do opracowania, testowania oraz transferu nowoczesnych technologii i innowacyjnych rozwiązań w branży medycznej (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów związanych z leczeniem chorób serca, układu krążenia, onkologii i chorób wieku podeszłego) oraz ich komercjalizacji.

W poprzednim okresie rewitalizacji w mieście wykształcili się wśród społeczności liderzy, chcący działać na rzecz rewitalizacji.

Wśród znaczących reprezentantów znajduje się m.in.: Stowarzyszenie Kopalnia Sztuki prowadzące Klaster Kultury i Turystyki Przemysłowej w Zabrzu, zrzeszający przedsiębiorców, placówki oświatowe w tym uczelnie wyższe oraz urzędy wspierając w ten sposób rozwój gospodarczy. Stowarzyszenie poza troską o zachowanie dziedzictwa przemysłowego Zabrza, udostępnia również swoje obiekty na potrzeby organizacji różnego rodzaju konferencji i koncertów.

Istniejące instytucje badawcze na terenie Zabrza, do których należą: Instytut Chemicznej Obróbki Węgla; instytut, którego celem jest stworzenie infrastruktury badawczej umożliwiającej prowadzenie badań nad procesem koksowania w skali przemysłowej czy Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska Polskiej Akademii Nauk w Zabrzu, będący najstarszą w Polsce placówką naukową prowadzącą badania podstawowe i stosowane w obszarze inżynierii środowiska w znaczny sposób mogą wspomóc działania rewitalizacyjne w zakresie poprawy standardów środowiskowych.

Czynnikiem sprzyjającym podejmowaniu aktywności na terenie miasta z pewnością będzie też szybka reakcja na potrzeby mieszkańców (w tym w sferze edukacji i zdrowia).

W obszarze edukacji na podstawowym poziomie jest infrastruktura zapewniająca opiekę nad dziećmi zarówno osobom zatrudnionym (u elastycznia to rynek pracy) jak i pracodawcom (zwłaszcza mikroprzedsiębiorcom).

Możliwości podnoszenia kompetencji w Zabrzu są niezwykle różnorodne dzięki licznym firmom zajmującym się szkoleniami i kursami o przeróżnej tematyce. W rejestrze instytucji

szkoleniowych prowadzonych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zarejestrowanych jest 57 firm szkoleniowych zarejestrowanych na terenie miasta Zabrze.

Ponadto w Zabrzu działa Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego, będące publiczną placówką oświatową prowadzącą szkolenia, zajęcia praktyczne i praktyki zawodowe dla uczniów i słuchaczy zabrzańskich szkół zawodowych oraz średnich, a także bezpłatne kształcenie osób dorosłych. Ośrodek dysponuje wieloma pracownikami dydaktycznymi, które są świetną bazą do wsparcia rewitalizacji w dziedzinie walki z bezrobociem.

Prężnie działa również Cech Rzemieślników Małej i Średniej Przedsiębiorczości oraz Pracodawców w Zabrzu, który zapewnia programowanie i organizowanie przygotowania zawodowego dla uczniów, a Mistrzowie w Cechu szkolą młodzież w wielu zawodach.

Zlokalizowane na terenie miasta wydziały uczelni, które mają siedziby poza Zabrzem: Politechniki Śląskiej - Wydział Organizacji i Zarządzania oraz Wydział Inżynierii Biomedycznej – (dzielnica Centrum Południe), Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach Wydział Lekarski z Oddziałem Lekarsko-Dentystycznym w Zabrzu (dzielnice: Centrum Północ oraz Rokitnica), Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach (dzielnica Centrum Południe), Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach (Wydział Zamiejscowy w Zabrzu) - Wydział Mediów, Aktorstwa i Reżyserii (dzielnica Centrum Północ), Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego Wydział Zamiejscowy w Zabrzu (dzielnica Osiedle Tadeusza Kotarbińskiego) stanowią ogromny potencjał i atut Miasta w wprowadzaniu założeń rewitalizacji.

W budowaniu dobrej kondycji mieszkańców i ich aktywności pomóc mogą instytucje ochrony zdrowia działające na terenie Zabrze ośrodków. Największymi i najbardziej znanymi publicznymi instytucjami są: Śląskie Centrum Chorób Serca, Szpital Miejski w Zabrzu, Szpital Kliniczny Nr 1 im. prof. Stanisława Szyszko Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach oraz Szpital Specjalistyczny w Zabrzu.

W zakresie ochrony zdrowia nie można pominąć działających na terenie Zabrze ośrodków naukowo-badawczych takich jak np.: Śląski Uniwersytet Medyczny, Fundacja Rozwoju Kardiochirurgii im. prof. Zbigniewa Religi czy też Instytut Techniki i Aparatury Medycznej ITAM.

Wymienione instytucje stanowią ważny element całego sektora medycznego w Zabrzu i jednocześnie mogą być wsparciem w zakresie środowiskowej rewitalizacji.

Rozwiązaniem do wdrożenia rewitalizacji w zakresie społecznym są instytucje społeczne działające na terenie miasta. Sieć instytucji, które świadczą usługi na rzecz mieszkańców, jest aktualnie na wysokim poziomie organizacyjnym i merytorycznym. Są wśród nich: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie z wyodrębnionymi jednostkami ; Zespół do Spraw Opieki nad Dzieckiem i Rodziną, Zespół Interwencji Kryzysowej, Dom Noclegowy, Środowiskowy Dom Samopomocy, Konsultant do Spraw Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym, Klub Integracji Społecznej: Świetlice środowiskowe: Dzielnicowe Punkty Pomocy Społecznej: Domy Pomocy Społecznej: Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, Towarzystwo Pomocy św. Brata Alberta – Schronisko dla bezdomnych kobiet i matek z dziećmi, Przytulisko św. Brata Alberta - Schronisko, Klub Abstynentów „Nowe Życie”, Dzielnicowe Punkty Klubu Abstynentów. Strategia ich działania została szczegółowo redefiniowana w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Zabrze na lata 2010-2020. (Uchwała Nr LIX/766/10 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 11 października 2010r.).

Ważnym kolejnym elementem wdrożenia aktywności w Zabrzu są obiekty służące wypoczynkowi i rekreacji, obiekty architektoniczne oraz liczne wydarzenia kulturalne.

W Zabrzu znajduje się siedem instytucji kulturowych, takich jak: Filharmonia Zabrzeńska, Dom Muzyki i Tańca, Muzeum Górnictwa Węglowego, Muzeum Miejskie w Zabrzu, Teatr Nowy w Zabrzu, Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Fusieckiego, Miejski Ośrodek Kultury w Zabrzu posiadający pięć filii: Dzielnicowy Ośrodek Kultury w Zabrzu-Biskupicach, Dzielnicowy Ośrodek Kultury w Zabrzu-Pawłowie, Dzielnicowy Ośrodek Kultury w Zabrzu-Kończycach, Kino „Roma” w Zabrzu oraz Świetlica Dzielnicowa w Zabrzu-Grzybowicach.

Baza obiektów kulturalnych to doskonałe miejsce do propagowania idei rewitalizacji: kształtowania poczucia wspólnoty i odbudowywania więzi społecznych. Ważną rolę w tej dziedzinie odgrywają też zabrzańskie kościoły oraz inne obiekty sakralne.

Na terenie Zabrze ważne znaczenie w budowaniu aktywności ma Muzeum Górnictwa Węglowego, w którego skład wchodzi także słynna Kopalnia Guido, Sztolnia Królowa Luiza, Łaźnia Łańcuskowa oraz Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna (w trakcie przygotowań do otwarcia dla ruchu turystycznego) W związku z powyższym naturalnym kierunkiem

rozwoju infrastruktury wokół Muzeum Górnictwa Węglowego powinien być rozwój innych obiektów obsługi ruchu turystycznego. Możliwym do wykorzystania ciekawym trendem w Zabrzu jest też organizowanie w obiektach przemysłowych przestrzeni na potrzeby organizacji konferencji i imprez masowych.

Na terenie Zabrze znajduje się wiele ogólnodostępnych rekreacyjnych obiektów, takich jak: place zabaw (42 obiekty), boiska wielofunkcyjne (20 obiektów), siłownie (9 obiektów), skate parki (5 obiektów). Wśród nich przebudowywany Stadion im. Ernesta Pohla – Arena Zabrze, jest wizytówką Zabrze, a dzięki bogatej infrastrukturze, oprócz pełnienia funkcji obiektu sportowego, może stać się również miejscem aktywności np.: prowadzenia działalności gospodarczej dla wielu przedsiębiorców czy inicjatyw typu społecznego.

Jak wskazano powyżej głównym celem wdrożenia rewitalizacji jest budowanie aktywności społecznej na różnych płaszczyznach życia, co powinno przełożyć się na zwiększenie dochodów w mieście. Zapewnienie wpływu do miejskiego budżetu, z którego zabezpieczane są wspólne potrzeby komunalne, z pewnością przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców w obszarach zidentyfikowanych jako zdegradowane, pomoże zatrzymać w mieście ludzi w nim wykształconych, sprzyjać będzie też zaangażowaniu w lokalne sprawy i inicjatywy, a wreszcie przyciągnie do miasta kolejnych mieszkańców i przedsiębiorców.

Metoda działania Miasta w zakresie rewitalizacji opierać się będzie m.in. na: stymulowaniu rozwoju nowych, innowacyjnych podmiotów gospodarczych, tworzeniu możliwości do komercjalizacji nowych rozwiązań, rozwijaniu nowego podejścia do gospodarowania nieruchomościami, stworzeniu przestrzeni do prowadzenia wielokierunkowej aktywności, rozwoju współpracy pomiędzy instytucjami naukowo-badawczymi i przedsiębiorstwami, prowadzeniu działalności edukacyjnej związanej z różnymi profilami rewitalizacji.

Miasto rozwija i będzie kontynuowało szeroki system wsparcia, który wynika z przyjętego przez Miasto pakietu rozwiązań pomocowych. Wsparcie udzielane jest m.in. poprzez:

- zwolnienia z podatku od nieruchomości celem wspierania nowych inwestycji lub tworzenia nowych miejsc pracy związanych z nową inwestycją na terenie Miasta Zabrze,
- pomoc w rozłożeniu na raty zaległości z tytułu czynszu najmu lub ich umorzenia,

- dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Miasta Zabrze,
- dofinansowania do poniesionych kosztów modernizacji ogrzewania na ekologiczne,
- ulgi podatkowe (odroczenia lub rozłożenia na raty podatku, odroczenia lub rozłożenia na raty zaległości podatkowych wraz z odsetkami za zwłokę, umorzenie w całości lub części zaległości podatkowych, odsetek za zwłokę),
- zwolnienia z mocy ustaw dotyczące podatków i opłat lokalnych, podatku rolnego i leśnego, opłat skarbowych.

Zaktywizowanie lokalnej społeczności to główny cel stymulacji Miasta na rzecz budowania partnerstwa, aby sama działała i sama starała się rozwiązywać własne problemy. Niezwykle ważnym jest aktywny udział przedstawicieli wspólnoty we wszelakich inicjatywach zgodnie z zasadą empowerment oraz szerokich konsultacji społecznych, które wzmacniają proces i wiarygodność działań.

Ułatwieniem w komunikacji wśród mieszkańców i propagowaniu aktywności będzie wykorzystanie współczesnej technologii.

W 2015 roku Urzędowi Miejskiemu w Zabrzu zostało przyznane wyróżnienie „Lider miejskich innowacji” za realizację projektów IT.

Technologie teleinformatyczne : E-urząd – dają już teraz interesantom możliwość załatwienia swoich spraw za pośrednictwem Internetu , a SEKAP; System Elektronicznej Komunikacji Administracji Publicznej, umożliwia mieszkańcom załatwienie e-usług publicznych w formie online, 24 godz. na dobę, 7 dni w tygodniu, bez wychodzenia z domu.

Budując społeczeństwo informacyjne Miasto posiada i może korzystać z :

- zabrzańskich sieci szerokopasmowych, zarządzanych przez Miejski Zarząd Dróg i Infrastruktury Informatycznej, które umożliwiają jednoczesną transmisję różnorodnych usług dla administracji, przedsiębiorstw, szkół oraz odbiorców indywidualnych.
- Samorządowej Elektronicznej Platformy Informacyjnej – SEP, która poza Zabrzem działa także w ponad 150 powiatach. Pozwala na bezpieczny i szybki dostęp do informacji, integruje Urzędy Pracy, Ośrodki Pomocy Społecznej, instytucje oferujące świadczenia rodzinne, magistraty i inne.

- Komunikacji elektronicznej na poziomie JST – oznacza to nowe e-usługi.
- HotSpot-ów – bezprzewodowego dostępu do Internetu.
- PIAP-ów (Publicznych Punktów Dostępu do Internetu) – które przyłączono do sieci transmisji danych i sieci energetycznej.¹⁴

Jak wskazano istnieje już wiele narzędzi i działań, które zakłada się wykorzystać i rozwijać na dalszym etapie wdrażania rewitalizacji w Zabrzu, niemniej wpływ na sytuację i pożądany rezultat rewitalizacji będzie miało wiele czynników niezależnych od Miasta, takich jak np. demografia czy ustawodawstwo. Co może stanowić mimo wielu wysiłków zagrożenie do odniesienia zamierzonego sukcesu.

Wielokrotnie jednak obserwowany wysoki poziom zaangażowania mieszkańców Zabrze w prace na rzecz miasta pozwala na wiarę, iż sformułowane w Programie Rewitalizacji, cele zostaną w określonym czasie osiągnięte, tym samym dokona się poprawa jakości życia, co pozwoli nie tylko na ograniczenie obecnie występujących problemów, ale także na tworzenie warunków harmonijnego rozwoju dla wszystkich mieszkańców.

Mamy nadzieję, że dzięki wprowadzaniu cyklicznych konsultacji społecznych, prowadzonych metodą partycypacyjną, wizji rozwiązywania problemów społecznych miasta Zabrze, wskazywania priorytetów, celów i sposobów ich realizacji zagwarantujemy możliwość aktywnego uczestnictwa każdego obywatela Zabrze w tworzeniu miejsca, w którym dobrze się żyje i mieszka.

Wśród korzyści związanych ze stosowaniem partycypacji społecznej mamy nadzieję, że nastąpi:

- faktyczne włączenie i udział mieszkańców w decydowaniu o kierunkach rozwoju społecznego, definiowanie problemów i potrzeb społecznych umożliwia adekwatne do sytuacji realizowanie odpowiednich programów oraz kreowanie lokalnej polityki społecznej; zwiększenie zaufania mieszkańców w stosunku do władz samorządowych
- oraz instytucji społecznych;

¹⁴ „Raport z audytu innowacyjno-technologicznego”, 2014, Górnośląska Agencja Przedsiębiorczości i Rozwoju sp. z o.o., ITAM, Fundacja Rozwoju Kardiochirurgii im. prof. Zbigniewa Religi

- wskazanie na ważne obszary deprywacji społecznych oraz sposoby rozwiązania określonych kwestii społecznych; mieszkańcy uczestniczą w definiowaniu sytuacji społecznej, formułują propozycje działań oraz planów,
- nie zakończy się na samym planowaniu lecz będzie kontynuowane w ramach fazy realizacji programu rewitalizacji.

Przytoczone wartości i zasady stanowią fundament wdrożenia Programu Rewitalizacji , opierają się na założeniach krajowych i UE, gdzie działania związane z polepszeniem warunków życia, pracy i kształcenia, zapewnienia powszechności prawa do zatrudnienia i wykształcenia, a wreszcie stworzenie systemu zabezpieczenia społecznego stanowią najważniejszą istotę rewitalizacji i wyprowadzenia terenów zdegradowanych z kryzysu.

Rozdział XII. System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji.

12.1 Przygotowanie i wdrażanie programu

Program Rewitalizacji przyjmowany jest i aktualizowany uchwałą Rady Miasta Zabrze przy uwzględnieniu zasad partycypacyjnych i konsultacji społecznych. Wdrażanie Programu Rewitalizacji odbywać się będzie na zasadzie partnerstwa, co oznacza współdziałanie sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego. W tym celu wykorzystane zostaną m.in. takie mechanizmy jak: inicjatywa lokalna, powierzanie zadań publicznym organizacjom pozarządowym, wykorzystanie zasobu komunalnego do profilowanego wsparcia działań sektora pozarządowego i prywatnego w obszarze kryzysowym. Ponadto na potrzeby realizacji programu przewiduje się wypracowanie systemu zachęt dla partnerów społecznych i prywatnych w zakresie osiągania celów zbieżnych z Programem Rewitalizacji. Aby rozszerzać grupę odbiorców zaangażowanych w realizację działań prowadzony będzie proces informowania i edukowania, który obejmie zarówno przedstawicieli jednostek samorządowych, jak i mieszkańców, organizacji pozarządowych oraz sektora prywatnego. W tym procesie rozwijane będą postawy sprzyjające kooperacji i kreatywności, umiejętności właściwego komunikowania się oraz wiedza o prowadzonym procesie rewitalizacji.

12.2 Komórka wdrażająca Program.

Za proces przygotowania, ewaluacji i aktualizacji Programu odpowiada komórka organizacyjna wskazana w regulaminie organizacyjnym Urzędu Miasta.

Podstawowe zadania komórki przygotowującej Program Rewitalizacji, to w szczególności:

- pozyskiwanie informacji o realizowanych i planowanych do realizacji projektach w obszarach rewitalizowanych,
- weryfikacja projektów zgłoszonych do programu w zgodzie z wytycznymi krajowymi i założeniami regionalnymi,
- opracowywanie wykazu projektów wchodzących w skład przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- dokonywanie okresowych przeglądów efektów realizacji projektów- wizja w terenie,
- sporządzanie raportów oraz ewaluacji Programu,
- przekazywanie informacji z monitoringu do Systemu Informacji o Terenie - Portal Rewitalizacji, celem uzupełnienia danych przez odpowiedzialnych pracowników,
- promocja Programu oraz rozwijanie systemu informacji o Programie na stronie internetowej <http://www.um.zabrze.pl/mieszkancy/rewitalizacja> i innych portalach internetowych samorządu województwa śląskiego,
- wykorzystanie innych nośników informacji do promocji efektów rewitalizacji,
- organizowanie spotkań z osobami zaangażowanymi i zainteresowanymi procesem rewitalizacji, na których dyskutowane będą efekty realizowanych projektów i zamierzenia na przyszłość,
- współpraca z uczelniami wyższymi i stowarzyszeniami, instytucjami profesjonalnie zajmującymi się zagadnieniami rewitalizacji, celem wymiany doświadczeń.

Prezydent Miasta zobowiąże podległe mu jednostki, wskazane jako odpowiedzialne za poszczególne projekty, do sporządzenia i przekazywania raportów do odpowiedniej komórki organizacyjnej wskazanej w regulaminie organizacyjnym Urzędu Miasta.

12.3 Zadania Zespołu ds. wprowadzenia kompleksowego procesu rewitalizacji Miasta Zabrze

W celu koordynacji i realizacji projektów, a zwłaszcza zapewnienia ich komplementarności i spójności z założeniami Programu Rewitalizacji zostanie powołany na mocy Zarządzenia

Prezydenta Miasta Zabrze Zespół ds. wprowadzenia kompleksowego procesu rewitalizacji Miasta Zabrze.

Zadania Zespołu ds. wprowadzenia kompleksowego procesu rewitalizacji Miasta Zabrze, to w szczególności:

- tworzenie warunków kompleksowego przygotowania i sprawnego prowadzenia procesu powstania dokumentów związanych z rewitalizacją,
- koordynacja planowanego zakresu rewitalizacji z działaniami właściwymi dla zakresu kompetencji reprezentowanych w zespole wydziałów (komórek równorzędnych),
- skoordynowanie planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych z dokumentami strategicznymi miasta,
- zintegrowanie planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych z dotychczasowymi działaniami, w tym w szczególności w zakresie zdrowia, edukacji, bezpieczeństwa, poprawy warunków mieszkaniowych, kultury, turystyki i sportu oraz innych działań w zakresie społecznym,
- wzajemna wymiana informacji o prowadzonych działaniach wydziałów (komórek równorzędnych) powiązanych z zakresem problematyki rewitalizacji.

Dopuszcza się możliwość udziału w posiedzeniach zespołu innych podmiotów, w tym potencjalnych interesariuszy, o których mowa w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji.

Zespół wdrażający Program Rewitalizacji może powołać też grupę roboczą do realizacji konkretnego kluczowego przedsięwzięcia.

Rozdział XIII. System monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

13.1 Monitorowanie wdrażania programu

Monitorowanie rozumie się jako stałą obserwację postępów w określonym cyklu czasowym, prowadzone będzie na dwóch poziomach: strategicznym (założenia Programu) i wdrożeniowym (projekty i główne przedsięwzięcia). Monitorowanie Programu Rewitalizacji

odbywać się będzie na podstawie zarówno danych przekazywanych przez komórki, jednostki i podmioty realizujące poszczególne zadania, ale również uwzględniając dane kontekstowe odnoszące się do wskaźników realizacji celów. System zakłada kompleksowe monitorowanie przedsięwzięć na płaszczyznach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno- infrastrukturalnej, środowiskowej.

13.2 Ocena postępu realizacji LPRM

W celu oceny postępu realizacji wdrażania poszczególnych projektów i przedsięwzięć w ramach Programu Rewitalizacji prowadzony będzie monitoring w postaci raportów okresowych. Raporty okresowe będą przygotowywane przez komórkę organizacyjną wskazaną w regulaminie organizacyjnym Urzędu Miasta, w oparciu o raporty częściowe przedkładane przez podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych projektów lub przez komórki wskazane jako odpowiedzialne za poszczególne projekty. Na bazie raportów okresowych, co najmniej raz na 3 lata Prezydent Miasta dokona oceny aktualności i stopnia realizacji Programu Rewitalizacji.

Raporty będą zawierały ocenę stopnia realizacji projektów z podziałem na cztery kategorie: projekty zrealizowane, projekty częściowo zrealizowane, projekty w trakcie realizacji i projekty niezrealizowane.

13.3 Ustalenia dot. zasad monitorowania wdrożenia Programu

Prezydent Miasta zobowiąże podległe mu jednostki, wskazane jako odpowiedzialne za poszczególne projekty, do sporządzenia i przekazywania raportów okresowych do jednostki odpowiedzialnej za zbieranie informacji o efektach realizacji projektów.

Za sporządzenie raportów winni być odpowiedzialni odpowiedni merytoryczni pracownicy. W przypadku inwestycji realizowanych przy wykorzystaniu funduszy strukturalnych najlepiej osoby zajmujące się przedkładaniem sprawozdań do Instytucji Zarządzającej.

W przypadku podmiotów nie podlegających Prezydentowi Miast, a które zgłosiły projekty do Programu Rewitalizacji będą wysyłane zapytania, z prośbą o przesłanie informacji dot. realizacji projektu. Należy jednak zdawać sobie sprawę z ryzyka niskiego odzewu, dlatego dla potrzeb monitoringu oraz celem określenia postępu prac wsparciem w pozyskiwaniu informacji powinny być wizje w terenie.

13.4 Wprowadzanie modyfikacji LPRM

LPROM zakłada elastyczność działania, w zależności od zmiennych uwarunkowań otoczenia projektu, poprzez możliwość aktualizacji programu.

Okresowa ocena sporządzona przez Prezydenta Miasta podlegać będzie ogłoszeniu w Biuletynie Informacji Publicznej a także na stronie internetowej Urzędu Miasta. W przypadku stwierdzenia, że Program Rewitalizacji wymaga zmiany Prezydent Miasta wystąpi do Rady Miasta z wnioskiem o jego zmianę.

Lista przedsięwzięć projektowych, stanowiąca załącznik do Programu Rewitalizacji, ma formę otwartą i może być uzupełniona o projekty wpisujące się w cele założone w programie. Realizacja nowych zadań będzie możliwa do wprowadzenia do obowiązującego Programu na drodze stosownej uchwały Rady Miejskiej.